Львівський національний університет імені Івана Франка
Юридичний факультет
Кафедра основ права України

Семків В. О., Шандра Р. С.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

Підручник для студентів неюридичних факультетів

Львів
«Галицький друкар»
2015

УДК 339.166.5
ББК 67.93я73
С 30

Рекомендовано до друку кафедрою основ права України Львівського національного університету імені Івана Франка (Протокол № 8 від 25 червня 2015 р.)

Рецензенти:

Якубівський Ігор Євгенович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу Львівського національного університету імені Івана Франка;

Лисик Володимир Михайлович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка.

Семків В. О., Шандра Р. С.

С 30 **Інтелектуальна власність** : підручник для студентів неюридичних факультетів / В. О. Семків, Р. С. Шандра. – Львів: Галицький друкар, 2015. – 280 с.

ББК 67.93я73

У підручнику викладено теоретичні аспекти правового регулювання інтелектуальної власності в Україні. Запропоновано практичні завдання у формі описових та контрольних запитань, творчих завдань та задач. Подано типові тестові завдання з інтелектуальної власності. Підручник також містить глосарій, який полегшить засвоєння правничої термінології.

Цей підручник розрахований на студентів гуманітарних та природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка, які здобувають неюридичні спеціальності, однак він може бути корисним також усім іншим особам, яких цікавить проблематика інтелектуальної власності.

© Семків В. О., Шандра Р. С., 2015
© Галицький друкар, 2015

ЗМІСТ

Вступ 7

Розділ І. Загальні положення про інтелектуальну власність 9
§ 1.1. Поняття та структура інтелектуальної власності 9
§ 1.2. Об'єктивне право інтелектуальної власності: поняття, загальна характеристика, джерела 12
§ 1.3. Суб'єктивне право інтелектуальної власності: поняття, зміст та юридичні властивості 15
§ 1.4. Суб'єкти права інтелектуальної власності: поняття та класифікація 19
§ 1.5. Державна система охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні 22
§ 1.6. Практикум 27
§ 1.6.1. Описові та контрольні запитання 27
§ 1.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, ессе) 29
§ 1.6.3. Творчі завдання та задачі 30
§ 1.6.4. Типові тестові завдання 32
Рекомендовані джерела та література 39

Розділ ІІ. Інтелектуальна власність на літературні, художні та інші твори (авторське право) 44
§2.1. Концепції правової охорони авторського права: історія та сучасність 44
§ 2.2. Об'єктивне авторське право: поняття, загальна характеристика, джерела 48
§ 2.3. Об'єкти авторського права: поняття, класифікація 50
§ 2.4. Твори, які не охороняються авторським правом 56
§ 2.5. Суб'єкти авторського права: поняття, класифікація 58
§ 2.6. Практикум 62
§ 2.6.1. Описові та контрольні запитання 62
§ 2.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, ессе) 63

§ 2.6.3. Творчі завдання та задачі 64
§ 2.6.4. Типові тестові завдання.....67
Рекомендовані джерела та література 73

Розділ III. Суб'єктивні авторські і суміжні права.....77
§ 3.1. Суб'єктивні авторські права:
поняття, види та загальна характеристика 77
§ 3.2. Обмеження майнових прав автора 82
§ 3.3. Строки дії суб'єктивних авторських прав 87
§ 3.4. Порушення авторського права,
що є підставою для судового захисту 89
§ 3.5. Способи захисту авторського права 90
§ 3.6. Права суміжні з авторськими.....93
§ 3.7. Практикум.....98
§ 3.7.1. Описові та контрольні запитання.....98
§ 3.7.2. Тематика для творчої роботи (дискусії,
обговорення, ессе).....99
§ 3.7.3. Творчі завдання та задачі 100
§ 3.7.4. Типові тестові завдання.....103
Рекомендовані джерела та література 109

**Розділ IV. Інтелектуальна власність на винахід,
корисну модель та промисловий зразок (патентне право)** 112
§ 4.1. Патентне право: поняття, загальна характеристика, джерела 112
§ 4.2. Об'єкти патентного права: поняття, види,
умови правової охорони 115
§ 4.3. Суб'єкти патентного права.....120
§ 4.4. Зміст суб'єктивних патентних прав 124
§ 4.5. Патент: поняття, види та порядок отримання 127
§ 4.6. Практикум.....134
§ 4.6.1. Описові та контрольні запитання.....134
§ 4.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії,
обговорення, ессе).....135
§ 4.6.3. Творчі завдання та задачі 136
§ 4.6.4. Типові тестові завдання.....139
Рекомендовані джерела та література 145

Розділ V. Інтелектуальна власність на правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг (комерційні позначення) 149
§ 5.1. Інститут комерційних позначень: загальна характеристика та джерела правового регулювання....149
§ 5.2. Інтелектуальна власність на комерційне (фірмове) найменування....151
§ 5.3. Інтелектуальна власність на торговельну марку (знак для товарів та послуг)....155
§ 5.4. Інтелектуальна власність на зазначення походження товарів (географічне зазначення)....161
§ 5.5. Практикум....169
§ 5.5.1. Описові та контрольні запитання....169
§ 5.5.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, ессе)....170
§ 5.5.3. Творчі завдання та задачі 171
§ 5.5.4. Типові тестові завдання....173
Рекомендовані джерела та література 177

Розділ VI. Права на інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності 181
§ 6.1. Інтелектуальна власність на наукове відкриття 181
§ 6.2. Інтелектуальна власність на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми....183
§ 6.3. Інтелектуальна власність на раціоналізаторську пропозицію 188
§ 6.4. Інтелектуальна власність на селекційні досягнення (сорт рослин, породу тварин) 195
§ 6.5. Інтелектуальна власність на комерційну таємницю 200
§ 6.6. Практикум....206
§ 6.6.1. Описові та контрольні запитання....206
§ 6.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, ессе)....207
§ 6.6.3. Творчі завдання та задачі 208
§ 6.6.4. Типові тестові завдання....211
Рекомендовані джерела та література 219

Розділ VII. Договори у сфері інтелектуальної власності 224
§ 7.1. Поняття, види та загальна характеристика договорів у сфері інтелектуальної власності 224
§ 7.2. Ліцензія та ліцензійний договір.....228
§ 7.3. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності 233
§ 7.4. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності 235
§ 7.5. Договір комерційної концесії.....236
§ 7.6. Практикум.....242
§ 7.6.1. Описові та контрольні запитання.....242
§ 7.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, ессе).....244
§ 7.6.3. Творчі завдання та задачі 245
§ 7.6.4. Типові тестові завдання.....249
Рекомендовані джерела та література 256

Глосарій.....260

ВСТУП

Ратифікація 16 вересня 2014 р. Верховною Радою України та Європейським Парламентом «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони» стала початком нового етапу на шляху України до євроінтеграції. Ратифікувавши Угоду про асоціацію, Україна взяла на себе обов'язок забезпечити належне та ефективне виконання зобов'язань за міжнародними договорами в сфері інтелектуальної власності, досягнути належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності, а також спростити умови створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на своїй території. Виконання цих зобов'язань наблизить вступ України до ЄС, адже згідно з умовами такого вступу, які були визначені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені, що проводилось 21-22 червня 1993 року: *«Асоційовані держави Центральної та Східної Європи, які висловили таке прагнення, можуть стати членами Європейського Союзу. Вступ відбудеться, як тільки асоційована держава зможе взяти на себе обов'язки членства, задовольнивши необхідні політичні та економічні вимоги»*. А належна охорона і захист інтелектуальної власності є одним із ключових чинників, що сприяють розвитку ринкової економіки.

Одним із шляхів збільшення ефективності охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні є підвищення правової культури та грамотності громадян у зазначеній сфері. За роки незалежності України видано чимало підручників, навчальних посібників, у яких висвітлюються питання інтелектуальної власності, її правового регулювання та правової охорони. Такий напрям розвитку навчальної літератури цілком узгоджується зі зростанням ролі інтелектуальної власності у сучасному інформаційному суспільстві та суспільстві знань. Очевидно, що нагальна потреба українського освітнього середовища в упорядкованих знаннях про інтелекту-

альну власність задоволена, тому можливості тільки кількісного нарощування навчальної літератури про інтелектуальну власність вичерпані.

На часі підготовка підручників і посібників, які враховують конкретний досвід викладання навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» у провідних вищих навчальних закладах України.

Саме на досвід викладання курсу «Інтелектуальна власність» для студентів всіх факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка спирається запропонований підручник. Цей досвід, який неодноразово апробований викладацькою та студентською спільнотою, сформував основні засади підручника, що відрізняють його від інших подібних видань. По-перше, це універсальність підручника, зверненого до студентів майже всіх спеціальностей, які навчаються у Львівському університеті. Таку універсальність автори намагалися досягнути не лише з допомогою переліку тем, а й підбором практичних завдань, які сподіваємося, стимулюватимуть самостійну роботу студентів. По-друге, підручник є складовою електронного комплексу «Інтелектуальна власність», який вміщує також законодавство про інтелектуальну власність та матеріали для дистанційного вивчення цього курсу. По-третє, підручник містить багато узагальнюючих схем, таблиць, додатків, матеріалів довідкового характеру, напрацьованих авторами спільно зі студентськими колективами, які цінують такий спосіб викладу навчального матеріалу.

Оскільки освіта передбачає не лише отримання знань, але й здобуття практичних навичок, звички критично оцінювати виниклі проблеми та творчо підходити до їхнього вирішення, до підручника включено тематику для творчої роботи (дискусій, обговорення, ессе), творчі завдання та задачі.

І нарешті, як і чимало норм законодавства про інтелектуальну власність, підручник є відкритим, а його автори з вдячністю сприймуть пропозиції, думки, конструктивну критику колег – науковців, викладачів, студентів, практиків, всіх, кому небайдуже утвердження України як держави, в якій створюється та захищається інтелектуальна власність.

РОЗДІЛ І.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ

§ 1.1. Поняття та структура інтелектуальної власності

Поняття «інтелектуальна власність» використовується у різних значеннях. Його, зокрема, застосовують для позначення сукупності виключних прав як особистого (морального), так й майнового характеру на результати інтелектуальної, творчої діяльності[1]. Так, у Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), прийнятій 14 липня 1967 р., зазначено, що термін «інтелектуальна власність» охоплює права, які стосуються літературних, художніх і наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телевізійних передач; винаходів в усіх сферах діяльності людини; наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції; інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній, художній сферах.

Іншою поширеною точкою зору щодо застосування цього поняття, є визначення «інтелектуальної власності» як сукупності конкретних об'єктів – результатів інтелектуальної, творчої діяльності[2]. Виходячи із цієї точки зору, ***інтелектуальна власність*** – це результати інтелектуальної, творчої діяльності людини у виробничій, науковій, літературній, художній та інших сферах, права на які охороняються законом.

Усі об'єкти інтелектуальної власності можна поділити на три види, які й становлять її структуру:

---

[1] Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – С.254.

[2] Вказана праця. – С.254.

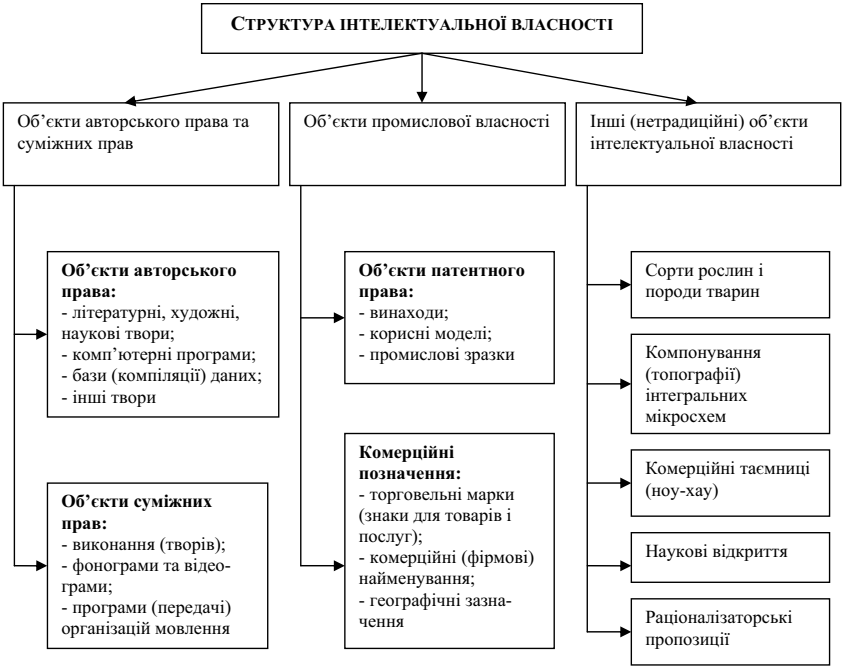

Табл. 1.1. Структура інтелектуальної власності

До об'єктів авторських прав належать результати духовної та інтелектуальної творчості людини – твори науки, літератури, мистецтва, не залежно від мети, жанру, тематики, способу відтворення (в усній, письмовій, об'ємно-просторовій чи іншій формі) тощо. Авторським правом охороняється результат інтелектуальної, творчої діяльності людини незалежно від можливості його промислового чи іншого використання, а також незалежно від визнання факту його існування органом державної влади[3]. Крім літературних та художніх творів (романів, поем, повістей, статей, брошур, книг, музичних, музично-драматичних, хореографічних, аудіовізуальних, фотографічних творів, картин тощо), до об'єктів авторського права відносяться комп'ютерні програми та компіляції (бази) даних, якщо вони за добором або упорядкуванням

[3] Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права / С. В. Бондаренко. – К. : Ін-т. інтел. власн. і права, 2008. – С.11.

їхніх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності, а також інші твори (ст. 433 Цивільного кодексу України).

До об'єктів суміжних прав, згідно із ст. 35 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відносяться виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів, фонограми (тобто звукозаписи виконань), відеограми (відеозаписи виконань), програми та передачі організацій мовлення.

Об'єкти промислової власності отримали таку назву у зв'язку із тим, що вони використовуються здебільшого у промисловості[4]. Поняття ***«промислова власність»*** окреслюється в Паризькій конвенції про охорону промислової власності 1883 р. Відповідно до ст. 1 конвенції, об'єктами охорони промислової власності є патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмове найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження[5], а також припинення недобросовісної конкуренції[6].

До ***інших (нетрадиційних)*** об'єктів права інтелектуальної власності належать результати інтелектуальної, творчої діяльності, що використовуються не лише у промисловості, але й в інших сферах людської діяльності[7]. До цієї групи належать селекційні досягнення (нові сорти рослин та породи тварин), компонування (топографії) інтегральних мікросхем[8], комерційні таємниці (у тому числі ноу-хау), наукові відкриття та раціоналізаторські пропозиції[9].

---

[4] Цибульов П. М., Чеботарьов В. П. Популярно про інтелектуальну власність / За заг. ред. к.е.н. М. В. Паладія. – К. : ТОВ «Альфа-ПІК», 2004. – С.9.

[5] Вказівки про походження чи найменування місця походження у Цивільному кодексі України називаються **географічними зазначеннями**.

[6] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С.23.

[7] Цибульов П. М., Чеботарьов В. П. Популярно про інтелектуальну власність / За заг. ред. к.е.н. М. В. Паладія. – К. : ТОВ «Альфа-ПІК», 2004. – С.9.

[8] В Угоді про асоціацію використовується назва «топографія напівпровідникових продуктів» (ст. 224).

[9] Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – С.58.

§ 1.2. Об'єктивне право інтелектуальної власності: поняття, загальна характеристика, джерела

Поряд із поняттям «інтелектуальна власність» в українському цивільному законодавстві застосовується поняття «право інтелектуальної власності», яке можна розглядати у двох значеннях – об'єктивному (як підгалузь цивільного права) та суб'єктивному (як можливість особи).

Об'єктивне право інтелектуальної власності характеризується наступними ознаками:

- воно є системою правових норм;
- норми цього права регулюють однорідні суспільні відносини;
- суспільні відносини, що регулюються згаданими правовими нормами виникають внаслідок створення, використання, охорони та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Враховуючи зазначені ознаки, **право інтелектуальної власності в об'єктивному значенні** слід розглядати як систему правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення, використання, охорони та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Норми об'єктивного права інтелектуальної власності знаходять вираження у джерелах права інтелектуальної власності[10]. Їх можна умовно поділити на дві групи. До першої групи входять **міжнародні джерела права інтелектуальної власності** – договори, угоди, конвенції тощо, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Згідно із ст. 9 Конституції України, такі договори є частиною національного законодавства України. Серед договорів, які належать до міжнародних джерел права інтелектуальної власності варто згадати такі:

- Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р.;

---

[10] **Джерело права** – це форма зовнішнього вираження правової норми. Таким чином, правові норми набувають об'єктивну форму та знаходять вираження у міжнародних договорах, нормативно-правових актах (законах, указах, наказах, постановах тощо), правових звичаях, правових прецедентах та ін.

- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р.;
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1981 р.;
- Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 р.;
- Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р.;
- Міжнародна (римська) конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення від 26 жовтня 1961 р.;
- та інші.

Як міжнародне джерело права інтелектуальної власності потрібно згадати й «Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони», яка була синхронно ратифікована 16 вересня 2014 р. Верховною Радою України та Європейським Парламентом. Відповідно до ст. 486 Угоди, із 1 листопада 2014 р. здійснюється її тимчасове застосування до моменту набрання нею чинності. Правовому регулюванню відносин у сфері інтелектуальної власності присвячена гл. 9 Угоди, яка називається «Інтелектуальна власність».

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набере чинності після її ратифікації усіма Сторонами, в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження. На даний час Угода ратифікована Україною та Європейським парламентом, а також нижче зазначеними країнами-членами ЄС: Австрією, Болгарією, Великою Британією, Данією, Естонією, Ірландією, Іспанією, Латвією, Литвою, Люксембургом, Мальтою, Німеччиною, Польщею, Португалією, Румунією, Словаччиною, Словенією, Угорщиною, Фінляндією, Францією, Хорватією та Швецією.[11]

[11] Угода про асоціацію між Україною та та ЄС [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: https: // uk.wikipedia.org/wiki/Угода_про_асоціацію_між_Україною_та_ЄС.

До другої групи належать **внутрішньодержавні джерела права інтелектуальної власності**, які за юридичною силою поділяються на закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Серед **законів**[12] найвищу юридичну силу має Конституція України, яка визначає загальні засади реалізації та охорони права інтелектуальної власності. Згідно зі ст. 41 основного закону, *«кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності»*. У ст. 54 передбачено, що *«громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом»*.

Найважливішим кодифікованим законом серед джерел права інтелектуальної власності є Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (набрав чинності з 1 січня 2004 р.). Правовому регулюванню інтелектуальної власності у кодексі присвячені книга четверта «Право інтелектуальної власності», глава 75 «Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності» та 76 «Комерційна концесія» книги п'ятої.

Окрім Цивільного кодексу України, правовідносини у сфері інтелектуальної власності регулюють також інші закони. Це, зокрема, Закони України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р., «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р., «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 р. та ін.

---

[12] **Закон** – це нормативно-правовий акт Верховної Ради України, який має вищу юридичну силу порівняно з іншими (підзаконними) нормативно-правовими актами та регулює найважливіші суспільні відносини.

Численну групу джерел права інтелектуальної власності становлять підзаконні нормативно-правові акти, а саме укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств та відомств України тощо. Зокрема, джерелами права інтелектуальної власності є Указ Президента від 18 вересня 1992 р. «Про тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні» (Положення втратило чинність у частині правової охорони об'єктів промислової власності (крім пунктів 54, 59, 60, 61, 62, 68 і 70) на підставі Указу Президента № 324/94 від 22.06.94), Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. «Про затвердження порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності», Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 «Про затвердження Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем», а також інші підзаконні нормативно-правові акти.

§ 1.3. Суб'єктивне право інтелектуальної власності: поняття, зміст та юридичні властивості

Суб'єктивне право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом.

Право інтелектуальної власності має суттєві відмінності від права власності на річ. Їх не можна ототожнювати, оскільки ці два суб'єктивних права суттєво відрізняються. Відмінності між цими суб'єктивними правами зображені у табл. 1.2:

Відмінності між правом власності та правом інтелектуальної власності		
№ з/п	*Право власності:*	*Право інтелектуальної власності:*
1.	є правом особи на річ	є правом особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший нематеріальний об'єкт

2.	є майновим правом, зміст якого становить право володіння, користування та розпорядження річчю	може бути як майновим, так і особистим немайновим правом
3.	може бути відчужене	може бути відчужене повністю або частково, якщо воно є майновим; немайнове право не може відчужуватися, за винятками встановленими законом
4.	не обмежується строками чинності	майнове – чинне протягом певного строку і його чинність може бути припинено достроково; немайнове – чинне безстроково, якщо інше не встановлено законом

Табл. 1.2. Відмінності між правом власності та правом інтелектуальної власності

Оскільки право власності та право інтелектуальної власності є подібними за своєю правовою природою, у ст. 419 Цивільного кодексу України визначено основні аспекти їхнього *співвідношення*:

1. Право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного.

2. Перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ.

3. Перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності.

На відміну від права власності, змістом якого є право володіння, користування та розпорядження річчю, зміст права інтелектуальної власності становить комплекс особистих немайнових (які в іноземній науковій літературі називаються моральними[13]) та майнових прав особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності (тобто, на нематеріальний об'єкт). Керуючись ст. ст. 309, 432, 424, 445 Цивільного кодексу України, можна відобразити зміст суб'єктивного права інтелектуальної власності наступним чином:

[13] Newman S. The development of copyright and moral rights in the European legal systems / Simon Newman // European Intellectual Property Review. – 33(11). – 2011. – P.677-689.

Зміст суб'єктивного права інтелектуальної власності		
№ з/п	**Особисті немайнові права інтелектуальної власності**	**Майнові права інтелектуальної власності**
1.	Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості	Право на використання об'єкта права інтелектуальної власності
2.	Право на вільний вибір сфер, змісту та форм (способів, прийомів) творчості	Виключне право дозволяти використовувати об'єкт права інтелектуальної власності
3.	Право на визнання людини творцем об'єкта права інтелектуальної власності	Виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання
4.	Право перешкоджати будь-якому посяганню на об'єкт права інтелектуальної власності, здатного завдати шкоди честі і репутації творця	Право на плату за використання об'єкта права інтелектуальної власності
5.	Інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом	Інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом

Табл. 1.3. Зміст суб'єктивного права інтелектуальної власності

Як видно з таблиці, майнові права інтелектуальної власності можуть бути виключними та невиключними. Виключне право розглядають як абсолютне право на нематеріальний об'єкт[14]. Тобто, це таке майнове право на об'єкт права інтелектуальної власності, яке належить лише одній особі. Для одержання можливості використовувати результат інтелектуальної, творчої діяльності потрібно звернутися за дозволом (ліцензією) до особи, яка володіє виключним правом дозволяти таке використання.

Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності характеризуються певними юридичними властивостями, що відрізняють їх одне від одного.

[14] Николюк М. З. Подібність і розбіжності права власності та права інтелектуальної власності: обліковий аспект / М. З. Николюк // Вісник ЖДТУ. – № 2 (44). – 2008. - С.112

Юридичні властивості		
№ з/п	**особистих (немайнових) прав:**	**майнових прав:**
1.	Не мають економічного змісту	Мають економічний зміст
2.	Належать творцеві, а у випадках передбачених законом – іншим особам	Можуть належати як творцеві, так й іншим особам
3.	Тісно пов'язані з особою творця: - не можуть відчужуватися (передаватися) від нього, за винятками встановленими законом; - творець не може відмовитись від них та не може бути позбавлений їх	Відповідно до закону можуть бути: - передані повністю або частково іншим особам; - вкладом до статутного капіталу юридичної особи; - предметом договору чи іншого зобов'язання
4.	Чинні безстроково, якщо інше не встановлено законом	Чинні протягом певного строку і чинність може бути припинена достроково
5.	Не залежать від майнових прав, а їхнє обмеження можливе лише у випадках встановлених Конституцією та законами України	Законодавством можуть встановлюватись винятки та обмеження в цих правах за умови, що такі обмеження та винятки не створюють перешкод для нормальної реалізації майнових прав інтелектуальної власності та здійснення законних інтересів суб'єктів цих прав

Табл. 1.4. Юридичні властивості суб'єктивних прав інтелектуальної власності

§ 1.4. Суб'єкти права інтелектуальної власності: поняття та класифікація

Фізичні та юридичні особи, а також держава, яким належать суб'єктивні права інтелектуальної власності називаються **суб'єктами права інтелектуальної власності**. Їх можна поділити на два види: первинні та інші (похідні) суб'єкти права інтелектуальної власності.

Первинним суб'єктом є особа, якій належить право на інтелектуальний продукт внаслідок його створення (творець) або первинної реєстрації, визнання чи використання.

Первинними суб'єктами визнаються:

- автор твору, промислового зразка, раціоналізаторської пропозиції, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослини чи породи тварини тощо;
- винахідник (творець винаходу чи корисної моделі);
- виконавець, виробник фонограми, відеограми, організації мовлення;
- та ін.

Творець (автор чи винахідник) – це фізична особа (людина), яка в результаті своєї інтелектуальної, творчої діяльності створила інтелектуальний продукт і внаслідок цього має на нього суб'єктивні права інтелектуальної власності. Юридична особа не може бути визнана творцем, оскільки вона не здатна здійснювати інтелектуальну, творчу діяльність.

З положень Цивільного кодексу України випливає, що творцем може бути будь-яка фізична особа не залежно від віку, ступеня дієздатності, громадянства та інших ознак. Так, згідно з ч. 1 ст. 25, здатність мати цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність) мають усі фізичні особи. Фізична особа має особисте немайнове право на свободу літературної, художньої, наукової та технічної творчості; вільний вибір сфер, змісту та форм (способів, прийомів) творчості (ч. 1 та 2 ст. 309). Право на свободу творчості, як й усі інші особисті немайнові права, тісно пов'язане з фізичною особою (творцем), тож вона не може відмовитись від нього чи бути його позбавлена. Це право належить їй від народження або ж за законом і вона володіє ним довічно (ст. 269).

Усі особисті немайнові права інтелектуальної власності фізична особа вправі здійснювати незалежно від віку, однак самостійно здійснювати майнові права інтелектуальної власності вона може лише після досягнення 14-ти років (ст.ст. 31, 32).

Визнання особи обмежено дієздатною чи недієздатною впливає на можливість реалізації творцем майнових прав, а не на свободу творчості. Над фізичною особою, цивільна дієздатність якої обме-

жена, встановлюється піклування. Тож усі правочини[15], крім дрібних побутових[16], вчиняються нею лише за згодою піклувальника. Над недієздатною особою встановлюється опіка й усі без винятку правочини від її імені вчиняє опікун.

Похідні суб'єкти – фізичні та юридичні особи, які на підставі закону, договору чи іншого правочину, набули майнові права інтелектуальної власності на результат інтелектуальної, творчої діяльності. Тобто, їхні права *походять* від прав первинних суб'єктів. До похідних суб'єктів належать, зокрема:

- *спадкоємці* – особи, котрі успадкували майнові права інтелектуальної власності за законом чи заповітом;
- *правонаступники* – особи, які отримали права інтелектуальної власності на підставі передавального акту або розподільчого балансу, цивільного договору тощо;
- *роботодавці* – особи, які отримали майнові права інтелектуальної власності на підставі трудового договору з творцем;
- *замовники* – особи, котрі отримали майнові права інтелектуальної власності на підставі цивільного договору (про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності) з творцем;
- *інші особи*, які на підставі договору чи відповідно до закону отримали майнові права інтелектуальної власності.

Однією з найважливіших відмінностей первинних суб'єктів права інтелектуальної власності від похідних є значно більший обсяг суб'єктивних прав. Адже первинний суб'єкт володіє повним комплексом особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності, а похідний суб'єкт володіє здебільшого майновими правами і лише в тому обсязі, у якому отримав їх від первинного

---

[15] **Правочином є** дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Правочин може бути одно-, дво- чи багатостороннім. Дво- та багатосторонні правочини називаються договорами (ст. 202 Цивільного кодексу України).

[16] Правочин вважається **дрібним побутовим**, якщо він задовольняє дрібні побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невелику вартість (ст. 31 Цивільного кодексу України).

суб'єкта на підставі положень закону або умов договору (чи іншого правочину).

Так, згідно зі ст.ст. 429 та 430 Цивільного кодексу України, особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений на замовлення, належать творцеві цього об'єкта. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений на замовлення, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором.

В науковій літературі виділяють ще й третій вид суб'єктів, які хоч і не володіють суб'єктивними правами інтелектуальної власності, однак є учасниками правовідносин, які виникають внаслідок їх реалізації. Таких суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності називають ***допоміжними суб'єктами***. До допоміжних суб'єктів, зокрема, належать: Державна служба інтелектуальної власності, державні інспектори в галузі інтелектуальної власності, патентні повірені тощо[17]. Це такі суб'єкти, які виконують допоміжну роль для охорони та захисту інтелектуальної власності (ведуть державні реєстри об'єктів права інтелектуальної власності, здійснюють їхню державну реєстрацію та видають охоронні документи, виконують представницькі функції тощо).

---

[17] Аврамова О. Є., Ревелюк І. С. Система суб'єктів інтелектуальної власності / О. Є. Аврамова, І. С. Ревелюк // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – №6(980). – 2013. – С.31

§ 1.5. Державна система охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні

Як й у багатьох інших європейських державах, в Україні існує розгалужена система державних органів та організацій, які виконують функції з охорони[18] та (або) захисту[19] інтелектуальної власності. Ці функції в межах своєї компетенції виконують органи виконавчої та судової влади.

У системі виконавчої влади важливу роль щодо охорони та захисту інтелектуальної власності виконує Міністерство економічного розвитку і торгівлі України[20]. Міністерство реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності. З цією метою міністру економічного розвитку та торгівлі підпорядкований центральний орган виконавчої влади – Державна служба інтелектуальної власності. Її основними завданнями є реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності та внесення на розгляд Міністра економічного розвитку і торгівлі пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Відповідно до покладених на неї завдань, Державна служба інтелектуальної власності (ДСІВ):

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів

---

[18] **Охорона інтелектуальної власності** – комплекс пасивних дій, який полягає у встановленні правових норм, інститутів та засобів для запобігання порушення суб'єктивних прав інтелектуальної власності.

[19] **Захист інтелектуальної власності** – комплекс активних дій, що полягає у застосуванні державними органами та організаціями правових норм та засобів з метою припинення порушення суб'єктивних прав інтелектуальної власності, відновлення порушених прав, компенсації та відшкодування заподіяної матеріальної та (або) моральної шкоди.

[20] До серпня 2014 р. цю функцію виконувало Міністерство освіти і науки України.

України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові економічного розвитку і торгівлі;

2) організовує в установленому порядку проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності, видає патенти/свідоцтва[21] на об'єкти права інтелектуальної власності;

3) здійснює державну реєстрацію об'єктів права інтелектуальної власності, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, ліцензійних договорів;

4) визначає уповноважені заклади для проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності та доручає їм проведення такої експертизи;

5) веде державні реєстри об'єктів права інтелектуальної власності;

6) аналізує стан застосування і дотримання національного законодавства та міжнародних договорів у сфері авторського права й суміжних прав;

7) здійснює міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності та представляє інтереси України в зазначеній сфері у міжнародних організаціях відповідно до законодавства;

8) організовує інформаційну та видавничу діяльність у сфері інтелектуальної власності;

9) організовує роботу щодо підготовки та перепідготовки спеціалістів з питань інтелектуальної власності;

10) видає офіційні бюлетені з питань інтелектуальної власності[22];

11) вивчає, узагальнює та аналізує досвід зарубіжних країн, а також практику застосування законодавства України у сфері інтелектуальної власності, розробляє та вносить пропозиції щодо вдоскона-

---

[21] Патентом, згідно з Цивільним кодексом, засвідчуються права на винахід, корисну модель, промисловий зразок (ст. 462), на сорт рослин та породу тварин (ст. 485); свідоцтвом засвідчуються права на компонування інтегральної мікросхеми (ст. 472), торговельну марку (ч. 2 ст. 495). Право інтелектуальної власності на наукове відкриття засвідчується дипломом (ст. 458). У разі реєстрації авторського права на твір також видається свідоцтво (ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

[22] Державна служба інтелектуальної власності видає два офіційних бюлетені: «Промислова власність» та «Авторське право і суміжні права».

лення та гармонізації законодавства України з нормами міжнародних договорів, учасницею яких є або має намір бути Україна;

12) забезпечує ведення обліку організацій колективного управління, визначає уповноважені організації колективного управління, здійснює нагляд за їхньою діяльністю;

13) організовує розробку нормативів і таблиць щодо розміру мінімальної винагороди та її розподілу між авторами й іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав, подає їх для затвердження в установленому порядку;

14) здійснює заходи, пов'язані із забезпеченням відтворювачів, імпортерів та експортерів примірників, що містять об'єкти права інтелектуальної власності і суміжних прав, контрольними марками, та ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок;

15) здійснює ліцензування виробництва дисків для лазерних систем зчитування, матриць;

16) забезпечує присвоєння спеціальних ідентифікаційних кодів, що підлягають нанесенню на диски для лазерних систем зчитування, матриці;

17) здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням суб'єктами господарювання незалежно від форми власності вимог Законів України «Про авторське право і суміжні права», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», і «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування»;

18) надає адміністративні послуги у сфері інтелектуальної власності;

19) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління ДСІВ;

20) організовує розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю ДСІВ, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

21) здійснює інші повноваження, визначені законом.

У містах Києві та Севастополі, областях, Автономній Республіці Крим, діють державні інспектори з питань інтелектуальної власності, які є посадовими особами Державної служби інтелекту-

альної власності та представляють її на місцевому рівні. Державні інспектори призначаються на посаду та звільняються з посади головою Державної служби за погодженням з Міністром економічного розвитку і торгівлі.

До сфери управління Державної служби інтелектуальної власності входять такі організації:

- Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (Укрпатент);
- Український центр інноватики та патентно-ліцензійних послуг (який є філією Укрпатенту);
- Державна організація «Українське агентство з авторських і суміжних прав»;
- Державне підприємство «Інтелзахист»;
- Інститут інтелектуальної власності Національного Університету «Одеська юридична академія» в м. Києві[23].

Важливу роль у системі охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні відіграють суди, адже, згідно зі ст. 124 Конституції України, юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, в тому числі й у сфері інтелектуальної власності.

В Україні функціонує розгалужена система судів загальної юрисдикції, які уповноважені розглядати справи у сфері інтелектуальної власності. Ця система побудована на принципах територіальності, спеціалізації та інстанційності[24]. Систему судів загальної юрисдикції складають:

---

[23] Інтелектуальна власність – компоненти взаємодії [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України. – Електронні дані. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/city.html

[24] **Принцип територіальності** забезпечує територіальне розмежування компетенції судів загальної юрисдикції і зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України; **принцип спеціалізації** полягає у створенні відповідних спеціалізованих судів для здійснення цивільного, кримінального, адміністративного, господарського судочинства; **під принципом інстанційності** варто розуміти таку організацію судової системи, яка забезпечує право на перегляд рішення суду нижчої інстанції судом вищої (побудова системи судів загальної юрисдикції узгоджується зі стадіями судочинства, відповідними формами провадження (зокрема, в суді першої інстанції та перегляд рішення в апеляційній і касаційній інстанціях). Див. Рішення Конституційного суду України від 12 липня 2011 р. № 9 рп/2011, справа № 1 12/2011. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-11

1) місцеві суди[25];

2) апеляційні суди[26];

3) вищі спеціалізовані суди[27];

4) Верховний Суд України.

Згідно із ст. 432 Цивільного кодексу України, кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності. Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;

2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;

3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів;

4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь;

5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно

---

[25] Місцевими загальними судами є районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди; місцевими господарськими судами є господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя; місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, передбачені процесуальним законом (ст. 21 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

[26] Апеляційними судами з розгляду цивільних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є: апеляційні суди областей, апеляційні суди міст Києва та Севастополя, Апеляційний суд Автономної Республіки Крим; апеляційними судами з розгляду господарських справ, апеляційними судами з розгляду адміністративних справ є відповідно апеляційні господарські суди та апеляційні адміністративні суди, які утворюються в апеляційних округах відповідно до указу Президента України (ст. 26 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

[27] Вищими спеціалізованими судами є: Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України (ст. 31 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

6) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Способами захисту суб'єктивних прав інтелектуальної власності (ст. 16 кодексу) можуть бути: визнання права інтелектуальної власності судом, припинення дії, яка його порушує, відшкодування збитків (реальних збитків та упущеної вигоди), відшкодування моральної (немайнової) шкоди та ін.

§ 1.6. Практикум

§ 1.6.1. Описові та контрольні запитання

Описові питання:

1. Поняття та структура інтелектуальної власності.
2. Об'єктивне право інтелектуальної власності: поняття, загальна характеристика, джерела.
3. Суб'єктивне право інтелектуальної власності: поняття, зміст та юридичні властивості.
4. Суб'єкти права інтелектуальної власності: поняття та класифікація.
5. Державна система охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні.

Контрольні запитання:

1. Що таке «інтелектуальна власність»?
2. Які об'єкти входять до структури інтелектуальної власності?
3. Що таке «промислова власність»?
4. Дайте визначення наступних понять: джерело права, міжнародний договір, нормативно-правовий акт, закон, підзаконний нормативно-правовий акт.

5. Які законодавчі акти можна віднести до джерел права інтелектуальної власності?

6. Які міжнародні конвенції та договори є джерелами права інтелектуальної власності?

7. Наведіть приклади підзаконних нормативно-правових актів, які є джерелами права інтелектуальної власності.

8. У яких значеннях вживається термін «право інтелектуальної власності»? Поясніть відмінність між цими значеннями.

9. У чому полягає відмінність між правом власності на річ та правом інтелектуальної власності?

10. Яка роль та значення інтелектуальної власності для соціально-економічного розвитку України?

11. Яке практичне значення поділу суб'єктів права інтелектуальної власності на первинних та похідних?

12. Що таке цивільна дієздатність фізичної особи? Які ступені цивільної дієздатності Ви знаєте? Як впливає ступінь дієздатності фізичної особи на її здатність реалізовувати суб'єктивні права інтелектуальної власності?

13. Хто є первинним суб'єктом права інтелектуальної власності?

14. Хто може бути похідним суб'єктом права інтелектуальної власності?

15. Кого можна віднести до допоміжних суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності?

16. Що належить до змісту права інтелектуальної власності?

17. У чому полягає відмінність між особистими немайновими та майновими правами інтелектуальної власності? Вкажіть основні критерії їхнього розмежування?

§ 1.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, есе)

1. «Інтелектуальна власність» та «право інтелектуальної власності»: співвідношення понять.

2. Право інтелектуальної власності у моїй майбутній професії.

3. Чи потрібно студентам вивчати право інтелектуальної власності?

4. Історія становлення права інтелектуальної власності в Україні.

5. Становлення права інтелектуальної власності в Європі.

6. Право власності на річ та право інтелектуальної власності: проблеми розмежування та співвідношення понять.

7. «За» чи «проти» правової охорони інтелектуальної власності: аргументи та контраргументи.

8. Навіщо потрібна правова охорона інтелектуальної власності?

9. Право інтелектуальної власності в Україні: проблеми правового регулювання.

10. Європейський вибір України та правова охорона інтелектуальної власності.

11. Обмеження майнових прав інтелектуальної власності: проблеми законності.

12. Чи обмежуються законом особисті немайнові права інтелектуальної власності?

13. Право інтелектуальної власності та правова культура особи.

14. Державна система правової охорони інтелектуальної власності в Україні: проблеми функціонування та напрямки вдосконалення.

15. Міжнародне право інтелектуальної власності та право інтелектуальної власності України: проблеми співвідношення та взаємовпливу.

16. Чи потрібен Україні Кодекс інтелектуальної власності?

17. Шляхи вдосконалення законодавства про інтелектуальну власність.

18. Роль держави в охороні та захисті права інтелектуальної власності.

19. Правовий нігілізм як причина порушення суб'єктивних прав інтелектуальної власності: умови виникнення та способи подолання.

20. Громадянське суспільство та дотримання суб'єктивних прав інтелектуальної власності в Україні.

§ 1.6.3. Творчі завдання та задачі

Творчі завдання:

1. Складіть схему співвідношення наступних понять: «інтелектуальна власність», «об'єкт права інтелектуальної власності», «об'єктивне право інтелектуальної власності» та «суб'єктивне право інтелектуальної власності».

2. Зобразіть схематично систему джерел права інтелектуальної власності.

3. Складіть схему суб'єктів права інтелектуальної власності.

Задачі:

№ 1. ТзОВ «Мобільний звук» уклало з приватною кіностудією «Світанок» авторський договір (строком на 12 місяців), за яким товариство отримало виключне право використовувати (шляхом відтворення, розповсюдження та сповіщення) музичні твори з кінофільму у формі рінґтону, реалтону та рінґбектону[28].

Через два місяці після підписання договору з'ясувалося, що конкурент товариства – ПП «Доріжка» розповсюджує музичні твори до згадуваного кінофільму через свій веб-сайт як рінґтони до мобільних телефонів. Тому ТзОВ «Мобільний звук» звернулося у господарський суд з позовом про заборону ПП «Доріжка» здійснювати відтворення, розповсюдження та сповіщення спірних музичних творів, а також щодо стягнення з відповідача 500 тис. грн. компенсації за порушення авторського права.

У судовому засіданні представник відповідача – адвокат Р. Гаркун заперечив проти позову, оскільки за авторським договором ТзОВ

[28] **Рінґтон** – мелодія, а **реалтон** – записана в цифровому форматі музика, що відтворюється як сигнал дзвінка стільникового телефону (смартфону) під час отримання вхідного виклику. **Рінґбектон** – музика, яку особа чує замість гудків, телефонуючи абоненту.

«Мобільний звук» були передані лише виключні права на використання музичних творів, що ж до права дозволяти чи забороняти їхнє використання, то воно у договорі не згадане, й тому належить кіностудії «Світанок» (яка до суду позов не подавала). Окрім цього, на думку Р. Гаркуна, позивач не подав жодних належних доказів для обґрунтування розміру заявленої компенсації, а тому сума розміром в 500 тис. грн. не може бути стягнена.

Проаналізуйте ситуацію та аргументи сторін. Хто має право забороняти неправомірне використання твору? Як визначається розмір компенсації за порушення авторських прав? Яке рішення повинен винести суд?

№ 2. Підприємець Л. Романенко звернувся у господарський суд з позовом про визнання його автором фотографії із зображенням міського парку, опублікованої у рекламно-інформаційній газеті «Підприємства Львівщини», засновником та головним редактором якої є підприємець А. Марчик. В позові Романенко також просив суд стягнути з Марчика 8 тис. грн. компенсації за порушення авторського права і 10 тис. грн. для відшкодування моральної шкоди, й такі ж суми стягнути з ТзОВ «Світ Туризму», яке використало фотографію для своєї реклами у газеті.

Господарський суд задовольнив позов частково: Романенка визнано автором спірної фотографії, а Марчика та ТзОВ «Світ Туризму» зобов'язано публічно визнати авторське право позивача. В іншій частині позовних вимог було відмовлено, оскільки суд не вбачав порушень авторського прав, а моральну шкоду вважав недоведеною.

Апеляційний господарський суд змінив рішення місцевого господарського суду: з Марчика та Товариства на користь позивача стягнуто по 4 тис. грн. компенсації за порушення авторського права. Відповідачі подали апеляційні скарги до Вищого господарського суду України з проханням залишити рішення суду першої інстанції без змін.

Розглянувши справу та керуючись ст. 23 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 12, 21, 80 Господарського процесуального кодексу України, Вищий господарський

суд України скасував рішення попередніх судів та припинив провадження по справі, оскільки спір, на думку суду, не підлягає вирішенню у господарських судах України.

Проаналізуйте статті наведені у рішенні Вищого господарського суду України. Чи правильно вирішив суд, припинивши провадження?

Яким судам підсудна зазначена справа? Змоделюйте ситуацію таким чином, щоб справа була підсудна: а) лише загальному суду; б) лише господарському суду; в) лише адміністративному суду.

§ 1.6.4. Типові тестові завдання

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт створений за замовленням належать:

1. замовнику;
2. творцю;
3. творцю, а у випадках, передбаченому законом, іншим особам;
4. спадкоємцю творця;

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору належать:

1. працівнику, який його створив та роботодавцю;
2. роботодавцю;
3. працівнику, який його створив;
4. профспілці.

Законом можуть бути встановлені винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що такі обмеження та винятки:

1. передбачені Цивільним кодексом України;
2. підтверджують права автора на твір;
3. не створюють істотних перешкод для їхньої нормальної реалізації;
4. не суперечать інтересам автора.

Хто з вказаних осіб є первинним суб'єктом права інтелектуальної власності?

1. автор, виконавець та винахідник;
2. винахідник та патентний повірений;
3. патентний повірений та роботодавець автора;
4. виконавець роботи та виробник фонограми.

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать:

1. творцю та його роботодавцю;
2. творцю та замовнику спільно;
3. замовнику;
4. працівнику.

Згідно з Цивільним кодексом України, право інтелектуальної власності є:

1. немайновим;
2. непорушним;
3. суб'єктивним;
4. майновим.

Особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, може використовувати цей об'єкт:

1. на власний розсуд, незважаючи на інтереси інших осіб;
2. на власний розсуд, з додержанням при цьому прав інших осіб;
3. з дозволу роботодавця;
4. за умови згоди суб'єктів невиключних прав.

Майновими правами інтелектуальної власності, у відповідності до Цивільного кодексу України, є:

1. право володіти, користуватися та розпоряджатися об'єктом інтелектуальної власності;
2. право на використання об'єкта інтелектуальної власності та розпоряджання ним;
3. право на використання об'єкта права інтелектуальної власності та виключне право дозволяти його використання;
4. усі відповіді правильні.

Майновими правами інтелектуальної власності, у відповідності до Цивільного кодексу України, є:

1. право володіти та розпоряджатися об'єктом інтелектуальної власності;
2. право на використання об'єкта інтелектуальної власності та розпоряджання ним;
3. виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності та перешкоджати його неправомірному використанню;
4. усі відповіді правильні.

Згідно з Конституцією України, кожен має право:

1. володіти та користуватись результатами своєї інтелектуальної діяльності;
2. користуватись і розпоряджатись результатами своєї творчої діяльності;
3. володіти, користуватись й розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної діяльності;
4. володіти, користуватись і розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Майнові права на який об'єкт інтелектуальної власності можуть діяти необмежено у часі?

1. промисловий зразок;
2. художній твір;
3. географічне зазначення;
4. відеограма.

Яке з наведених тверджень є правильним?

1. право інтелектуальної власності та право на річ є невід'ємними одне від одного;
2. право інтелектуальної власності та право на річ не залежать одне від одного;
3. право інтелектуальної власності та право на річ залежать одне від одного;
4. право інтелектуальної власності та право на річ залежать одне від одного, якщо володілець цього права є одночасно власником речі.

Позначення © використовують для сповіщення про права інтелектуальної власності на:

1. об'єкт авторського права;
2. торговельну марку;
3. об'єкт суміжних прав;
4. наукове відкриття.

Позначення ® використовують для сповіщення про права інтелектуальної власності на:

1. об'єкт авторського права;
2. торговельну марку;
3. об'єкт суміжних прав;
4. наукове відкриття.

Право на який об'єкт інтелектуальної власності засвідчується дипломом?

1. винахід;
2. торговельну марку;
3. наукове відкриття;
4. дипломну роботу.

Право на який об'єкт інтелектуальної власності засвідчується свідоцтвом?

1. винахід;
2. торговельну марку;
3. наукове відкриття;
4. комерційне найменування.

Право на який об'єкт інтелектуальної власності засвідчується свідоцтвом?

1. винахід та корисну модель;
2. торговельну марку та комерційне найменування;
3. раціоналізаторську пропозицію та торговельну марку;
4. компонування інтегральної мікросхеми та винахід.

Право на який об'єкт інтелектуальної власності засвідчується патентом?

1. винахід та промисловий зразок;
2. промисловий зразок та компонування інтегральної мікросхеми;
3. наукове відкриття та винахід;
4. селекційне досягнення та географічне зазначення.

Право інтелектуальної власності та право на річ:

1. пов'язані одне з одним;
2. не залежать одне від одного;
3. залежать одне від одного;
4. не пов'язані одне з одним.

Перехід права на об'єкт інтелектуальної власності:

1. не означає переходу права власності на річ;
2. відбувається одночасно з переходом права власності на річ;
3. відбувається після переходу права власності на річ;
4. відбувається лише після державної реєстрації договору.

Перехід права власності на річ:

1. означає перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності;
2. не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності;
3. пов'язане з передачею майнових прав інтелектуальної власності;
4. пов'язане з передачею особистих немайнових прав інтелектуальної власності.

Законом можуть бути встановленні винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що:

1. такі обмеження та винятки передбачені договором;
2. такі обмеження та винятки не створюють істотних перешкод для нормальної реалізації майнових прав інтелектуальної власності;
3. такі обмеження та винятки прямо не заборонені законом;
4. такі обмеження та винятки не створюють перешкод для здійснення законних інтересів суб'єктів цих прав.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на службовий об'єкт права інтелектуальної власності належать:

1. лише творцеві;
2. творцеві та роботодавцеві спільно;
3. роботодавцеві;
4. творцеві, а роботодавцеві – у випадках, передбачених законом.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності:

1. не можуть відчужуватися;
2. відчужуються одночасно з майновими правами;
3. не можуть відчужуватися, за винятками, встановленими законом;
4. відчужуються за згодою особи, якій вони належать.

Майнові права інтелектуальної власності:

1. чинні безстроково, якщо інше не встановлено законом;
2. чинні протягом строку встановленого законом;
3. можуть бути припинені безстроково;
4. діють без будь-яких обмежень строку.

Вкажіть повноваження суду щодо захисту права інтелектуальної власності:

1. зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
2. вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених в цивільний оборот з порушенням прав власника;
3. порушення кримінальної справи щодо осіб, які вчинили злочин у сфері інтелектуальної власності;
4. застосування разового грошового стягнення за знищення винаходу.

Вкажіть повноваження суду щодо захисту права інтелектуальної власності:

1. застосування разового грошового стягнення за неправомірне використання фонограми;
2. здійснення попереднього слідства відносно осіб, котрі порушили право інтелектуальної власності;
3. вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення фальсифікованих товарів;
4. винесення обвинувального вироку справі про плагіат.

Адміністративний порядок захисту прав інтелектуальної власності полягає у розв’язанні спору:

1. адміністративним судом;

2. органом державного управління;
3. адміністрацією юридичної особи;
4. судом загальної юрисдикції.

У разі відсутності договору, право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам, здійснюється:

1. за рішенням суду;
2. за рішенням органу державного управління;
3. спільно усіма правоволодільцями;
4. тим правоволодільцем, який зробив більший творчий внесок.

Первинними суб'єктами права інтелектуальної власності є:

1. автор літературного твору і його перекладач;
2. винахідник і володілець патенту;
3. роботодавець винахідника;
4. режисер-постановник аудіовізуального твору та продюсер.

Первинними суб'єктами права інтелектуальної власності є:

1. спадкоємець автора;
2. автор промислового зразка та винахідник;
3. замовник;
4. виконавець твору (роботи).

Право інтелектуальної власності набувається лише з підстав встановлених:

1. цивільно-правовим договором;
2. трудовим договором (контрактом);
3. звичаєм ділового обороту;
4. Цивільним кодексом України, іншим законом чи договором.

Рекомендовані джерела та література

Міжнародні договори

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051/page.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_770.

Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/895_001.

Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) від 14 липня 1967 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_169.

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1981 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_134.

Міжнародна (римська) конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення від 26 жовтня 1961 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_763.

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws /show/995_123

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kmu.gov.uakmudocsEA00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf.

Закони України

Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/page.

Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/page.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12.

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3688-12/page.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12/page.

Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/752-14.

Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3116-12.

Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80.

Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 07 липня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/paran205#n205.

Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2782-12/parao149#o149.

Підзаконні нормативно-правові акти України

Указ Президента від 18 вересня 1992 р. «Про тимчасове положення про правову охорону об’єктів промислової власності та

раціоналізаторських пропозицій в Україні» (*Положення втратило чинність у частині правової охорони об'єктів промислової власності (крім пунктів 54, 59, 60, 61, 62, 68 і 70) на підставі Указу Президента № 324/94 від 22.06.94*) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/479/92/page.

Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. «Про затвердження порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1716-2004-%D0%BF.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 «Про затвердження Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0375-01.

Положення про Міністерство економічного розвитку та торгівлі України, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF.

Положення Про державну службу інтелектуальної власності України, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/658-2014-%D0%BF.

Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 травня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/674-2002-%D0%BF.

Судова практика

Рішення Конституційного суду України від 12 липня 2011 р. № 9 рп/2011, справа № 1 12/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-11.

Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ»

від 01 березня 2013 р. № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13.

Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» від 24 жовтня 2011 р. № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-11.

Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17 жовтня 2012 р. № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12.

Література

Аврамова О. Є., Ревелюк І. С. Система суб'єктів інтелектуальної власності / О. Є. Аврамова, І. С. Ревелюк // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – №6(980). – 2013. – С. 30-33.

Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права / С. В. Бондаренко. – К. : Ін-т. інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.

Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – 660 с.

Інтелектуальна власність – компоненти взаємодії [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України. – Електронні дані. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/city.html.

Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 208 с.

Николюк М. З. Подібність і розбіжності права власності та права інтелектуальної власності: обліковий аспект / М. З. Николюк // Вісник ЖДТУ. – № 2 (44). – 2008. – С. 111-116.

Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 270 с.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: https: // uk.wikipedia.org/wiki/ Угода_про_асоціацію_між_Україною_та_ЄС.

Цибульов П. М., Чеботарьов В. П. Популярно про інтелектуальну власність / За заг. ред. к.е.н. М. В. Паладія. – К. : ТОВ «Альфа-ПІК», 2004. – 56 с.

Newman S. The development of copyright and moral rights in the European legal systems / Simon Newman // European Intellectual Property Review. – 33(11). – 2011. – P. 677-689.

РОЗДІЛ ІІ.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ НА ЛІТЕРАТУРНІ, ХУДОЖНІ ТА ІНШІ ТВОРИ (АВТОРСЬКЕ ПРАВО)

§ 2.1. Концепції правової охорони авторського права: історія та сучасність

Історія правової охорони авторських прав сягає античних часів. Вже 2300 років тому в *Афінській республіці* існували право на захист цілісності твору і заборона вносити до нього зміни[29]. Оскільки переписувачі й актори досить вільно поводилися із творами знаменитих авторів трагедій, у 330 р. до н. е. було прийнято закон, відповідно до якого оригінали творів трьох великих класиків (Есхіла, Софокла та Еврипіда) підлягали збереженню в офіційному архіві. Актори повинні були дотримуватися офіційного тексту[30].

У Стародавньому Римі юристи засуджували плагіат. Вони також розуміли, що оприлюднення та використання твору зачіпає особисті права автора, тому йому надавалась можливість приймати рішення щодо оприлюднення твору[31].

Після винайдення у 1440 р. Йоганом Гуттенбергом технології книгодрукування рухомими літерами, яка надала можливість робити копії літературних творів за допомогою механічних процесів замість переписування їх від руки, з'явились нові професійні категорії осіб, котрі володіли авторськими правами – друкарі та продавці книжок. В цей період виникає ідея виключних майнових

[29] Слободенюк К. Є. Історичний аспект становлення охорони інтелектуальної власності / К. Є. Слободенюк // Наше право. – № 4; ч.1. – 2010. – С. 39.

[30] Авторське право в міжнародно-правовому аспекті: навчально-методичний посібник / Уклад. Євков А. М. –С. 12.

[31] Шишко І. А. Авторське право як об'єкт охорони: історико-правовий аспект / Шишко І. А. // Митна справа. – №3(81). – 2012. – С. 180.

прав інтелектуальної власності на літературні твори, які закріплювались у привілеях[32]. Надання такого привілею зумовлювалось тим, що підприємці витрачали великі грошові суми на закупівлю паперу, купівлю або виготовлення друкарських машин, найм робочої сили. Вкладені у книгу кошти протягом певного часу можна було відшкодувати помірними надходженнями, однак без охорони від конкуренції з боку продавців незаконних примірників, інвестування у друк та продаж книжок були небезпечною та ризикованою справою. Привілеї надавали бенефіціарам[33] на обмежений час виключні права на відтворення і розповсюдження творів; забезпечували засоби захисту для реалізації права, до яких належали штрафи; арешти; конфіскації підроблених примірників; відшкодування збитків[34].

Формування основних концепцій правової охорони авторського права розпочалось у XVIII ст. і першість у цьому процесі здобула Англія. Однією з причин становлення авторського права в Англії було лобіювання своїх комерційних інтересів з боку найбільш впливових торгівців книжками. 12 грудня 1709 р. ними було подано до парламенту петицію, у якій торгівці скаржились на значні збитки (аж до повного розорення), яких зазнавали вони та автори книжок внаслідок несанкціонованого передруку та продажу книг. Цього ж року розпочалась робота над законопроектом, що мав сприяти захисту прав авторів, книговидавців та торгівців книжками. Вже 11 січня 1710 р. відповідний законопроект було подано на розгляд парламенту і менш, ніж через три місяці, 5 квітня 1710 р. – ухвалено[35]. Саме цей закон, що отримав назву «Статут королеви Анни», започаткував сучасну систему охорони авторського права в Англії.

---

[32] **Привілей** – особливе право або пільга, що надавалась монархом або його васалами окремим особам чи місцевостям. Привілей видавався у формі письмового документу – грамоти, патенту тощо.

[33] **Бенефіціар** – особа, якій надано привілей.

[34] Еннан Р. Є. Становлення та розвиток правової охорони авторського права / Р. Є. Еннан // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – Маріуполь, 2009. – С. 78.

[35] Deazley R. The Statut of Anne and The Great Abridgement Swindle / Ronan Deazley // Houston Law Review. – 47(4). – 2011. – P. 793.

Статут встановлював строки правової охорони авторського права у залежності від дати першої публікації книги. Якщо книгу було вперше видано до 10 квітня 1710 р., то передбачався єдиний строк охорони авторського права тривалістю 21 рік від дати першої публікації. Якщо книгу було видано після вказаної дати, то виключне право автора видавати та перевидавати книгу тривало протягом 14 років від дати першої публікації. Це право автор, зазвичай, передавав продавцю книжок. Після завершення цього строку, автор мав право продовжити його ще на 14 років. Загалом, охорона авторського права могла тривати 28 років від дати першої публікації.

Також Статут наголошував на охороні опублікованих творів від несанкціонованого копіювання, видання чи перевидання. Опубліковані книжки потрібно було зареєструвати в Центрі книговидавців, а дев'ять примірників необхідно було задепонувати для використання в публічних бібліотеках. Після завершення строку правової охорони, твір ставав суспільним надбанням.

Статут королеви Анни діяв в Англії до прийняття у 1911 р. Закону про авторське право. Він заклав основні ідеї правової охорони авторського права в англо-американській правовій системі (концепція – *copyright*), які знайшли відображення й у пізніших законодавчих актах Англії та Сполучених Штатів Америки[36].

Перші нормативно-правові акти Континентальної Європи, які заклали основи сучасної концепції охорони авторського права (*droit d'auteur*) були видані у Франції. 14 липня 1789 року розпочалась революція, внаслідок якої було скасовано всі привілеї (включаючи й ті, які стосувались книговидання). Установчі збори Франції у 1791 р. прийняли проект конституції, яку 3 вересня 1791 р. затвердив король. У конституції гарантувалась свобода усно чи письмо-

[36] Шандра Р. Концепції авторського права в англо-американській та континентальній правових системах: історико-правовий аспект / Р. Шандра // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XX звітної науково-практичної конференції (6–7 лютого 2014 р.). – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2014. – С. 130-132;

Див. також: Copyright Act 1709 (Statute of Anne) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikisource.org/w/index.php?title=Special:Book&bookcmd=download&collection_id=41dfae637abf22142cafc38f8b76826d8ae23aea&writer=rdf2latex&return_to=Copyright+Act+1709.

во виражати свої думки, свобода друку, заборона цензури. Окрім конституції, охорона авторського права передбачалась також двома декретами: від 13 та 19 січня 1791 р. «Про право на постановку і виконання драматичних та музичних творів», який забезпечував право автора на публічне виконання протягом усього його життя, а також протягом 5 років після його смерті на користь його спадкоємців й осіб, яким передане це право; від 19 та 24 липня 1793 р. «Про право власності авторів на літературні твори, композиторів, живописців та рисувальників», відповідно до якого авторові надавалося виключне право на відтворення його творів протягом його життя, а також протягом 10 років після його смерті на користь його спадкоємців і правонаступників.

Конституція 1791 р. та вищезазначені два декрети започаткували сучасну систему правової охорони авторського права у Франції та закріпили права автора, які він міг використовувати протягом всього життя, незалежно ані від опублікування, ані від додержання будь-яких інших формальностей (реєстрації, розміщення на примірниках знаків правової охорони тощо). Авторське право (*droit d'auteur*) розглядалось не лише як майнове, але й як природне (моральне) право[37].

Так зародились дві концепції правової охорони авторського права – *Copyright* (право на копію), яка характерна для країн англо-американської правової системи та *Droit d'auteur* (право автора), яка характерна для країн романо-германської (континентальної) правової системи. Хоча останнім часом зростає тенденція до гармонізації правил охорони авторського права у світі, зокрема й завдяки міжнародно-правовому регулюванню, однак надалі зберігаються певні законодавчі відмінності зумовлені особливостями цих концепцій[38].

---

[37] Шандра Р. Концепції авторського права в англо-американській та континентальній правових системах: історико-правовий аспект / Р. Шандра // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ХХ звітної науково-практичної конференції (6–7 лютого 2014 р.). – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2014. – С.130-132. Див. також: Валлє В. Спадок Джеймса І та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі й просторі / Віра Валлє. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. – С. 20-29.

[38] Авторське право в міжнародно-правовому аспекті: навчально-методичний посібник / Уклад. Євков А. М. – С. 17-20.

Концепції правової охорони прав авторів		
№ з/п	***Droit d'auteur* – право автора (характерна для країн романо-германської (континентальної) правової системи)**	***Copyright* – право на копію (характерна для країн англо-американської правової системи)**
Відмінності		
1	здійснюється правова охорона лише творів	охороняються не лише твори, але й об'єкти, що не є результатом творчої діяльності (фонограми, телепередачі, зовнішнє типографське оформлення видань)
2	початкове (первинне) авторське право надається лише творцю, за винятками, визначеними у законі	первинне авторське право може надаватися також іншим особам, які не є творцями
3	фіксація твору не є обов'язковою умовою, від якої залежить охорона твору (за деякими винятками)	для надання твору правової охорони він повинен бути зафіксований на матеріальному носії або у будь-якому іншому вигляді
4	автором визнається лише фізична особа, яка створила твір	як автор може також розглядатись роботодавець чи замовник (навіть якщо це юридична особа)
5	особисті немайнові права визначаються законом	особисті немайнові права охороняються судами в межах прецедентного права (common law) – виняток становлять Канада та Ізраїль
6	автор володіє виключними майновими правами на використання твору. Вичерпного переліку цих прав не існує	права на використання твору чітко зазначені в законі. Виключне майнове право автора на використання твору не згадується

Табл. 2.1. Відмінності між концепціями правової охорони авторського права

§ 2.2. Об'єктивне авторське право: поняття, загальна характеристика, джерела

В українському законодавстві відсутнє визначення поняття авторського права. У загальних рисах зміст цього поняття окреслюється у назві глави 36 Цивільного кодексу України «Право інте-

лектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське права)». Керуючись цим положенням, під **авторським правом** варто розуміти право інтелектуальної власності особи на літературний, художній чи інший твір, що охороняється законом. Однак у даному випадку йдеться лише про *суб'єктивне значення* цього поняття. Авторське право ж, як і будь-який інший вид юридичного права, слід розглядати також й в об'єктивному значенні.

Об'єктивне авторське право, на наш погляд, характеризується такими **ознаками**:

1. це система правових норм;

2. правові норми цього права регулюють однорідні суспільні відносини;

3. суспільні відносини, що регулюються нормами авторського права виникають у зв'язку із створенням, використанням, охороною та захистом літературних, художніх та інших творів.

Отже, в *об'єктивному значенні* **авторське право** варто тлумачити як систему правових норм, які регулюють відносини, що виникають у зв'язку із створенням, використанням, охороною та захистом літературних, художніх та інших творів.

Правові норми об'єктивного авторського права знаходять вираження у зовнішніх формах (джерелах) права, які поділяються на міжнародні та національні. До найважливіших **міжнародних** джерел авторського права належать:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р.;

2. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р.;

3. Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право 1952 р.;

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р.

До **національних** джерел авторського права належить, насамперед, Цивільний кодекс України, глава 36 якого присвячена правовому регулюванню права інтелектуальної власності на літературні, художні та інші твори. Окрім цього, в Україні діє також спеціаль-

ний закон «Про авторське право і суміжні права» та низка інших не кодифікованих законів: «Про видавничу справу», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення» та ін. Серед підзаконних нормативно-правових актів, що є джерелами авторського права в Україні слід згадати постанови Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір», «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» та інші.

§ 2.3. Об'єкти авторського права: поняття, класифікація

До об'єктів авторського права належать літературні, художні та інші твори. Термін «літературні і художні твори», згідно із ст. 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, охоплює всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені. Користування та здійснення авторських прав на ці твори не пов'язані з виконанням будь-яких формальностей (ст. 5 Конвенції). Це положення деталізується у ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» – правовій охороні підлягають твори:

1. як оприлюднені, так й не оприлюднені;
2. як завершені, так і не завершені;
3. незалежно від їхнього призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

Частина твору, відповідно до ст. 9 Закону, яка може використовуватись самостійно, розглядається як твір та охороняється у тому самому порядку (наприклад, оригінальна назва твору, стаття, розділ, кадр з фільму тощо).

Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей (ст. 11).

Однак, потрібно враховувати також те, що правова охорона поширюється лише на форму вираження твору. Отже, для того, щоб отримати правову охорону твір повинен бути виражений у формі,

яка є доступною для людського сприйняття за допомогою зору, слуху, дотику тощо[39]. Адже закон не може охороняти те, чого людина не здатна побачити, почути чи торкнутися. У спеціалізованій літературі з авторського права та права інтелектуальної власності таку форму прийнято називати **об'єктивною формою вираження твору**[40]. Керуючись наведеними вище критеріями, можна сформулювати наступне визначення: **об'єкти авторського права** – це виражені у будь-якій об'єктивній формі й втілені будь-яким способом літературні, художні та інші твори, які є результатами творчої діяльності автора та охороняються законом не залежно від факту їхнього оприлюднення чи державної реєстрації, ступеня завершеності, призначення, цінності, жанру, обсягу чи мети.

Перелік об'єктів авторського права подається як у міжнародних, так й в національних джерелах: ст. 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», ст. 433 Цивільного кодексу України. На підставі згаданих статей об'єкти авторського права можна класифікувати, поділивши на групи, підгрупи та види.

До першої групи ми віднесемо **літературні твори** – результати інтелектуальної, творчої діяльності автора белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру, що виражаються в усній чи письмові формі.

---

[39] **Об'єктивна форма** – це така форма вираження твору, яка є доступною для людського сприйняття. Зокрема, об'єктивна форма може бути письмовою, усною (публічне виконання), електронною, об'ємно-просторовою (скульптура), а також у вигляді звуко- чи відеозапису.

[40] Див. наприклад: Коваленко В. Авторське право у видавничій справі: практичний посібник для авторів, редакторів, видавців / В. Коваленко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – С. 59; Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 2008. – С. 8; Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – С. 413.

Група 1. Літературні твори:	
підгрупа	**вид**
письмові:	книги
	брошури
	статті
	романи
	тексти з музичними творами
	поеми та ін.
усні:	виступи
	лекції
	промови
	проповіді
	звертання та ін.

Табл. 2.2. Літературні твори

Другу групу складають **художні твори** – результати інтелектуальної, творчої діяльності автора, які виражаються у формі зображення чи об'ємно-просторовій формі.

Група 2. Художні твори:	
підгрупа	**вид**
твори образотворчого мистецтва (живопису):	картини
	ескізи
	малюнки
	гравюри
	літографії
	твори художнього (у тому числі сценічного) дизайну
	скульптури та ін.
фотографічні твори:	фотографії
	твори, виконані способами, подібними до фотографії

твори ужиткового (прикладного) мистецтва:[41]	з художнього скла
	з кераміки
	виконані за допомогою декоративного ткацтва, різьблення, ливарства, ковальства
	ювелірні вироби тощо
твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності:	ілюстрації
	карти
	плани
	графіки
	схеми
	креслення
	ескізи
	пластичні твори та ін.
твори архітектури містобудування і садово-паркового мистецтва:	креслення
	ескізи
	моделі
	збудовані будівлі та споруди
	парки
	плани населених пунктів та ін.

Табл. 2.3. Художні твори

[41] **Твір ужиткового мистецтва** – твір мистецтва, в тому числі твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

До третьої групи відносяться усі інші твори, які виникають внаслідок зміни, обробки, переробки, виконання чи будь-якого іншого способу використання творів або (та) об'єктів, що авторським правом не охороняються.

Группа 3. Інші твори:	
складені твори[42]:	збірки творів
	збірники звичайних даних
	збірники обробок фольклору
	енциклопедії
	антології
	бази (компіляції) даних[43]
музичні твори:	з текстом
	без тексту
твори, створені для сценічного показу, та їхньої постановки:	драматичні твори
	музично-драматичні твори
	пантоміми
	хореографічні твори та ін.
аудіовізуальні (кіноматографічні) твори:	кінофільми
	телевізійні твори – телепередачі, ток-шоу, випуски новин, спеціальні телевізійні проекти та ін.

[42] **Складені твори** є об'єктами авторського права за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини (ст. 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права»).

[43] **База даних (компіляція даних)** – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально й можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Бази (компіляції) даних є об'єктами авторського права, якщо вони за добором або упорядкуванням їхніх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності (ст. 433 Цивільного кодексу України). Така охорона не розповсюджується на самі дані або інформацію і не обмежує будь-яке авторське право, яке відноситься до самих даних або інформації, що містяться в компіляції (ст. 5 Договору ВОІВ про авторське право).

похідні твори:[44]	аранжування
	адаптація
	анотація
	реферування
	резюме
	переклад
	сценічні обробки творів та обробки фольклору, придатні для сценічного показу
	тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів

Табл. 2.4. Інші твори

Четверту групу об'єктів авторського права становлять **комп'ютерні програми**[45], які хоч й охороняються як літературні твори, однак за своєю природою відрізняються від них. Поняття комп'ютерної програми охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах. Окрім вихідного та об'єктного коду, компонентами комп'ютерної програми, що підлягають правовій охороні є також алгоритм, текстовий та звуковий супровід, зображення, що виводяться на екран монітора (зокрема рухомі), назва, логотип, а також інтерфейс (тобто, форма взаємодії програми з її користувачем)[46].

---

[44] **Похідний твір** – це твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні. Не належать до похідних аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншою мовою інших аудіовізуальних творів (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

[45] **Комп'ютерна програма –** набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

[46] Інтелектуальна власність в галузі комп'ютингу: підручник / О. Б. Вовк, В. В. Пасічник, Н. Б. Шаховська, В. С. Якушев. – Львів : Новий Світ – 2000, 2013. – С. 71-72.

§ 2.4. Твори, які не охороняються авторським правом

Не належать до об'єктів авторського права результати інтелектуальної або механічної діяльності створені без творчої складової, а також результати інтелектуальної та творчої діяльності, які, згідно з положеннями чинного законодавства, не охороняють авторським правом.

Перелік таких об'єктів міститься у ст. 434 Цивільного кодексу України, ст. 10 Закону України «Про авторське право та суміжні права». Виокремлення різних груп об'єктів, які не охороняються авторським правом зумовлено різними чинниками.

Перша група об'єктів не охороняється авторським правом, оскільки вони не мають творчого характеру. До цієї групи належать повідомлення про новини дня, поточні події або інші факти, що мають характер звичайної (тобто, підібраної без творчої складової) прес-інформації (інформаційні повідомлення, хроніка (офіційна, кримінальна), анонси, прес-релізи, пост-релізи, повідомлення інформаційних агенств тощо)[47].

До **другої групи** відносять твори, які не відповідають критерію оригінальності та на які поширюється право sui-generis (своєрідне право, право особливого роду)[48] – розклади руху транспортних засо-

[47] Афанасьєва К. О. Авторське право: практ. посібник / К. О. Афанасьєва. – К. : Атіка, 2006. – С. 93.

[48] **Sui generis** – спеціальний порядок для охорони баз даних, які не визнано оригінальними. Відповідно з цим порядком, виробник бази даних має право забороняти витяг із запам'ятовуючого пристрою і (або) повторне використання всіх або істотної частини змісту бази, оцінюваної з якісної чи кількісної точки зору, коли придбання, перевірка або подання даного змісту свідчать про істотне з якісної або кількісної точки зору інвестування. У країнах ЄС це право діє протягом 15-років з 1 січня року, наступного за датою завершення створення (заповнення) бази даних. Див. наприклад: Карпенко Д. В. Правовий режим охорони бази персональних даних на підприємствах України / Д. В. Карпенко // Форум Права. – №1. – 2012. – С. 432-437; Комзюк Л. Гармонізація охорони прав на бази даних у процесі європейської інтеграції: досвід для України / Л. Комзюк // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки. – №84. – 2010. – С. 60-63; Cardinale Philip J. Sui Generis Database Protection: Second Thoughts in the European

бів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші подібні бази (компіляції) даних.

Третя група творів, що не охороняються авторським правом – твори народної творчості або, так званий, фольклор. Такі твори часто бувають створені людьми, особа яких невідома. Вони складаються з характерних елементів традиційної художньої спадщини, які розвиваються і зберігаються етнічною громадою або окремими особами й опосередковано відображають традиційні творчі погляди такої громади через народні казки, народну поезію, народні танці і п'єси, художні форми народних звичаїв та обрядів тощо. Авторське право на них не поширюється, оскільки неможливо встановити конкретного автора[49].

Четверту групу становлять об'єкти, які виведені з-під охорони авторського права через їхній особливий статус:

1. офіційні документи[50] (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їхні офіційні переклади;

2. символи та знаки, затверджені органами державної влади[51] – державні символи України, державні нагороди; символи та знаки органів державної влади, Збройних Сил України й інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій, емблеми; грошові знаки тощо.

Віднесення зазначених об'єктів до таких, що не охороняються авторським правом, належить до дискусійних питань у теорії авторського права. На думку деяких науковців, повне їхнє виведення з-під правової охорони авторського права не є раціональним, тому що вони мають своїх авторів, імена яких відомі[52].

Union and What It Means for the United States / Philip J. Cardinale // Chicago-Kent Journal of Intellectual Property. – Vol.6 ; issue 2. – 2007. – P. 157-176.

[49] Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – С. 360.

[50] **Офіційні документи** – документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру видані органами державної влади у межах їхніх повноважень.

[51] Проекти таких офіційних символів і знаків, до їхнього офіційного затвердження розглядаються як твори та охороняються відповідно до Закону (ч. 2 ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

[52] Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 145.

Перелік результатів інтелектуальної діяльності, що не охороняються авторським правом можна розширити з врахуванням вимог ст.ст. 447 Цивільного кодексу України, ч. 3 ст. 8 та ст. 30 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та виділити ще дві групи об'єктів.

До **п'ятої групи** об'єктів, які не охороняються авторським правом відносять ідеї, теорії, концепції, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, відкриття. Це пов'язано з тим, що охорона авторських прав поширюється на форму вираження твору, а не на виражені, описані, пояснені чи проілюстровані в творі дані (ч. 3 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Авторське право не поширюється також на твори, щодо яких закінчився строк його дії, внаслідок чого вони перейшли у суспільне надбання. Ці твори ми можемо віднести до **шостої групи.** Згідно із ст. 30 Закону України «Про авторське право і суміжні права», твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора. Положення даної статті уточнюється ст. 447 Цивільного кодексу України, де йдеться не про припинення строку дії авторського права загалом, а лише про закінчення строків чинності майнових[53] авторських прав.

§ 2.5. Суб'єкти авторського права: поняття, класифікація

Суб'єкти авторського права – це особи, які володіють суб'єктивними авторськими правами на літературний, художній чи інший твір. Суб'єктів авторського права можна умовно поділити на два види.

До першого виду належать **первинні** суб'єкти авторського права – автори та співавтори. **Автор твору** – це фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір (ст. 1 Закону України «Про

[53] Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через сімдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора чи останнього із співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, передбачених законом.

авторське право і суміжні права»). За українським законодавством автором може бути будь-яка фізична особа незалежно від віку, ступеня дієздатності, громадянства чи інших правових ознак.

У ст. 435 Цивільного кодексу України зазначено, що, за відсутності доказів іншого, автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору (так звана, презумпція авторства).

Співавтори – особи, спільною творчою працею яких створено твір (ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). *Для співавторства необхідні певні умови:*

по-перше, твір має бути створений творчою працею двох і більше осіб[54];

по-друге, твір має бути самостійним об'єктом авторського права *(тобто, твором, який охороняється авторським правом)*;

по-третє, має бути укладено угоду про співпрацю над твором[55].

Виходячи з викладених вище умов, **співавторство** – це правовий наслідок створення літературного, художнього чи іншого твору узгодженою творчою співпрацею двох або більше фізичних осіб.

Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле (нероздільне співавторство) чи складається з частин, кожна з яких може мати ще й самостійне значення (роздільне співавторство). Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана незалежно від інших частин цього твору. Кожен із співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення (ст. 436 Цивільного кодексу України).

Відносини між співавторами можуть бути визначені договором. В договорі має бути передбачено порядок використання твору, розподілу винагороди між співавторами та інші умови співпраці. Якщо договір між співавторами не укладений, слід керуватися приписами

---

[54] Не вважається співавторством редагування літературних творів, їхня обробка, коригування, надання технічної допомоги щодо звукозапису чи відеозапису творів, консультування (в т. ч. наукове керівництво).

[55] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 9.

закону. Так, право опублікування та іншого використання твору належить всім співавторам. Авторський гонорар за використання твору належить всім співавторам у рівних частинах[56].

Деякі твори майже завжди створюються **у співавторстві**. Зокрема, співавторством визнається авторське право на **інтерв'ю**. Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю (респондент), та особа, яка його взяла (інтерв'юер). Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв'ю (ч. 3 ст. 13 Закону України «Про авторське право та суміжні права»).

У співавторстві може створюватись також **аудіовізуальний твір**. Авторами (співавторами) аудіовізуального твору є:

а) режисер-постановник;

б) автор сценарію і (або) текстів, діалогів;

в) автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього;

г) художник-постановник;

д) оператор-постановник.

Одна й та сама фізична особа може суміщати дві або більше із наведених у цій частині авторських функцій (ч. 1 ст. 17 Закону України «Про авторське право та суміжні права»).

Окрім авторів (співавторів), суб'єктами авторського права можуть бути також інші фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до договору або закону. Такі особи називаються **похідними** суб'єктами авторського права. До похідних суб'єктів, зокрема, належать спадкоємці, правонаступники, замовники твору, роботодавці авторів та ін.

Замовник володіє авторськими правами на твори створені за замовленням на підставі цивільно-правового договору. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий твір належать автору. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором.

---

[56] Там само. – С. 10.

Роботодавець автора володіє авторськими правами лише щодо службових творів – творів, створених автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем. Авторське особисте немайнове право на службовий твір належить його автору. Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. За створення та використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір і порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем (ст. 1, 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера «с», обведена колом – ©;
- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

Допоміжним суб'єктом у сфері авторського права є Державна служба інтелектуальної власності, яка здійснює державну реєстрацію творів, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на твори, ліцензійних договорів, видає свідоцтва на зареєстровані твори тощо. Зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах за своїм бажанням може як первинний, так і похідний суб'єкт авторського права. Це можна здійснити у будь-який час протягом строку охорони авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір.

Відомості про реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, публікуються в каталозі усіх дер-

жавних реєстрацій авторського права Державної служби інтелектуальної власності України «Каталог державної реєстрації» та в офіційному бюлетені – «Авторське право і суміжні права»[57].

§ 2.6. Практикум

§ 2.6.1. Описові та контрольні запитання

Описові питання:

1. Концепції правової охорони авторського права: історія та сучасність.
2. Об'єктивне авторське право: поняття, загальна характеристика, джерела.
3. Об'єкти авторського права: поняття, класифікація.
4. Твори, які не охороняються авторським правом.
5. Суб'єкти авторського права: поняття, класифікація.

Контрольні запитання:

1. Які Ви знаєте концепції правової охорони авторського права? Назвіть та охарактеризуйте їх.
2. Дайте визначення поняттю «авторське право». У яких значеннях вживається цей термін?
3. Які закони є джерелами авторського права?
4. Які міжнародні договори та конвенції є джерелами авторського права?
5. Дайте визначення об'єктів авторського права.
6. Які ознаки характеризують об'єкт авторського права?
7. Які існують об'єкти авторського права?
8. Охарактеризуйте переклад твору як об'єкт авторського права.
9. Які похідні твори Ви знаєте?

---

[57] Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/copyright_registration.html.

10. Перерахуйте літературні письмові твори.

11. Чи охороняються усні твори авторським правом? Обґрунтуйте свою думку.

12. Які Ви знаєте твори ужиткового мистецтва?

13. Які твори відносяться до фотографічних?

14. Що таке складений твір? Які складені твори Ви знаєте?

15. Дайте визначення комп'ютерної програми як об'єкта авторського права.

16. Які компоненти комп'ютерної програми охороняються авторським правом?

17. Наведіть приклади повідомлень про новини дня та про поточні події, які не охороняються авторським правом.

18. Які твори належать до суспільного надбання?

19. Чи охороняється авторським правом ідея? Поясніть свою відповідь.

20. Хто, згідно з Законом України «Про авторське право і суміжні права», вважається автором аудіовізуального твору?

§ 2.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, есе)

1. Зародження правової охорони авторського права.

2. Становлення та розвиток авторського права у країнах континентальної правової системи.

3. Становлення та розвиток авторського права в країнах англо-американської правової системи.

4. Становлення та розвиток правової охорони авторського права в Україні.

5. Правова охорона прав на літературні та художні твори: аргументи «за» і «проти».

6. Концепції правової охорони авторського права: історія та сучасність.

7. Розвиток авторського права в Україні в умовах євроінтеграції.

8. Проблеми гармонізації авторського права в Європейському Союзі.

9. Вплив Угоди про асоціацію на авторське право в Україні.

10. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів та її значення для авторського права в Україні.

11. Роль та значення Всесвітньої організації інтелектуальної власності для захисту прав авторів.

12. Охорона авторського права як умова розбудови правової держави.

13. Імплементація норм міжнародного авторського права в українське законодавство: проблеми та перспективи.

14. Сучасні напрямки розвитку авторського права.

15. Авторське право у моїй професійній діяльності: теоретичні та практичні аспекти.

16. Правове регулювання суб'єктивних авторських прав на переклад: сучасний стан, зарубіжний досвід, перспективи вдосконалення.

17. Правове регулювання суб'єктивних авторських прав на комп'ютерну програму: сучасний стан, зарубіжний досвід, перспективи вдосконалення.

18. Найтиповіші порушення авторського права: загальна характеристика, основні причини, шляхи запобігання.

19. Договір між співавторами: порядок укладення та зміст.

20. Право sui-generis (своєрідне право, право особливого роду) та його застосування в Україні.

21. Правове регулювання правовідносин між автором та роботодавцем: українські реалії та зарубіжний досвід.

22. Проблеми класифікації суб'єктів авторського права.

23. Автор як первинний суб'єкт авторського права.

24. Похідні суб'єкти авторського права.

§ 2.6.3. Творчі завдання та задачі

Творчі завдання:

1. Складіть схему взаємовідношення міжнародних та національних джерел авторського права.

2. Запропонуйте свою класифікацію об'єктів авторського права та зобразіть її схематично.

Задачі:

№ 1. Видавництво «Друкарні Галичини» у 2001 р. видало брошуру «Путівник по Карпатах». У 2002, 2003 та 2004 рр. її було перевидано відповідно на російській, англійській та польській мовах. Ще одне видання було здійснено французькою мовою в 2005 р. у Франції. У брошурі використовувались фотографії відомих фотографів, фотографії готелів та баз відпочинку, а також карти, схеми, плани і маршрути подорожей.

Чи було у цьому випадку порушено авторські права? Як оформляються правовідносини між автором та видавництвом?

Уявіть себе автором даного путівника. Які дії Вам потрібно вчинити для того, щоб впорядкувати путівник та уникнути порушення авторських прав інших осіб?

№ 2. Львівське книжкове видавництво уклало з Багранюком авторський договір про видання монографії «Історія Львівської Ратуші». Хоча монографія отримала здебільшого схвальні відгуки рецензентів, однак до неї були зроблені суттєві зауваження. Багранюк вирішив доопрацювати монографію, а видавництво надало йому для цього 6 місяців. Не встигнувши завершити роботу, Багранюк помер. Видавництво звернулося з пропозицією доопрацювати книгу до внука Багранюка – Тимочка, який допомагав дідусеві у його дослідженні та й сам був автором кількох наукових праць. Тимочко погодився.

Чи було у даному випадку порушено авторські права Багранюка або інших осіб? Хто у такому випадку буде вважатися автором доопрацьованої монографії? Які авторські права переходять у спадок?

№ 3. Студент магістратури Івченко А. М., працюючи над магістерською роботою з інтелектуальної власності, зробив авторський переклад Закону Республіки Польща «Про авторське право і суміжні права» та використав його як додаток до роботи. Через рік після захисту магістерської роботи Івченко дізнався, що Арабенський І. П. видав монографію «Популярно про авторське право в Республіці Польща». У цій монографії він долучив як додаток зроблений Івченком А. М. переклад закону.

Івченко звернувся до суду з позовом, однак на суді Арабенський заявив, що у даному випадку порушень закону не було. Свою пози-

цію він аргументував тим, що: по-перше, офіційний переклад офіційного документа (у даному випадку закону Республіки Польща) не охороняється авторським правом, а оскільки захищена магістерська робота є підставою для видачі офіційного документа – диплому, то вона, разом з усіма додатками, є офіційною науковою працею; по-друге, магістерська робота Івченка не була опублікована, а його права не були зареєстровані у державному реєстрі, відповідно авторське право на неї не поширюється.

Розгляньте аргументи сторін та проаналізуйте їх. Чи правомірні дії Арабенського І. П.? Чи поширюється авторське право на зроблений Івченком А. М. переклад закону?

№4. Кіностудія «ДК» запросила композитора Л. Вернона взяти участь у створенні кінофільму «Складне життя». Для цього кінофільму він написав кілька музичних творів. Після того як кінофільм вийшов у прокат, музичні твори Л. Вернона здобули популярність. До композитора звернувся О. Глущенко, який написав тексти пісень до згаданих творів. Він запропонував підписати авторський договір, за умовами якого О. Глущенко отримував виключне право використовувати твори шляхом їхнього виконання, звукозапису та розповсюдження.

Кіностудія «ДК» оскаржила укладений між Л. Верноном та О. Глущенком договір у суді. На думку позивача, музичні твори є складовою частиною кінофільму і тому використовувати їх окремо можна лише за згодою усіх співавторів. Окрім цього, твори створювались на замовлення кіностудії, отже право укладати такий авторський договір має лише кіностудія.

Проаналізуйте ситуацію. Чи мав право Л. Вернон укладати авторський договір на створені ним музичні твори? Чи належать кіностудії «ДК» авторські права на твір (якщо так – то які)? Хто є співавторами кінофільму? Чи повинен Л. Вернон узгоджувати використання своїх музичних творів із: а) співавторами кінофільму; б) кіностудією «ДК»; в) іншими особами?

Уявіть себе на місці судді. З якими документами потрібно ознайомитись, щоб правильно вирішити справу? На що саме потрібно звернути увагу в цих документах?

№5. Фізична особа – підприємець А. Кожак звернувся з позовом у суд на видавництво «Дива природи» щодо заборони видання пла-

катів із зображенням акваріуму та кактусу, припинення їхнього розповсюдження та виплати компенсації у розмірі 120 000 грн. Згідно з договором, укладеним між фізичною особою – підприємцем А. Кожаком та видавництвом «Дива природи», підприємець на замовлення та з використанням приміщення й обладнання видавництва складає композицію та здійснює фотозйомку; замовнику належать авторські майнові права на використання зроблених зображень. На думку позивача, видавництво порушило його авторські права, оскільки: а) опублікувало зображення у формі плакатів без його згоди; б) публікуючи плакати, не зазначило його імені як автора твору.

Видавництво заперечило проти позовних вимог: а) публікація здійснювалась без погодження тому, що спірні зображення є службовими творами, і тому, згідно із ст. 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права», виключне майнове право використовувати твір належить видавництву; б) ім'я автора не зазначалось, оскільки в договорі про такий обов'язок видавництва не згадувалося.

Розгляньте спір та обґрунтуйте свій висновок. Чи було порушено права А. Кожака? Чи правомірні його вимоги? Що таке службовий твір? Чи є створені підприємцем зображення службовими творами? Чи обґрунтовані заперечення видавництва?

§ 2.6.4. Типові тестові завдання

Вкажіть об'єкти авторського права:

1. виступи, лекції, промови, проповіді;
2. твори народної творчості;
3. раціоналізаторська пропозиція;
4. збірники творів.

Вкажіть об'єкти авторського права:

1. нормативно-правові акти України;
2. збірники нормативно-правових актів України упорядковані за тематикою;
3. комп'ютерні програми;
4. промислові зразки.

Вкажіть результати інтелектуальної діяльності, які не є об'єктами авторського права:

1. літературні твори;
2. переклади;
3. грошові знаки;
4. розклади телепередач.

Вкажіть результати інтелектуальної діяльності, які не є об'єктами авторського права:

1. судові рішення;
2. збірники творів;
3. твори образотворчого мистецтва;
4. офіційні переклади нормативно-правових актів.

Вкажіть суб'єктів авторського права:

1. автор літературного твору;
2. автор промислового зразка;
3. виконавець;
4. автор не оприлюдненого наукового твору.

Яке з вказаних тверджень правильно відображає презумпцію авторства?

1. особа вважається невинуватою у вчиненні порушення авторського права, доки її вину не буде доведено в законному порядку;
2. автором може бути лише фізична особа;
3. автором твору вважається фізична особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору;
4. усі сумніви щодо наявності вини особи у порушенні авторського права тлумачаться на її користь.

Вкажіть суб'єктів авторського права:

1. винахідник;
2. автор комп'ютерної програми;
3. виробник фонограми;
4. художник.

Вкажіть об'єкти авторського права:

1. доповідь на симпозіумі;
2. твори народної творчості;

3. раціоналізаторські пропозиції;
4. збірники творів.

Хто може бути суб'єктом права інтелектуальної власності на художній твір?

1. неповнолітня особа;
2. повнолітня непрацездатна особа;
3. ТзОВ «Марічка»;
4. Президент України.

Вкажіть результати інтелектуальної діяльності, які не є об'єктами авторського права:

1. телефонні довідники;
2. народні казки;
3. фотографії;
4. географічні карти.

Авторське право не поширюється на:

1. графіки;
2. ідеї;
3. незавершені статті;
4. математичні концепції.

Авторами аудіовізуального твору є:

1. режисер;
2. продюсер;
3. художник-постановник;
4. автор сценарію.

Авторським правом охороняється:

1. авторська ідея;
2. вираження авторської ідеї у творі;
3. авторська ідея та вираження авторської ідеї;
4. жодна відповідь не правильна.

Авторським правом охороняється:

1. літературні твори, фонограми;
2. пісні та виконання пісень;
3. комп'ютерні програми, бази даних;
4. художні твори, твори образотворчого мистецтва.

Державну реєстрацію авторського права здійснюють:

1. в обов'язковому порядку;
2. за бажанням автора та видавництва;
3. за згодою автора;
4. за бажанням автора протягом дії права на твір.

Які з вказаних творів відносяться до похідних?

1. дизайнерський виріб;
2. переклад;
3. база даних;
4. аранжування.

Які з вказаних творів відносяться до похідних?

1. резюме;
2. анотація;
3. кримінальна хроніка;
4. промисловий зразок.

Які з вказаних творів відносяться до похідних?

1. аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання;
2. збірники творів;
3. твори ужиткового мистецтва;
4. реферування.

Які з вказаних творів визнаються створеними у співавторстві?

1. інтерв'ю;
2. аудіовізуальний твір;
3. дипломна робота;
4. усі відповіді правильні.

За законодавством України автором може бути:

1. юридична особа;
2. лише дієздатна фізична особа;
3. фізична та юридична особи;
4. фізична особа.

Автор має право самостійно здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності після досягнення:

1. 14 років;
2. 16 років;
3. 18 років;

4. у будь-якому віці.

Автор має право самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності після досягнення:

1. 14 років;
2. 16 років;
3. 18 років;
4. у будь-якому віці.

Роботодавець автора володіє авторськими правами:

1. щодо будь-яких творів автора;
2. щодо службових творів;
3. щодо творів створених на замовлення;
4. щодо творів науково-технічного характеру.

Твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем:

1. твір створений на замовлення;
2. службовий твір;
3. робочий твір;
4. твір створений за контрактом.

Службовий твір – це твір, створений автором:

1. у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання;
2. у порядку виконання службових обов'язків відповідно до контракту;
3. у порядку виконання службових обов'язків відповідно до трудового договору;
4. у порядку виконання службових обов'язків відповідно до цивільного договору.

Авторське немайнове право на службовий твір належить:

1. автору;
2. роботодавцю;
3. профспілці;
4. автору та роботодавцю спільно.

Авторське майнове право на службовий твір належить:

1. автору;

2. роботодавцю;
3. профспілці;
4. автору та роботодавцю спільно.

Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено _____ між автором і роботодавцем:

1. трудовим договором;
2. контрактом;
3. цивільно-правовим договором;
4. господарським договором.

Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення:

1. якщо автор цього вимагає;
2. якщо автор працював над нею самостійно;
3. якщо вона може бути використана незалежно від інших частин цього твору;
4. якщо автор має виключні права на неї.

Співавтори – це особи:

1. працею яких створено твір;
2. творчою працею яких створено твір;
3. інтелектуальною працею яких створено твір;
4. спільною творчою працею яких створено твір.

Рекомендовані джерела та література

Міжнародні договори

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051/page.

Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_052.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_770.

Закони України

Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12.

Закон України «Про видавничу справу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80.

Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2782-12/parao149#o149.

Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [Електро-

нний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12.

Підзаконні нормативно-правові акти України

Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF.

Постанова КМУ «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF.

Інші джерела

Copyright Act 1709 (Statute of Anne) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikisource.org/w/index.php?title=Special:Book&bookcmd= download&collection_id=41dfae637abf22142cafc38f8b76826d8ae23aea&writer=rdf2latex&return_to=Copyright+Act+1709.

Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/copyright_registration.html.

Література

Авторське право в міжнародно-правовому аспекті: навчально-методичний посібник / Уклад. Євков А. М. – Харків, 2010. – 126 с.

Афанасьєва К. О. Авторське право : практ. посібник / К. О. Афанасьєва.– К. : Атіка, 2006. – 224 с.

Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : Підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.

Баймуратов М. А. Авторское право на литературные и художественные произведения: компаративное исследование: монография / М. А. Баймуратов, М. И. Стреля. – М. : ТрансЛит, 2012. – 234 с.

Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права / С. В. Бондаренко. – К. : Ін-т. інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.

Валлє В. Спадок Джеймса І та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі й просторі / Віра Валлє. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. – 216 с.

Інтелектуальна власність в галузі комп'ютингу: підручник / О. Б. Вовк, В. В. Пасічник, Н. Б. Шаховська, В. С. Якушев. – Львів : Новий Світ – 2000, 2013. – 317 с.

Еннан Р. Є. Становлення та розвиток правової охорони авторського права / Р. Є. Еннан // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – Маріуполь, 2009. – С. 77-80.

Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – 660 с.

Карпенко Д. В. Правовий режим охорони бази персональних даних на підприємствах України / Д. В. Карпенко // Форум Права. – №1. – 2012. – С. 432-437.

Коваленко В. Авторське право у видавничій справі: практичний посібник для авторів, редакторів, видавців / В. Коваленко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 320 с.

Комзюк Л. Гармонізація охорони прав на бази даних у процесі європейської інтеграції: досвід для України / Л. Комзюк // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки. – № 84. – 2010. – С. 60-63.

Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 2008. – 208 с.

Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.

Право інтелектуальної власності: Методичні рекомендації до вивчення академічного курсу / Укл.: О. А. Підопригора, О. О. Підопригора. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2004. – 80 с.

Слободенюк К. Є. Історичний аспект становлення охорони інтелектуальної власності / К. Є. Слободенюк // Наше право. – № 4; ч.1. – 2010. – С. 38-43.

Шандра Р. Концепції авторського права в англо-американській

та континентальній правових системах: історико-правовий аспект / Р. Шандра // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XX звітної науково-практичної конференції (6–7 лютого 2014 р.). – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2014. – С. 130-132.

Шандра Р. Становлення законодавства про авторське право в Сполучених Штатах Америки / Роман Шандра // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XX звітної науково-практичної конференції (12–13 лютого 2015 р.) : у 2 ч. Ч. 1. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. – С. 135-138.

Якименко Ю. А. Об'єкти авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації / Ю. А. Якименко // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2013. – № 2 (5). – С. 85-90.

Cardinale Philip J. Sui Generis Database Protection: Second Thoughts in the European Union and What It Means for the United States / Philip J. Cardinale // Chicago-Kent Journal of Intellectual Property. – Vol. 6 ; issue 2. – 2007. – P. 157-176.

Deazley R. The Statute of Anne and The Great Abridgement Swindle / Ronan Deazley // Houston Law Review. – 47(4). – 2011. – P. 793-818.

РОЗДІЛ III.

СУБ'ЄКТИВНІ АВТОРСЬКІ І СУМІЖНІ ПРАВА

§ 3.1. Суб'єктивні авторські права: поняття, види та загальна характеристика

Суб'єктивне авторське право – це право інтелектуальної власності особи на літературний, художній чи інший твір, що охороняється законом як об'єкт авторського права. Суб'єктивні авторські права можуть бути двох видів: особисті немайнові та майнові. Перелік особистих немайнових прав міститься у ст.ст. 423, 438, 439 Цивільного кодексу України та у ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Аналіз зазначених статей дає можливість проілюструвати зміст особистих немайнових прав у наступній таблиці.

Особисті немайнові права, що належать автору:	
1. Право автора на ім'я[58]:	**право на авторство** – право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках, та за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо
	право на анонімність – право забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом
	право на псевдонім[59] – право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його примірниках, й під час будь-якого його публічного використання

[58] **Ім'я автора** – сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

[59] **Псевдонім** – вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства.

2. Право на недоторканість твору:	**право вимагати** збереження цілісності твору
	право протидіяти:
	будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору
	супроводженню твору без згоди автора ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо
	будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора

Табл. 3.1. Особисті немайнові права, що належать автору

Особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам (ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права»), крім випадків передбачених законом, та не переходять у спадщину (ст. 29). Однак недоторканість твору може охоронятись й після смерті автора. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 439 Цивільного кодексу України щодо права на недоторканість твору, у разі смерті автора недоторканість твору охороняється особою, уповноваженою на це автором. За відсутності такого уповноваження недоторканість твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими заінтересованими особами.

На відміну від немайнових, майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі, після чого ця особа також стає суб'єктом авторського права. Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором. Майнові права, які передаються за авторським договором, повинні бути визначені у ньому. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані.

Перелік майнових авторських прав визначено у ст.ст. 424, 440, 445, 448 Цивільного кодексу України та ст. 15 та 27 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Майнові права можуть бути

виключними[60] та невиключними, такими що можуть відчужуватись та невідчужуваними.

Майнові авторські права	
Виключні[61]	**Невиключні**
право на використання твору (дозволяє використовувати твір у будь-якій формі та будь-яким способом)	право автора на плату за використання його твору[62]
право дозволяти використання твору іншими особами	невідчужуване право автора на одержання грошової суми від кожного продажу оригіналу художнього твору та оригіналу рукопису літературного твору (право слідування)[63]
право перешкоджати неправовмірному використанню твору та забороняти таке використання	
Інші права встановлені законом	

Табл. 3.2. Майнові авторські права

[60] **Виключне право** – майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їхнього використання іншим особам у межах строку, встановленого законом.

[61] Перелік виключних прав подано у відповідності до ст. 15 Закону України «Про авторське право та суміжні права». Згідно з ст. 440 Цивільного кодексу України до виключних майнових авторських прав належить лише виключне право дозволяти використання твору.

[62] Згідно з угодою про асоціацію (ст. 179), невід'ємним є право на плату за прокат твору. Якщо автор або виконавець передав або уступив своє право на прокат щодо фонограми або оригіналу чи копії фільму виробнику фонограми або фільму, то такий автор або виконавець зберігає право на справедливу винагороду за прокат. Автори або виконавці не можуть відмовитись від права на одержання справедливої винагороди за прокат.

[63] Автор твору образотворчого мистецтва, а у разі його смерті – спадкоємці впродовж встановленого законом строку користуються щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу твору через аукціон, галерею, салон, крамницю тощо, що йде за першим його продажем, здійсненим автором твору

Майнові права інтелектуальної власності на твір пов'язані з можливістю його використовувати. Під використанням твору, згідно із ст. 441 Цивільного кодексу України, потрібно розуміти його:

1. опублікування (випуск у світ)[64];
2. відтворення[65] будь-яким способом та у будь-якій формі;
3. переклад;
4. переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни;
5. включення складовою частиною до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо;
6. публічне виконання[66];
7. продаж, передання в найм (оренду) тощо;
8. імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок;
9. інші дії, встановлені законом.

(право слідування). Виплата винагороди у цьому випадку здійснюється зазначеними аукціонами, галереями, салонами, крамницями тощо. Збір і виплата винагороди, одержаної в результаті використання права слідування, здійснюються особисто автором, через його повіреного або через організації колективного управління.

[64] **Твір вважається опублікованим (випущеним у світ)**, якщо він будь-яким способом повідомлений невизначеному колу осіб, у тому числі виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації. Твір не може бути опублікований, якщо він порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю та моральності населення. Ніхто не має права опублікувати твір без згоди автора, крім випадків, встановлених Цивільним кодексом України та іншим законом. У разі смерті автора його правонаступники мають право на опублікування твору, якщо це не суперечить волі автора (ст. 442 Цивільного кодексу України).

[65] **Відтворення твору** – це виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їхній запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

[66] **Публічне виконання** – подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так й за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один й той самий час або в різних місцях і в різний час.

За загальним правилом будь-яке використання літературного, художнього та іншого твору можливе за дотримання двох умов:

1. Наявність згоди на використання твору.

2. Виплата винагороди (плати) за використання твору.

Використання твору здійснюється лише за згодою автора, крім випадків правомірного використання твору без такої згоди, встановлених законом (ст. 443 Цивільного кодексу України). Виключне право надавати дозвіл на використання твору (крім автора) належить також іншим особам, які мають авторське право.

Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком випадків, передбачених законом. Передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору[67] або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору[68].

Права на використання твору, що передаються за авторським договором, вважаються невиключними, якщо у договорі не передбачено передачі виключних прав на використання твору (ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Право на винагороду (плату) за використання твору має автор та інша особа, яка має авторське право. За винятком випадків обмеження майнових прав, передбачених законом, автор (чи інша особа, яка має авторське право) має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Винагорода може здійснюватися в одній з трьох форм:

---

[67] За авторським договором про передачу виключного права на використання твору, автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.

[68] За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору, автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим особам.

– фіксованого (паушального) платежу;

– відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті);

– комбінованих платежів.

Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення й використання твору встановлюються в авторському договорі або у договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори (ч. 5 ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

§ 3.2. Обмеження майнових прав автора

В окремих випадках законодавство передбачає правомірну можливість вільного використання твору будь-якою особою, без згоди автора, інших осіб та безоплатно. Випадки такого використання твору називаються – **обмеженнями майнових прав автора**.

Обмеження майнових прав встановлені ст. 444 Цивільного кодексу України і ст.ст. 21-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Обмеження здійснюються за умов, що вони:

1) не завдаватимуть шкоди використанню твору;

2) не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси автора.

Особа, яка використовує твір, зобов'язана вказати джерела запозичення та ім'я автора. Обсяг використання таких запозичень має бути обумовлений поставленою метою.

Згідно зі ст. 444 ЦК України, твір може бути вільно використаний без згоди автора та інших осіб:

– як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, радіо- і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою;

– для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою;

– в інших випадках, передбачених законом.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» містить детальніший перелік випадків обмеження майнових авторських прав та поділяє їх на п'ять груп:

1. Вільне використання твору із зазначенням імені автора (ст. 21).

2. Вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом (ст. 22).

3. Вільне відтворення примірників твору для навчання (ст. 23).

4. Вільне копіювання, модифікація і декомпіляція комп'ютерних програм (ст. 24).

5. Вільне відтворення творів в особистих цілях (ст. 25).

Вільне використання твору із зазначенням імені автора. Без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається:

1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення;

2) використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;

3) відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором;

4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою;

5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвіт-

лення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях;

6) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;

7) відтворення творів для судового та адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;

8) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній;

9) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів в обсязі, виправданому поставленою метою;

10) відтворення твору в цілях і за умов, передбачених статтями 22-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Цей перелік вільного використання творів є вичерпним.

Вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом. Репрографічне відтворення[69] одного примірника твору бібліотеками та архівами, діяльність яких не спрямована прямо або опосередковано на одержання прибутку, допускається без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право, за таких умов:

1) у разі, коли відтворюваним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і коли це відтворення здійснюється за запитами фізичних осіб за умови, що: а) бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання і приватного дослідження; б) відтворення твору є поодиноким випадком та не має систематичного характеру;

---

[69] **Репрографічне відтворення (репродукування)** – факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (у тому числі збільшеному чи зменшеному) оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній (у тому числі цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»)

2) у разі, коли відтворення здійснюється для збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника даної бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також коли відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Вільне відтворення примірників твору для навчання. Допускається без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право:

1) відтворення уривків з опублікованих письмових творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

2) репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли: а) обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті; б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Вільне копіювання, модифікація і декомпіляція[70] комп'ютерних програм. Особа, яка на законних підставах володіє правомірно виготовленим примірником комп'ютерної програми, має право без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право на цю програму:

1) внести до комп'ютерної програми зміни (модифікації) з метою забезпечення її функціонування на технічних засобах особи, яка використовує ці програми, і вчинення дій, пов'язаних з функціонуванням комп'ютерної програми відповідно до її призначення, зокрема запис і збереження в пам'яті комп'ютера, а також виправ-

[70] **Модифікація комп'ютерної програми** – переробка комп'ютерної програми та будь-яка її зміна, в тому числі переклад з однієї мови програмування на іншу (за винятком адаптації), яка за своєю суттю є внесенням, здійснюваним виключно з метою функціонування комп'ютерної програми на конкретних технічних засобах чи під управлінням конкретних програм користувача. **Декомпіляція комп'ютерної програми** – відновлення вихідного тексту комп'ютерної програми мовою високого рівня з її виконуваного коду чи об'єктивних модулів (Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К.: Старт-98, 2012. – С.150, 352).

лення явних помилок, якщо інше не передбачено угодою з автором чи іншою особою, яка має авторське право;

2) виготовити одну копію комп'ютерної програми за умови, що ця копія призначена тільки для архівних цілей або для заміни правомірно придбаного примірника у випадках, якщо оригінал комп'ютерної програми буде втраченим, знищеним або стане непридатним для використання. При цьому копія комп'ютерної програми не може бути використана для інших цілей, ніж зазначено у цьому пункті та попередньому випадку, і має бути знищена у разі, якщо володіння примірником цієї комп'ютерної програми перестає бути правомірним;

3) декомпілювати комп'ютерну програму (перетворити її з об'єктного коду у вихідний текст) з метою одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії із незалежно розробленою комп'ютерною програмою, за дотримання таких умов: а) інформація, необхідна для досягнення здатності до взаємодії, раніше не була доступною цій особі з інших джерел; б) зазначені дії здійснюються тільки щодо тих частин комп'ютерної програми, які необхідні для досягнення здатності до взаємодії; в) інформація, одержана в результаті декомпіляції, може використовуватися лише для досягнення здатності до її взаємодії з іншими програмами, але не може передаватися іншим особам, крім випадків, якщо це необхідно для досягнення здатності до взаємодії з іншими програмами, а також не може використовуватися для розроблення комп'ютерної програми, схожої на декомпільовану комп'ютерну програму, або для вчинення будь-якої іншої дії, що порушує авторське право;

4) спостерігати, вивчати, досліджувати функціонування комп'ютерної програми з метою визначення ідей та принципів, що лежать в її основі, за умови, що це робиться в процесі виконання будь-якої дії із завантаження, показу, функціонування, передачі чи запису в пам'ять (збереження) комп'ютерної програми.

Вільне відтворення творів в особистих цілях. Допускається без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди відтворювати виключно в особистих цілях або для кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднені твори, крім: а) творів архітектури у формі будівель і споруд;

б) комп'ютерних програм, за винятком випадків, передбачених законом; в) репрографічного відтворення книг, нотних текстів і оригінальних творів образотворчого мистецтва, за винятком випадків, передбачених законом.

Твори і виконання, зафіксовані у фонограмах, відеограмах, їхніх примірниках, а також аудіовізуальні твори та їхні примірники допускається відтворювати у домашніх умовах виключно в особистих цілях або для кола сім'ї без дозволу автора (авторів), виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм, але з виплатою їм винагороди.

§ 3.3. Строки дії суб'єктивних авторських прав

Відповідно до ч. 1 ст. 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права», авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення та починає діяти від дня створення твору[71].

Майнові права автора мають визначений законом строк дії[72]. За загальним правилом, яке визначене у ст. 447 Цивільного кодексу України, строк чинності майнових прав інтелектуальноїі власності на твір спливає через 70 років, що відліковуються (обчислюються) з 1 січня, наступного за роком смерті автора чи останнього із співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, передбачених законом.

Такі випадки (винятки) визначаються ч. 3-8 ст. 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права»:

1) авторське право на твори посмертно реабілітованих авторів діє протягом 70 років після їхньої реабілітації;

2) для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору,

[71] Згідно з ч. 1 ст. 437 Цивільного кодексу України, авторське право виникає з моменту створення твору.

[72] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 2008. – С.17.

оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше, ніж через 70 років після оприлюднення твору, застосовується загальне правило щодо строків дії авторського права;

3) у разі, коли весь твір публікується (оприлюднюється) не одночасно, а послідовно у часі томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначається окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору[73];

4) авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування;

5) будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права щодо неоприлюдненого твору вперше його оприлюднює, користується захистом рівноцінним захисту майнових прав автора. Однак строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був вперше оприлюднений[74].

Строк чинності авторського права обчислюється із 1 січня року, наступного за роком смерті чи роком, в якому відбулася відповідна подія. Після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір, він стає суспільним надбанням, тобто може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом.

Що стосується строків чинності особистих немайнових прав інтелектуальної власності на літературний, художній чи інший твір, то на них поширюються положення ч. 1 ст. 425 Цивільного кодексу України, згідно з якою особисті немайнові права інтелектуальної власності є чинними безстроково.

---

[73] Цей виняток застосовується у тому випадку, коли строк охорони права інтелектуальної власності на твір починається з дати, коли твір був правомірно доведений до загального відома.

[74] Угода про асоціацію передбачає можливість впровадження ще одного винятку із загального правила строків чинності авторського права. Згідно зі ст. 166, сторони можуть також охороняти критичні та наукові публікації творів, які стали загальним (суспільним) надбанням. Максимальний строк охорони таких прав становить 30 років від дати, коли твір був уперше правомірно опублікований.

§ 3.4. Порушення авторського права, що є підставою для судового захисту

Перелік порушень авторського та суміжних прав, що є підставою для судового захисту визначено у ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права». До таких порушень належать:

а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права та майнові права суб'єктів авторського права, з урахуванням передбачених статтями 21-25, 42 і 43 цього Закону обмежень майнових прав;

б) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України[75], вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів[76] (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних);

в) плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;

г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм та баз даних);

д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права;

---

[75] **Митна територія України** – це територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, становлять митну територію України. Межі митної території України є митним кордоном України. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять митний кордон України.

[76] **Контрафактний примірник твору** – це примірник твору, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися.

е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;

є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами[77] без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права, з яких без дозволу суб'єктів авторського права вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

§ 3.5. Способи захисту авторського права

Захист особистих немайнових та майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством. Оскільки суб'єктивні права інтелектуальної власності є одним з видів цивільних прав, то у цьому параграфі буде розглянуто лише цивільно-правові способи їхнього захисту.

До цивільних способів захисту авторського та суміжних прав належить захист права судом. Так, згідно із ст. 432 Цивільного кодексу України, кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 цього кодексу. Способами захисту суб'єктивних авторських чи суміжних прав можуть бути: визнання авторського права чи суміжних прав судом, припинення дії, яка його порушує, відшкодування збитків (реальних збитків та упущеної вигоди), відшкодування моральної (немайнової) шкоди та ін.

[77] **Інформація про управління правами** – інформація, в тому числі в електронній (цифровій) формі, що ідентифікує об'єкт авторського права і (або) суміжних прав та автора чи іншу особу, яка має на цей об'єкт авторське право і (або) суміжні права, або інформація про умови використання об'єкта авторського права і (або) суміжних прав, або будь-які цифри чи коди, у яких представлена така інформація, коли будь-який із цих елементів інформації прикладений до примірника об'єкта авторського права і (або) суміжних прав або вміщений у нього чи з'являється у зв'язку з його повідомленням до загального відома.

Перелік способів захисту деталізується у ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якої, суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають право:

а) вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право чи створюють загрозу їхньому порушенню;

б) звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право чи створюють загрозу їхньому порушенню;

в) подавати позови про відшкодування моральної[78] (немайнової) шкоди;

г) подавати позови про відшкодування збитків[79] (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отрима-

---

[78] Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. **Моральна шкода полягає:** 1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; 4) у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їхньої реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом (ст. 23 Цивільного кодексу України).

[79] **Збитками є:** 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі. Якщо особа, яка порушила право, одержала у зв'язку з цим доходи, то розмір упущеної вигоди, що має відшкодовуватися особі, право якої порушено, не може бути меншим від доходів, одержаних особою, яка порушила право (ст. 22 Цивільного кодексу України).

ного порушником внаслідок порушення ним авторського права, або виплату компенсацій;

д) вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, засоби обходу технічних засобів захисту, в порядку, передбаченому Митним кодексом України;

е) брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

є) вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та судові рішення щодо цих порушень;

ж) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їхнього розповсюдження;

з) вимагати прийняття інших, передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав.

Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про: 1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню авторського права чи суміжних прав та збереження відповідних доказів; 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням авторського права чи суміжних прав; 3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням авторського права чи суміжних прав та знищення таких товарів; 4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням авторського права чи суміжних прав або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь; 5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта авторського права чи суміжних

прав; 6) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення авторського права чи суміжних прав та зміст судового рішення щодо такого порушення.

§ 3.6. Права суміжні з авторськими

Суміжні права тісно пов'язані з авторськими, однак вони мають самостійний характер[80]. В науковій літературі виділяють три різновиди суміжних прав (за їхнім суб'єктом та об'єктом): права виконавців на їхні виконання; права виробників фонограм і відеограм на їхні фонограми та відеограми; права організацій мовлення на їхні радіо- і телевізійні програми та передачі[81]. За правовою природою суміжні права поділяються на особисті немайнові та майнові.

Об'єктами суміжних прав (без виконання будь-яких формальностей щодо цих об'єктів та незалежно від їхнього призначення, змісту, цінності тощо, а також способу чи форми їхнього вираження) є: а) виконання[82] літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; б) фонограми[83]; в) відеограми[84]; г) програми (передачі) організацій мовлення[85].

---

[80] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 2008. – С.19.

[81] Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 219.

[82] **Виконання** – це публічне здійснення чужого твору фізичною особою.

[83] **Фонограма** — звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору.

[84] **Відеограма** — відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору.

[85] **Передача** – це змістовно завершена частина програми (телерадіопрограми), яка має відповідну назву, обсяг трансляції, авторський знак, може бути використана незалежно від інших частин програми і розглядається як цілісний інформаційний продукт. **Програма** – поєднана єдиною творчою концепцією сукупність передач

Право інтелектуальної власності на виконання виникає з моменту першого його здійснення; на фонограму чи відеограму – з моменту її вироблення; на передачу (програму) організації мовлення – з моменту її першого здійснення.

Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець[86], виробник фонограми[87], виробник відеограми[88], організація мовлення[89]. За відсутності доказів іншого виконавцем, виробником фонограми, відеограми, програми (передачі) організації мовлення вважається особа, ім'я (найменування) якої зазначено відповідно у фонограмі, відеограмі, їхніх примірниках чи на упаковці, а також під час передачі організації мовлення. Суб'єктами суміжних прав є також інші особи, які набули таких прав відповідно до договору чи закону **(похідні суб'єкти)**.

(телерадіопередач), яка має постійну назву і транслюється телерадіоорганізацією за певною сіткою мовлення. **Сітка мовлення** – це документ, що містить перелік, послідовність, назву, час виходу в ефір теле- чи радіопрограм, теле- чи радіопередач і відображає основні напрями програмної концепції мовлення на конкретний період (ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення»).

[86] **Виконавець** – актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

[87] **Виробник фонограми** – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків.

[88] **Виробник відеограми** – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього).

[89] **Організація мовлення** – організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення; **організація ефірного мовлення** – телерадіоорганізація, яка здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гамма-променів тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників); **організація кабельного мовлення** – телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так й виробництва інших організацій) шляхом передачі на віддаль сигналу за допомогою певного виду наземного, підземного чи підводного кабелю (провідникового, оптоволоконного чи іншого виду).

Джерелами правового регулювання суміжних прав є: Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція), Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм (Конвенція щодо фонограм); Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми; Цивільний кодекс України (глава 37), Закон України «Про авторське право і суміжні права»; Закон України «Про телебачення і радіомовлення»; Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» та ін.

Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей. Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їхніх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або їхніх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак складається з таких елементів: латинська літера «Р», обведена колом; імена (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права; рік першої публікації фонограми (відеограми). За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їхніх примірниках або на їхній упаковці.

Виконавцеві твору належать такі особисті немайнові права:

а) вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;

б) вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням (у разі, якщо це можливо);

в) вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і репутації.

Виробник фонограми та виробник відеограми має право: зазначати своє ім'я (назву) на кожному носії запису або його упаковці поряд із зазначенням авторів, виконавців і назв творів, вимагати його згадування у процесі використання фонограми (відеограми).

Організація мовлення має право вимагати згадування своєї назви у зв'язку із записом, відтворенням, розповсюдженням своєї

передачі і публічним повторним сповіщенням її іншою організацією мовлення.

До майнових прав, властивих всім суб'єктам суміжних прав (згідно із ст. 452 Цивільного кодексу України), належать:

- право на використання об'єкта суміжних прав;
- виключне право дозволяти використання об'єкта суміжних прав;
- право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта суміжних прав, у тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Зміст поняття «використання об'єкта суміжних прав» відображений у статтях 453-455 Цивільного кодексу України. **Використанням виконання є:** 1) доведення виконання до відома публіки під час його здійснення; 2) записування (фіксування) виконання під час його здійснення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та передачі виконання за допомогою технічних засобів; 3) пряме чи опосередковане відтворення запису виконання будь-яким способом та у будь-якій формі; 4) продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника запису виконання; 5) оренда оригіналу чи примірника запису виконання; 6) забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до записаного виконання з місця та в час, обраних нею; 7) інші дії, встановлені законом.

Використанням фонограми, відеограми є: 1) пряме або опосередковане відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі відеограми, фонограми; 2) продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника фонограми, відеограми; 3) оренда оригіналу чи примірника фонограми, відеограми; 4) забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до фонограми, відеограми з місця та в час, обраних нею; 5) інші дії, встановлені законом.

Використанням передачі (програми) організації мовлення є: 1) здійснення (трансляція, ретрансляція) передачі (програми) організації мовлення; 2) записування (фіксування) передачі (програми) організації мовлення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та здійснення її за допомогою технічних засобів; 3) відтворення запису передачі (програми) організації мовлення;

4) представлення передачі (програми) організації мовлення публіці у місці, де встановлено вхідну плату; 5) інші дії, встановлені законом.

Порівняно із авторськими правами, суміжні права мають значно коротший строк правової охорони. Зокрема, згідно з вимогами Римської конвенції, строк правової охорони суміжних прав має складати щонайменше 20 років, починаючи з останнього дня року, у якому відбулося виконання, було здійснено запис фонограми або було вперше сповіщено передачу мовлення. Цей строк було збільшено відповідно до Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС від англ. TRIPS[90]). В угоді зазначено, що права виконавців та виробників фонограм охороняються протягом щонайменше 50 років, починаючи із останнього дня року, у якому відбулося виконання або було здійснено запис фонограми, та протягом щонайменше 20 років, починаючи з останнього дня року, коли було вперше сповіщено передачу мовлення.

Ці положення імплементовано у національне законодавство України. Згідно зі ст. 456 Цивільного кодексу України, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав спливає:

- на виконання – через п'ятдесят років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком здійснення першого запису виконання, а за відсутності такого запису – з 1 січня року, наступного за роком здійснення виконання;
- на фонограму, відеограму – через п'ятдесят років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком її опублікування, а за відсутності такого опублікування протягом п'ятдесяти років від дати її вироблення – з 1 січня року, наступного за роком вироблення фонограми, відеограми;
- на передачу (програму) організації мовлення – через п'ятдесят років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком її першого здійснення.

Законом в окремих випадках можуть встановлюватися інші (однак не коротші за вказані у міжнародних договорах) строки чинності суміжних прав.

---

[90] Скорочена назва угоди. Повна назва: Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights.

§ 3.7. Практикум

§ 3.7.1. Описові та контрольні запитання

Описові питання:

1. Суб'єктивні авторські права: поняття, види та загальна характеристика.
2. Обмеження майнових прав автора.
3. Строки дії суб'єктивних авторських прав.
4. Порушення авторського права, що є підставою для судового захисту.
5. Способи захисту авторського права.
6. Права суміжні з авторськими.

Контрольні запитання:

1. Які особисті немайнові права має автор твору? Охарактеризуйте їхні правові властивості.
2. Наведіть перелік суб'єктів, які мають право забезпечувати недоторканість твору.
3. Які права належать до майнових авторських прав?
4. Яка відмінність між майновими та особистими немайновими правами?
5. Дайте визначення виключного права.
6. Хто має право захищати права автора, якщо твір оприлюднений анонімно або під псевдонімом, а автор не бажає розголошувати свого імені?
7. Хто є автором інтерв'ю?
8. Які способи використання твору визначені в Законі України «Про авторське право і суміжні права»?
9. За яких умов перекладач користується авторським правом на створений ним переклад?
10. Чи перешкоджає авторське право перекладача іншим особам здійснювати переклад тих самих творів?

11. За яких умов допускається вільне відтворення примірників твору для навчання?
12. В чому полягає «право слідування»?
13. Які строки дії майнових авторських прав?
14. Що таке плагіат?
15. Який примірник твору є контрафактним?
16. Що входить до складу збитків?
17. В чому полягає моральна шкода?
18. Хто є суб'єктами суміжних прав?
19. Що є об'єктом суміжних прав?
20. Які права складають зміст суміжних прав?
21. Які строки дії суміжних прав?
22. Здійсніть розмежування авторських та суміжних прав: а) за об'єктом прав; б) за суб'єктом прав; в) за обсягом та способом правової охорони.

§ 3.7.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, есе)

1. Суб'єктивні авторські права: поняття та класифікація.
2. Майнові авторські права: проблеми реалізації
3. Виключні та невиключні авторські права: поняття та правова природа.
4. Вплив євроінтеграційних процесів на захист авторських прав.
5. Проблеми визначення змісту авторського права.
6. Судові способи захисту авторського права.
7. Порушення авторського права та способи їхнього запобігання.
8. Охорона та захист авторського права: проблеми розмежування понять.
9. Право автора на ім'я: поняття та загальна характеристика.
10. Право на недоторканість твору та особливості його реалізації.
11. Право на використання твору та його зміст.
12. Авторський договір: поняття, види, зміст.
13. Цивільно-правові засоби захисту авторського права.
14. Право автора на винагороду: український та європейський досвід.
15. Обмеження майнових прав автора: умови та підстави.

16. Вільне використання твору із зазначенням імені автора.

17. Вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом.

18. Вільне відтворення примірників твору для навчання.

19. Вільне копіювання, модифікація і декомпіляція комп'ютерних програм.

20. Вільне відтворення творів в особистих цілях.

21. Авторське право та суміжні права: проблеми розмежування.

22. Проблеми вдосконалення правового регулювання у сфері охорони та захисту авторського права.

§ 3.7.3. Творчі завдання та задачі

Творчі завдання:

1. Складіть схему суб'єктивних суміжних прав.

2. Виберіть одне з суб'єктивних авторських прав та схематично зобразіть його зміст.

3. Складіть схему обмежень майнових прав автора.

Задачі:

№ 1. Автори навчального посібника «Основи контрастивної лінгвістики» уклали договір з видавництвом «Орфей» щодо його публікації. Строк випуску посібника та строк дії договору визначено не було. Протягом двох років вони звертались до видавництва щодо його публікації, однак він так і не був виданий. Оскільки керівництво «Орфея» не надало конкретної відповіді щодо строків видання посібника, автори звернулися до іншого видавництва «Галицький лінгвіст», з яким узгодили чіткі строки видання.

Коли автори повідомили директора видавництва «Орфей» про намір розірвати договір, він відповів, що оскільки строки в договорі не були визначені, то це означає, що він діє безстроково. Відповідно права на посібник слід вважати такими, що передані назавжди і автори посібника ніяких авторських прав на нього не мають.

Хто зі сторін у даному випадку правий? Яке рішення повинен прийняти суд у разі подання позову?

№ 2. Антипенко С. П. подав у науковий журнал статтю «Мовні засоби впливу: поняття та загальна характеристика». Стаття вийшла в світ у найближчому номері журналу. Перечитавши статтю, Антипенко звернув увагу, що редактори журналу суттєво переробили її зміст та змінили формулювання висновків. Окрім цього, була змінена назва статті – «Лінгвістичні засоби впливу: понятійно-термінологічна характеристика». Обурений Антипенко звернувся до редакції журналу зі скаргою. Він вимагав опублікувати в журналі спростування, у якому редакція повинна перепросити за некоректну (на його погляд) редакцію статті та опублікувати статтю у попередньому варіанті.

Редакція відповіла, що редакторські правки лише покращили статтю і підвищили її науковий характер. У зв'язку з цим, претензії Антипенка безпідставні. Окрім цього, на сайті журналу серед редакційних вимог до статей зазначено, що редакція залишає за собою право редагувати статті. Це означає, що, відправивши статтю у журнал, автор надав йому виключне право вносити будь-які зміни до неї.

Проаналізуйте ситуацію та дайте їй правову оцінку.

№ 3. У 2003 р. Оліфер В. В. за власною ініціативою переклав на українську мову твір Платона «Софіст» та розмістив його для вільного ознайомлення на сайті коледжу, з яким він перебував у трудових відносинах. У 2005 р. керівництво коледжу без згоди Оліфера В. В. надало право на видання перекладу цього твору видавництву «Античність». Книгу було видано тиражем у 10 000 примірників загальною вартість 600 000 грн.

Оліфер В. В. звернувся до суду з позовом. На його думку, коледж не мав права передавати право публікації твору видавництву «Античність», оскільки він особисто (як автор перекладу) такої згоди не давав. Над перекладом він працював поза межами робочого часу, не використовуючи ресурсів коледжу. Видавництво ж мало погодити з ним публікацію книги та виплатити йому авторський гонорар.

Керівництво коледжу обґрунтовувало правомірність свого вчинку тим, що Оліфер В. В. вже понад 15 років перебуває з коле-

джем у трудових відносинах. Окрім цього, переклад твору Платона «Софіст» на прохання автора було опубліковано на сайті коледжу. Таким чином, Оліфер В. В. добровільно надав право коледжу самостійно вирішувати питання перевидання.

Представник видавництва зауважив, що строк дії майнових авторських прав на твір Платона «Софіст» давно минув. Цей твір став суспільним надбанням і тому може вільно публікуватись, незалежно від згоди автора чи будь-якої іншої особи. Відповідно й підстав виплачувати авторську винагороду немає.

Проаналізуйте аргументи сторін. Дайте правову оцінку ситуації. Яке рішення, на Вашу думку, повинен прийняти суд?

№ 4. Редакція журналу «Європейський Менеджмент» уклала авторський договір з гр. Германом І. Б., за яким журналу передано виключні майнові права на використання низки науково-популярних статей з економічної тематики. Через певний час редакція журналу виявила, що зазначені статті були перевидані у газеті «Фінанси Галичини».

Представник журналу звернувся до суду з позовом про стягнення з газети компенсації у розмірі 90 000 грн., зобов'язання опублікувати в газеті інформацію про порушення авторського права з переліком неправомірно опублікованих статей, та стягнення з відповідача судових витрат.

Представник газети у суді заперечив проти позову. На його думку, редакція газети діяла правомірно, адже, згідно зі ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відтворення у пресі попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань допускається без згоди автора, але з обов'язковим зазначенням його імені та джерела запозичення. Джерело запозичення та ім'я автора у газеті зазначались. Отже, авторського права порушено не було.

Проаналізуйте обставини справи, аргументи позивача та відповідача. Чи правомірні вимоги позивача? Чи обґрунтовані заперечення відповідача? Які Ви знаєте випадки обмеження майнових прав автора?

№ 5. Телерадіокомпанія «Лекса», згідно з ліцензійним договором, отримала право на одноразовий показ у мережах кабельного

телебачення кількох мультиплікаційних фільмів, з повтором не пізніше 24 годин після першої демонстрації. Відповідно до додаткового ліцензійного договору, телерадіокомпанії було також передано виключне право дозволяти та забороняти використання згаданих фільмів.

Як з'ясувалось згодом на підставі ліцензійного договору дані мультиплікаційні фільми транслюються в ефір також і Телерадіокомпанією «Карма». Керуючись умовами додаткового договору, ТРК «Лекса» звернулась з позовом до суду щодо заборони їхньої трансляції.

ТРК «Карма» подала зустрічний позов. На думку її представника, ТРК «Лекса» за ліцензійним договором не має виключного права на використання спірних аудіовізуальних творів, а отже, вона не має права дозволяти або забороняти їхнє використання іншим особам. Що ж до додаткового ліцензійно договору, то він укладений неправомірно й порушує інтереси ТРК «Карма».

Проаналізуйте аргументи сторін та вирішіть справу. Хто має виключне право дозволяти та забороняти використання твору? Якою вважається ліцензія, якщо її вид не зазначений у договорі?

§ 3.7.4. Типові тестові завдання

Вкажіть, які з перерахованих дій є підставою для відповідальності за порушення авторських прав:

1. дії, що порушують особисті немайнові і майнові права суб'єктів авторського права;
2. дії, які свідчать про негативне ставлення до твору;
3. дії, що створюють загрозу порушенню авторського права;
4. плагіат.

Вкажіть, які з перерахованих дій є підставою для відповідальності за порушення авторських і суміжних прав:

1. піратство у сфері авторського права;
2. дії, що порушують особисті немайнові і майнові права суб'єктів авторського права;
3. відмова від підписання авторського договору;

4. ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право або суміжні права примірників творів, фонограм, відеограм, програм мовлення.

Вкажіть, які з перерахованих дій є підставою для відповідальності за порушення авторських і суміжних прав:

1. плагіат;
2. піратство у сфері авторського права;
3. дії, які свідчать про негативне ставлення до твору;
4. ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право або суміжні права примірників творів, фонограм, відеограм, програм мовлення.

З якого часу починає діяти авторське право на твір?

1. від дня створення твору;
2. з дня смерті автора;
3. від дня опублікування твору;
4. з 1 січня року, наступного за роком смерті автора.

Вкажіть, протягом якого строку охороняються немайнові права автора:

1. протягом усього життя автора;
2. протягом всього життя автора і 70 років після його смерті;
3. протягом 70 років з дня його правомірного опублікування;
4. безстроково.

З якого часу обчислюється строк дії авторського права після посмертної реабілітації автора?

1. з дня оприлюднення твору;
2. з 1 січня року, наступного за роком реабілітації автора;
3. з дня реабілітації автора;
4. з дня смерті автора.

Вкажіть випадки, коли твір може бути правомірно використаний на безоплатній основі та без згоди автора:

1. для цитування в навчальних та наукових виданнях;
2. для публічного виконання;
3. для перекладу;
4. з метою виготовлення та відчуження примірників твору;

Право автора обирати псевдонім, це:

1. майнове право;
2. особисте немайнове право;
3. одне з основних прав автора;
4. індивідуальне право автора.

Твір вважається опублікованим, якщо він:

1. публічно виконаний;
2. опублікований в газеті «Урядовий Кур'єр»;
3. переданий по радіо «Львівська хвиля»;
4. оприлюднений на сайті Університету.

З якого часу обчислюється строк дії авторського права на твір опублікований під псевдонімом?

1. з 1 січня року, наступного за роком оприлюднення твору;
2. з дня смерті автора;
3. з дня оприлюднення твору;
4. з 1 січня року, наступного за роком смерті автора.

У разі смерті автора недоторканість твору охороняється:

1. уповноваженою автором особою;
2. спадкоємцями автора;
3. господарським судом;
4. правоохоронними органами.

Твір не може бути опублікований, якщо:

1. не має згоди автора на його публікацію;
2. у ньому повідомляється про вчинення злочину;
3. у творі пропагується вчинення хуліганських дій;
4. у тексті твору розголошуються подробиці життя особи.

Оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору, це:

1. піратство у сфері авторського права;
2. плагіат;
3. недотримання умов договору;
4. неправомірне оприлюднення.

Опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), є:

1. піратством у сфері авторського права;
2. плагіатом;
3. недотриманням законодавства;
4. неправомірними діями.

Вкажіть, які з перерахованих дій є підставою для відповідальності за порушення авторських прав:

1. дії, що порушують особисті немайнові і майнові права суб'єктів авторського права;
2. дії, які свідчать про негативне ставлення до твору;
3. дії, що створюють загрозу порушенню авторського права;
4. плагіат.

Примірник твору відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права вважається:

1. піратським;
2. плагіатом;
3. контрафактним;
4. контрабандним.

Демонстрація твору на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо, це:

1. публічне відтворення;
2. публічне сповіщення;
3. публічний показ;
4. публічна демонстрація.

Вкажіть суб'єктів суміжних прав:

1. автор підручника;
2. видавець енциклопедії;
3. виробник фонограми;
4. виконавець.

Вкажіть суб'єктів суміжних прав:

1. організації мовлення;
2. правонаступники автора твору;
3. виконавець твору;
4. винахідник.

Вкажіть об'єкти суміжних прав:

1. виконання твору;

2. аудіовізуальний твір;
3. фонограма;
4. драматичний твір.

Вкажіть об'єкти суміжних прав:

1. програма ефірного мовлення;
2. відеограма;
3. сценічна обробка твору;
4. похідні твори.

Протягом якого часу охороняються майнові права виконавця?

1. протягом 50 років від дати першого запису виконання;
2. протягом життя виконавця і 50 років після його смерті;
3. безстроково;
4. від дня створення виконаного твору.

Протягом якого часу охороняються особисті немайнові права виконавця:

1. протягом 50 років від дати першого запису виконання;
2. протягом життя виконавця і 50 років після його смерті;
3. безстроково;
4. від дня створення виконаного твору.

Які з вказаних прав належать до особистих немайнових прав виконавця?

1. право на використання об'єкта суміжних прав;
2. вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;
3. виключне право дозволяти використання твору;
4. вимагати, щоб його ім'я повідомлялось у зв'язку з кожним його виступом.

Які з вказаних прав належать до майнових прав виконавця твору?

1. право на використання об'єкта суміжних прав;
2. вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;
3. виключне право дозволяти використання твору;
4. вимагати, щоб його ім'я повідомлялось у зв'язку з кожним його виступом.

Протягом якого часу охороняються майнові права виробників фонограм?

1. 50 років від дати першого оприлюднення або першого звукозапису фонограми;
2. 70 років від дати першого оприлюднення або першого звукозапису фонограми;
3. 50 років з дня смерті виробника фонограми;
4. 70 років з дня смерті виробника фонограми.

Які з вказаних прав належать до майнових прав виконавця твору?

1. право на використання об'єкта суміжних прав;
2. виключне право дозволяти використання твору;
3. вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;
4. право на авторську винагороду.

Вкажіть осіб, що не є суб'єктами суміжних прав:

1. автор літературного твору;
2. автор промислового зразка;
3. виконавець твору;
4. автор не опублікованого підручника.

Використанням фонограми є:

1. дарування;
2. знищення;
3. аранжування;
4. продаж.

Рекомендовані джерела та література

Міжнародні договори

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051/page.

Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_052.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_770.

Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (вчинено в Римі 26 жовтня 1961 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_763.

Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_124.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_769.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kmu.gov.uakmudocsEA00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf.

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС) від 15 квітня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

Закони України

Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12.

Закон України «Про видавничу справу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80.

Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2782-12/parao149#o149.

Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12.

Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1587-14.

Підзаконні нормативно-правові акти України

Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF.

Постанова КМУ «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF.

Література

Афанасьєва К. О. Авторське право: практ. посібник / К. О. Афанасьєва. – К. : Атіка, 2006. – 224 с.

Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.

Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права / С. В. Бондаренко. – К. : Ін-т. інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.

Інтелектуальна власність в галузі комп'ютингу : підручник / О. Б. Вовк, В. В. Пасічник, Н. Б. Шаховська, В. С. Якушев. – Львів : Новий Світ – 2000, 2013. – 317 с.

Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – 660 с.

Карпенко Д. В. Правовий режим охорони бази персональних даних на підприємствах України / Д. В. Карпенко // Форум Права. – №1. – 2012. – С. 432-437.

Коваленко В. Авторське право у видавничій справі: практичний посібник для авторів, редакторів, видавців / В. Коваленко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 320 с.

Комзюк Л. Гармонізація охорони прав на бази даних у процесі європейської інтеграції: досвід для України / Л. Комзюк // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки. – №84. – 2010. – С. 60-63.

Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 208 с.

Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.

Право інтелектуальної власності: Методичні рекомендації до вивчення академічного курсу / Укл.: О. А. Підопригора, О. О. Підопригора. – К.: Видавничий дім «ІнЮре», 2004. – 80 с.

Якименко Ю. А. Об'єкти авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації / Ю. А. Якименко // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2013. – № 2 (5). – С. 85-90.

РОЗДІЛ IV.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ НА ВИНАХІД, КОРИСНУ МОДЕЛЬ ТА ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК (ПАТЕНТНЕ ПРАВО)

§ 4.1. Об'єктивне патентне право: поняття, загальна характеристика, джерела

Інтелектуальна власність на винаходи, корисні моделі та промислові зразки охороняється патентним правом. Об'єднання трьох названих об'єктів у рамках єдиного інституту патентного права зумовлене такими чинниками: 1) вони мають конкретних творців (винахідників, авторів); 2) їхня охорона здійснюється за допомогою єдиної форми, шляхом видачі патентів; 3) правове регулювання правовідносин, пов'язаних з охороною прав на ці об'єкти має багато спільного[91].

Поняття патентне право можна розглядати у двох значеннях – об'єктивному та суб'єктивному. **Патентне право** (в об'єктивному значенні) – це система правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають у зв'язку із створенням, використанням, охороною і захистом винаходів, корисних моделей та промислових зразків. В суб'єктивному значенні **патентне право** – це право інтелектуальної власності особи на винахід, корисну модель чи промисловий зразок, що охороняється законом.

Патентне право суттєво відрізняється від авторського права, яке розглядалось у попередніх розділах. Водночас, вони мають й деякі спільні риси. Як спільні риси, так і відмінності авторського

[91] У багатьох країнах охорона винаходів, корисних моделей та промислових зразків здійснюється єдиним законодавчим актом – патентним законом. Див: Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 319.

та патентного права неодноразово досліджувались в науковій літературі[92], аналіз якої дає нам можливість відобразити їх у таблиці:

Авторське та патентне право		
Спільні риси:		
1.	об'єктами правової охорони є результати інтелектуальної, творчої діяльності	
2.	творцем зазначених об'єктів може бути лише людина чи колектив людей, незалежно від віку, громадянства чи інших ознак	
3.	суб'єктами права, крім творця, можуть бути також інші особи, які правомірно отримали суб'єктивні права інтелектуальної власності	
4.	для одержання правової охорони результати інтелектуальної діяльності повинні набути об'єктивної форми	
5.	об'єктами авторського та патентного права є ті результати інтелектуальної власності, які охороняються як такі законом	
6.	суб'єкти прав інтелектуальної власності мають право на винагороду за використання належних їм результатів інтелектуальної, творчої діяльності	
Відмінні риси:		
	Авторське право:	**Патентне право:**
1.	об'єктами є результати духовної творчості (літературні, художні та інші твори)	об'єктами є результати науково-технічної творчості (винаходи, корисні моделі) та художнього конструювання (промислові зразки)
2.	перелік об'єктів невичерпний	перелік об'єктів вичерпний
3.	правова охорона надається творам незалежно від ступеня завершеності, призначення, цінності, жанру, обсягу чи мети	об'єкти патентного права отримують правову охорону лише за умови їхньої відповідності передбаченим у законі вимогам
4.	авторське право виникає без жодних формальностей (оприлюднення чи державної реєстрації). Достатньо факту створення твору	патентне право виникає не лише внаслідок створення твору – необхідно також здійснити державну реєстрацію інтелектуального продукту та отримати патент на нього

[92] Див. наприклад: Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 24; Порівняльне патентне право і захист комерційної таємниці / Уклад. О. Я. Трагнюк. – Харків, 2010. – С. 25.

5.	охоронним документом є свідоцтво	охоронним документом є патент

Табл. 4.1. Спільні та відмінні риси авторського та патентного права

Усі джерела об'єктивного патентного права можна поділити на два види: міжнародні джерела та національні джерела патентного права. До основних **міжнародних договорів** у сфері патентного права належать: Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р. [93], Договір про патентну кооперацію 1970 р., Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури 1977 р., Договір про патентне право 2000 р., Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони від 2014 р.

Національні джерела патентного права можна поділити за юридичною силою на закони та підзаконні нормативно-правові акти. Окрім Конституції України (ст. 41, 54) та Цивільного кодексу України (гл. 39), джерелами патентного права є також Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та Закон України «Про охорону прав на промислові зразки».

[93] Паризька конвенція про охорону промислової власності є основною міжнародною угодою, яка містить загальні принципи охорони прав на об'єкти промислової власності. Її учасниками є понад 170 держав. Найважливіші положення: **принцип «національного режиму»** – кожна держава-учасниця зобов'язана надавати громадянам інших держав-учасниць такі ж права на охорону об'єктів промислової власності як й своїм громадянам. Іноземні громадяни зобов'язані вести свої справи через національних патентних повірених; **принцип «конвенційного пріоритету»** – будь-який заявник, котрий подав заявку на винахід, корисну модель чи промисловий зразок в одній країні, може протягом певного терміну подати заявку в інших державах-учасницях зі збереженням пріоритету першої заявки. Для патентів на винаходи і корисні моделі він становить 12 місяців, на промислові зразки 6 місяців. Пріоритет означає, що наступні заявки будуть розглядатися як подані на дату першої заявки; **принцип «виставкового пріоритету»** – встановлює пріоритет на промислові зразки, що демонструвались на офіційних міжнародних виставках, організованих на території однієї з країн-учасниць.

До підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують патентні правовідносини в Україні, належать Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. № 1716, Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 22 січня 2001 р. № 22; Правила складання і подання заявки на промисловий зразок, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 18 лютого 2002 р. № 110 та ін.

§ 4.2. Об'єкти патентного права: поняття, види, умови правової охорони

Об'єкти патентного права – це результати науково-технічної творчості чи художнього конструювання, що відповідають вимогам чинного законодавства та умовам патентоздатності (патентоспроможності), зареєстровані у державному реєстрі як винаходи, корисні моделі чи промислові зразки, права на які засвідчуються патентом та охороняються законом.

Винахід (корисна модель) відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» – це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології[94]. Перелік об'єктів винаходу та корисної моделі визначено у ст.ст. 459, 460 Цивільного кодексу України та ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», а також у Правилах складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель.

Схему об'єктів інтелектуальної власності, які можуть одержати правову охорону як винахід (корисна модель) зображено у наступній таблиці:

---

[94] До 2003 р. використовувалось інше визначення **корисної моделі** – нове і промислово придатне конструктивне виконання пристрою. Всесвітня Організація Інтелектуальної Власності визнає **корисну модель** об'єктом промислової власності, передбаченим деякими національними законами для того, щоб охороняти другорядні винаходи шляхом простої реєстрації в патентному відомстві.

Об'єкти винаходу (корисної моделі):	
Продукт (як об'єкт технології)[95]:	пристрій
	система (комплекс) взаємодіючих пристроїв
	механізм
	споруда
	виріб
	речовина
	штам мікроорганізму
	культура клітин рослини і тварини та інший біологічний матеріал
	трансгенна рослина і тварина
	та інші
Процес (як об'єкт технології)[96]:	виготовлення продукту
	обробка продукту
	переробка продукту
	контролювання якості продукту
	перетворення речовини
	перетворення енергії
	перетворення даних
	вимірювання параметрів
	діагностування
	лікування
	керування процесом, який є об'єктом технології
Нове застосування відомого продукту чи процесу	

Табл. 4.2. Об'єкти винаходу

[95] **Продукт як об'єкт технології** – це матеріальний об'єкт як результат діяльності людини (п. 2.3.1. Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель).

[96] **Процес як об'єкт технології –** це дія або сукупність дій, виконуваних щодо продуктів та інших матеріальних об'єктів за допомогою принаймні одного продукту і спрямованих на досягнення певного технічного результату (п. 2.3.2. Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель).

Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» також визначає перелік об'єктів технології, на які не поширюється правова охорона (тобто, вони не можуть бути об'єктом винаходу). До таких результатів інтелектуальної творчої діяльності належать:

- сорти рослин і породи тварин;
- біологічні в своїй основі процеси відтворення рослин та тварин, що не відносяться до небіологічних та мікробіологічних процесів;
- топографії інтегральних мікросхем;
- результати художнього конструювання.

Вказані об'єкти виключені з числа об'єктів винаходу через те, що загалом вони не є технічними (технологічними) за своєю суттю рішеннями.[97]

Правова охорона надається лише такому винаходу (корисній моделі), який відповідає визначеним у законі вимогам (умовам правової охорони), а саме:

- не суперечить публічному порядку, принципам гуманності та моралі;
- відповідає умовам патентоздатності[98].

Саме в умовах патентоздатності проявляється відмінність між винаходом та корисною моделлю:

---

[97] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 28.

[98] Виходячи із змісту ч. 1 ст. 459, ч. 1 ст. 460, ч. 1 ст. 461 Цивільного кодексу України, **умови патентоздатності (патентоспроможності)** – це визначені законом умови, відповідаючи яким винахід, корисна модель чи промисловий зразок вважаються придатними для набуття права інтелектуальної власності на них.

Умови патентоздатності	Новизна[99]	Винахідницький рівень[100]	Промислова придатність[101]
винаходу	+	+	+
корисної моделі	+	–	+

Табл. 4.3. Умови патентоздатності винаходу та корисної моделі

Як бачимо, основною відмінністю між винаходом та корисною моделлю є те, що корисна модель не повинна відповідати такій умові патентоздатності як винахідницький рівень. Також для корисних моделей передбачається спрощена, порівняно з винаходом, процедура одержання охоронного документа і коротші строки охорони. Охорона корисних моделей запроваджена лише у 64 державах[102]. Правову охорону корисним моделям, окрім України, надають також Китай, Японія, Росія, Польща, а також усі країни Європейського Союзу, за винятком Великобританії, Швеції та Люксембургу. Не визнають і не надають правової охорони корисним моделям на своїй території й такі промислові гіганти, як США та Канада[103].

---

[99] Винахід (корисна модель) визнається **новим**, якщо він не є частиною рівня техніки. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки на патент або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. На визнання винаходу (корисної моделі) патентоздатним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки на патент або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету (пільга на новизну). При цьому обов'язок доведення обставин розкриття інформації покладається на особу, заінтересовану у застосуванні цієї пільги.

[100] Винахід має **винахідницький рівень**, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не випливає явно із рівня техніки.

[101] Винахід (корисна модель) визнається **промислово придатним**, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

[102] Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 342.

[103] Романюк Т. В. Суть та зміст поняття «корисна модель» в Україні та світі / Т. В. Романюк // Часопис Київського університету права. – 2013. – Вип.4. – С. 258.

До об'єктів патентного права належить також **промисловий зразок.** Згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», **промисловий зразок** – це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їхнє поєднання, які визначають зовнішній вигляд (дизайн) промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб (ст. 461 Цивільного кодексу України та ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»)[104].

Не можуть одержати правову охорону як промислові зразки:

- об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм)[105], промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди;
- друкована продукція;
- об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних до них речовин тощо.

Для надання промисловому зразку правової охорони, він повинен відповідати таким умовам:

1) не суперечити публічному порядку, принципам гуманності і моралі;

2) відповідати умові патентоздатності (в Законі – патентоспроможності).

---

[104] Значно детальніше визначення поняття промислового зразка та його об'єктів подається в Угоді про асоціацію. Згідно зі ст. 212 Угоди, поняття **«промисловий зразок»** означає зовнішній вигляд усього продукту або його частини, який обумовлений особливостями, зокрема, ліній, контурів, кольорів, форми, текстури та/або матеріалу продукту та/або його оздоблення. Поняття **«продукт»** означає предмет, виготовлений промисловим або ручним способом, у тому числі й елементи, які призначені для збирання у складений продукт, упаковка, зовнішнє оформлення, графічні символи та типографічні елементи, крім комп'ютерних програм.

[105] **Мала архітектурна форма** – це елемент декоративного чи іншого оснащення об'єкта благоустрою. До малих архітектурних форм належать: альтанки, павільйони, навіси; паркові арки (аркади) і колони (колонади); вуличні вази, вазони і амфори; декоративна та ігрова скульптура; вуличні меблі (лавки, лави, столи); сходи, балюстради; паркові містки; огорожі, ворота, ґрати; інформаційні стенди, дошки, вивіски; інші елементи благоустрою, визначені законодавством (ст. 21 Закону України «Про благоустрій населених пунктів»).

Правова охорона надається промисловому зразку, що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності та моралі й відповідає умовам патентоспроможності, тобто якщо він є новим[106].

У країнах Європейського Союзу передбачається також правова охорона промислового зразка як об'єкта авторського права[107]. Так, згідно з ч. 2 ст. 1 Закону Республіки Польща «Про авторське право і суміжні права» (*Ustawa RP "O prawie autorskim i prawach pokrewnych"*), промисловий зразок може отримати правову охорону як об'єкт авторського права. Умовою для цього є його відповідність основним ознакам твору, що охороняється авторським правом (тобто, він повинен бути проявом творчої діяльності автора та мати індивідуальний характер)[108].

§ 4.3. Суб'єкти патентного права

Первинними суб'єктами патентного права є винахідник та автор промислового зразка. **Винахідник** – людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель)

[106] Промисловий зразок визнається **новим**, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки на патент або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. На визнання промислового зразка патентоспроможним не впливає розкриття інформації про нього автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію протягом шести місяців до дати подання заявки на патент або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету (пільга на новизну). При цьому обов'язок доведення обставин розкриття інформації покладається на особу, заінтересовану у застосуванні цієї пільги.

[107] Можливість правової охорони промислового зразка як об'єкта авторського права передбачена у ст. 218 Угоди про асоціацію: «Промисловий зразок, що охороняється правом на промисловий зразок, зареєстрований на території однієї зі Сторін відповідно до вимог цього Підрозділу, може охоронятись згідно із законодавством з авторського права цієї Сторони з дати його створення та фіксації у будь-якій формі. Обсяг такої охорони та умови її надання, зокрема необхідний рівень оригінальності, визначаються кожною зі Сторін».

[108] Шандра Р. Правове регулювання права інтелектуальної власності на промислові зразки за законодавством Польщі / Роман Шандра // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : Матеріали XIX звітної науково-практичної конференції (7-8 лютого 2013 р.). – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 182.

(ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»). **Автор промислового зразка** – людина, творчою працею якої створено промисловий зразок (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»). Не визнаються винахідниками (а, отже, й авторами промислового зразка) фізичні особи, які не зробили особистого творчого внеску у створення винаходу (корисної моделі, промислового зразка), а надали творцю відповідного об'єкта патентного права тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при його створенні і (або) оформленні заявки.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок можуть бути також інші особи, які набули прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок за договором чи законом (так звані, похідні суб'єкти патентного права).

Похідним суб'єктом патентного права є **роботодавець** винахідника (автора промислового зразка) – тобто особа, яка найняла його як працівника за трудовим договором (контрактом). Роботодавець може бути суб'єктом права інтелектуальної власності лише на службовий винахід, корисну модель чи промисловий зразок. Службовим визнається винахід (корисна модель) створений працівником:

- у зв'язку з виконанням службових обов'язків[109] чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачене інше;
- з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

Промисловий зразок є службовим, якщо його створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця, за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше.

Окрім роботодавця похідним суб'єктом патентного права може бути також **замовник** (якщо винахід, корисну модель чи промис-

[109] **Службові обов'язки** – зафіксовані в трудових договорах (контрактах), посадових інструкціях функціональні обов'язки працівника, що передбачають виконання робіт, які можуть привести до створення винаходу (корисної моделі); **доручення роботодавця** – видане працівникові у письмовій формі завдання, яке має безпосереднє відношення до специфіки діяльності підприємства або діяльності роботодавця і може привести до створення винаходу (корисної моделі) (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»).

ловий зразок створено на підставі цивільно-правового договору) та **правонаступник** (у тому числі спадкоємець) винахідника, автора чи роботодавця тощо.

Похідним суб'єктом інтелектуальної власності на секретні винаходи (корисні моделі) може бути **держава**. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», **секретний винахід (секретна корисна модель)** – це винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесену до державної таємниці. **Державна таємниця** – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою (ст. 1 Закону України «Про державну таємницю»)[110].

В патентному законодавстві поряд із згаданими первинними та похідними суб'єктами названі також заявник та володілець (власник) патенту. Заявником чи володільцем (власником) патенту можуть бути як первинні, так й похідні суб'єкти. **Заявник** – це особа, котра подала заявку про видачу патенту або набула статусу

[110] За наявності в заявці таких відомостей, або якщо заявка містить пропозицію заявника про віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, матеріали заявки надсилаються відповідному Державному експерту з питань таємниць (далі – Державний експерт) для прийняття рішення щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці. Державний експерт надсилає своє рішення разом з матеріалами заявки до закладу експертизи протягом місяця від дати одержання ним матеріалів заявки. Строк, протягом якого може діяти рішення про віднесення інформації, викладеної у заявці, до державної таємниці, встановлюється Державним експертом з урахуванням ступеня секретності інформації. Якщо Державний експерт прийняв рішення про віднесення заявленого винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, він визначає коло осіб, які можуть мати доступ до нього і все подальше діловодство за заявкою здійснюється у режимі секретності. Про рішення Державного експерта заклад експертизи негайно повідомляє заявника. Якщо у заявці не було пропозиції заявника про віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, а Державний експерт відніс винахід (корисну модель) до державної таємниці, то заявник, у разі незгоди, може подати до закладу експертизи мотивоване клопотання про розсекречування матеріалів заявки чи оскаржити рішення Державного експерта до суду.

заявника в іншому, передбаченому законом порядку. За загальним правилом заявником є винахідник (автор промислового зразка). **Володільцем (власником) патенту** є особа, якій належить патент на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Патент видається заявникові[111].

Допоміжними суб'єктами патентних правовідносин є патентні повірені (представники у справах інтелектуальної власності), Державна служба інтелектуальної власності та Державне підприємство «Український інститут промислової власності».

Згідно з Положенням про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 1997 р., **патентний повірений** надає фізичним та юридичним особам допомогу і послуги, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, представляє інтереси зазначених осіб у Державній службі інтелектуальної власності та установах, що належать до сфери її управління, а також судових органах, кредитних установах, у відносинах з іншими фізичними та юридичними особами. Патентним повіреним в Україні може бути громадянин України, який:

- постійно проживає в Україні;
- має повну вищу освіту, а також повну вищу освіту в сфері охорони інтелектуальної власності;
- має не менш, як п'ятирічний досвід практичної роботи у сфері охорони інтелектуальної власності;
- склав кваліфікаційні екзамени, пройшов атестацію та одержав свідоцтво на право займатися діяльністю патентного повіреного.

Іноземні особи та особи без громадянства, які проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України, у відносинах з Державною службою інтелектуальної власності реалізують

---

[111] Поняття «володілець патенту» міститься у ч. 2 ст. 464 Цивільного кодексу України, «власник патенту» – у законах України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та «Про охорону прав на промислові зразки». На думку львівських вчених Коссака В. М. та Якубівського І. Є., поняття «володілець патенту» є більш вдалим, оскільки патент як охоронний документ не може бути об'єктом права власності (див.: Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 41).

свої права виключно через представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

Державна служба інтелектуальної власності виконує наступні повноваження у сфері патентних правовідносин:

- організовує в установленому порядку експертизу об'єктів патентного права, видає на них патенти;
- здійснює державну реєстрацію та ведення обліку об'єктів патентного права, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти патентного права, що охороняються на території України, ліцензійних договорів;
- визначає уповноважені заклади експертизи та доручає їм проведення експертизи заявок (наразі таку експертизу здійснює **Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (Укрпатент)**);
- веде державні реєстри об'єктів патентного права;
- видає офіційні бюлетені з питань інтелектуальної власності (відомості про подані заявки та видані патенти публікуються у бюлетені «Промислова власність»);
- інші повноваження.

§ 4.4. Зміст суб'єктивних патентних прав

Суб'єктам патентного права – винахідникам та авторам – належить комплекс суб'єктивних особистих немайнових та майнових прав. Особисті немайнові права можна поділити на два види – права щодо об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка) та права, пов'язані з можливістю подання заявки до патентного відомства[112].

До особистих немайнових прав **щодо об'єкта інтелектуальної власності** належать: право авторства, право на назву, право на присвоєння свого імені винаходу (корисній моделі), право на захист репутації автора.

[112] Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – С. 141.

Право авторства є невід'ємним особистим правом та охороняється безстроково. Воно полягає у можливості вимагати визнання творцем винаходу, корисної моделі, промислового зразка. *Право на назву* полягає у можливості творця назвати створений ним об'єкт інтелектуальної власності. *Право на присвоєння свого імені* винаходу (корисній моделі), полягає у тому, що винахідник має право на присвоєння свого імені створеному ним винаходу (корисній моделі).

До прав, пов'язаних з можливістю подання заявки до патентного відомства належать: право на одержання патенту, право першого заявника, право на пріоритет, право на продовження пропущених строків при розгляді заявки, право на усунення недоліків заявки, внесення до неї змін та доповнень, право оскаржити рішення патентного відомства щодо поданої заявки. *Право на одержання патенту* має винахідник (автор). Винахідники (автори), які спільно створили винахід (корисну модель, промисловий зразок), мають однакові права на одержання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними. Право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель, промисловий зразок) має роботодавець винахідника (автора). *Право першого заявника* застосовується у випадку, якщо винахід (корисну модель) створено двома чи більше винахідниками незалежно один від одного, то право на одержання патенту (деклараційного патенту) на цей винахід чи деклараційного патенту на корисну модель належить заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання або, якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату пріоритету, за умови, що вказана заявка не вважається відкликаною, не відкликана або за якою не прийнято рішення про відмову у видачі патенту.

Майновими правами інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є: 1) право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка; 2) виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії); 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, в тому числі забороняти таке використан-

ня; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом[113].

Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок належать володільцю відповідного патенту, якщо інше не встановлено договором чи законом (ст. 464 Цивільного кодексу України). Тобто, для того, щоб майнові права набули чинності потрібно спочатку здійснити їхню державну реєстрацію та отримати патент.

Майнові права на об'єкти патентного права є чинними з дати, наступної за датою їхньої державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Законом можуть бути встановлені умови тимчасової чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід до набрання ними чинності відповідно до частини першої цієї статті.

Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід спливає через двадцять років, що відлічовуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку. Цей строк може бути продовжений в установленому законом порядку щодо винаходу, використання якого потребує спеціальних випробувань та офіційного дозволу[114].

---

[113] Наприклад, право на використання попереджувального маркування із зазначенням номеру патенту, право на одержання у відповідних випадках винагороди або компенсації за використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка тощо. До інших майнових прав належить також **право попереднього користувача (ст. 470 Цивільного кодексу України)**, згідно з яким будь-яка особа, яка до дати подання заявки на винахід, корисну модель, промисловий зразок або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала винахід, корисну модель, промисловий зразок в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача). Право попереднього користувача може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано винахід, корисну модель, промисловий зразок або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання.

[114] Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника

Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на корисну модель спливає через десять років, а на промисловий зразок – через п'ятнадцять років від дати подання заявки на корисну модель в установленому законом порядку (ст. 465 Цивільного кодексу України).

Чинність майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок може бути припинено достроково[115] за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, передбачених законом. Їхня чинність може бути відновлена у порядку, встановленому законом, за заявою особи, якій ці права належали у момент їхнього припинення.

§ 4.5. Патент: поняття, види та порядок отримання

Поняття патенту міститься у ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». **Патент** (патент на винахід, деклараційний патент на винахід, деклараційний патент на корисну модель, патент (деклараційний патент) на секретний винахід, деклараційний патент на секретну корисну модель) – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель). Види патентів, їхня характеристика та строки чинності зображені у наступній таблиці:

цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше, ніж на 5 років. За подання клопотання сплачується збір (ч. 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»).

[115] У разі припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, ці об'єкти можуть вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на використання цих об'єктів, такі збитки відшкодовуються особою, яка надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Вид патенту	**Характеристика**	**Строк чинності в роках**
Патент на винахід	видається за результатами кваліфікаційної експертизи[116] заявки на винахід	20
Деклараційний патент на винахід	видається за результатами формальної експертизи[117] заявки на винахід	6
Патент (деклараційний патент) на секретний винахід	видається на винахід, віднесений до державної таємниці	20 (6)[118]
Деклараційний патент на корисну модель	видається за результатами формальної експертизи заявки на корисну модель	10
Деклараційний патент на секретну корисну модель	видається на корисну модель, віднесену до державної таємниці	10
Патент на промисловий зразок	видається після перевірки заявки на відповідність формальним вимогам	15[119]

Табл. 4.4. Види патентів та їхня характеристика

[116] **Кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті)** – експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

[117] **Формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками)** – експертиза, у ході якої встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями) і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам.

[118] Строк дії такого патенту дорівнює строку засекречування винаходу (корисної моделі), але не може бути довшим від визначеного Законом строку дії охорони винаходу (корисної моделі).

[119] Існує певна розбіжність між нормами Цивільного кодексу України та Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». Кодекс у ст. 465 передбачає, що майнові права на промисловий зразок є чинними протягом 15 років від дати подання заявки, а отже і 15-річний строк чинності патенту на промисловий зразок. Закон у ст. 5 містить норму, згідно з якою строк дії патенту на промисловий зразок становить 10 років від дати подання заявки і продовжується за клопотанням власника патенту,

Відповідно до ст. 461 Цивільного кодексу України, набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок засвідчується патентом, а умови та порядок видачі патенту встановлюються законом.

Умови та порядок видачі патенту на винахід (корисну модель) встановлено Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та деталізовано у Правилах складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 р. *Умови та порядок видачі патенту на промисловий зразок* встановлено Законом України «Про охорону прав на промислові зразки» і деталізовано у Правилах складання і подання заявки на промисловий зразок, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 18.02.2002 р.

Патентну процедуру можна поділити на наступні етапи:

Етап 1. Подання заявки на патент;

Етап 2. Розгляд та експертиза заявки;

Етап 3. Державна реєстрація та видача патенту.

Етап 1. Подання заявки на патент. Прийом заявок на патент та їхню експертизу забезпечує Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (Укрпатент). Заявка – це сукупність документів, необхідних для видачі патенту. До складу заявки на винахід чи корисну модель (ст. 12 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі») входить:

- заява на видачу патенту;
- опис (винаходу чи корисної моделі);
- формула[120] (винаходу чи корисної моделі);

але не більш, як на п'ять років. Зовсім інший підхід до цього строку міститься в Угоді про асоціацію. Відповідно до ст. 214 Угоди, термін дії охорони в Україні та Стороні ЄС після реєстрації становить щонайменше п'ять років. Правовласник може поновлювати термін дії охорони на один або більше п'ятирічних періодів до загального терміну, що становить 25 років з дати подання заявки. Окрім цього, в Угоді передбачено охорону незареєстрованих промислових зразків, на які патент не видавався. Термін дії охорони цих об'єктів становить щонайменше три роки з дати, на яку зразок був доведений до загального відома на території однієї зі Сторін.

[120] Формула винаходу є словесним та описовим відображенням технічної сутності винаходу, за допомогою якого фахівці мають змогу одержати у короткій формі інформацію про технічне рішення задачі у певній галузі із вказівкою засобів і ре-

- креслення (якщо на них є посилання в описі);
- реферат.

Зазначені документи подаються в трьох примірниках. У заяві про видачу патенту необхідно вказати заявника (заявників) і його (їхню) адресу, а також винахідника (винахідників). Винахідник має право вимагати, щоб його не згадували як винахідника даного винаходу (корисної моделі) в будь-якій публікації Державної служби інтелектуальної власності, зокрема у відомостях про заявку чи патент.

Опис винаходу (корисної моделі) повинен викладатися у визначеному порядку і розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі. Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його суть, базуватися на описі й викладатися у визначеному порядку зрозуміло та стисло. Реферат складається лише з інформаційних цілей. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки.

Заявка на промисловий зразок (ст. 11 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки») складається українською мовою і повинна містити наступні елементи:

- заяву на видачу патенту;
- комплект зображень виробу (власне виробу чи у вигляді його макета або малюнку), що дають цілісне уявлення про його зовнішній вигляд;
- опис промислового зразка;
- креслення, схему, карту (якщо необхідно).

У заяві про видачу патенту необхідно вказати заявника (заявників) і його адресу, а також автора (авторів). Автор має право вимагати, щоб його не згадували як такого в будь-якій публікації Державної служби інтелектуальної власності, зокрема у відомостях про заявку чи патент. Заявка повинна розкривати суть промислового зразка досить чітко та повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

зультату, тобто мети рішення, яка може бути досягнута при використанні винаходу. Див.: Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 52.

За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти разом із заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше, ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Етап 2. Розгляд та експертиза заявки. Порядок розгляду **заявки на винахід** є найбільш тривалим і включає такі етапи:

- проведення формальної експертизи. Згідно зі ст. 16 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», під час її проведення: 1) встановлюється дата подання заявки на підставі статті 13 цього Закону[121]; 2) визначається чи належить об'єкт, що заявляється, до об'єктів технології, зазначених у частині другій статті 6 цього Закону[122], та чи не відноситься він до об'єктів технології, зазначених у частині третій статті 6 цього Закону; 3) заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам статті 12 цього Закону та правилам, встановленим на його основі центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності; 4) документ про сплату збору за подання заявки перевіряється на відповідність встановленим вимогам;
- публікація відомостей про заявку (відомості публікуються в офіційному бюлетені «Промислова власність» по закінченню 18-ти місяців від дати подання заявки, а якщо заявлено пріоритет, то від дати пріоритету);
- надання тимчасової правової охорони в обсязі формули винаходу;
- подання заяви про проведення кваліфікаційної експертизи та документу про сплату збору за її проведення (заявник може пода-

[121] Датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів, що містять принаймні: заяву у довільній формі про видачу патенту (деклараційного патенту), викладену українською мовою; відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою; матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), викладений українською або іншою мовою. В останньому випадку для збереження дати подання заявки переклад цього матеріалу українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

[122] Тобто чи є він технологічним продуктом, процесом чи новим застосуванням відомого продукту чи процесу.

ти таку заяву та документ протягом трьох років від дати подання заявки. Строк подання зазначених заяви та документа продовжується, але не більше, ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Цей строк, пропущений з поважних причин, поновлюється, якщо протягом дванадцяти місяців від його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Якщо заявник не подасть зазначені заяву та документ у встановлений строк, то заявка вважається відкликаною, про що йому надсилається повідомлення);

- проведення кваліфікаційної експертизи (передбачає перевірку формули винаходу та перевірку винаходу на відповідність умовам патентоздатності).

На відміну від заявки на винахід, **заявка на корисну модель** проходить лише формальну експертизу.

До дати прийняття рішення про видачу патенту або рішення про відхилення заявки заявник має право вносити до заявки виправлення і уточнення, а також перетворити: заявку на видачу патенту на винахід на заявку на видачу деклараційного патенту на винахід і навпаки; заявку на видачу патенту (деклараційного патенту) на винахід на заявку на видачу деклараційного патенту на корисну модель і навпаки.

Заявка на промисловий зразок також проходить лише формальну експертизу. Згідно зі ст. 14 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», під час проведення такої експертизи: 1) встановлюється дата подання заявки на підставі статті 12 цього Закону[123]; 2) визначається, чи належить об'єкт, що заявляється, до об'єктів, зазначених у пункті 2 статті 5 цього Закону[124]; 3) заявка

[123] Датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів, що містять принаймні: 1) клопотання у довільній формі про видачу патенту, викладене українською мовою; 2) відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою; 3) зображення виробу, що дає уявлення про його зовнішній вигляд; 4) частину, яка зовнішньо нагадує опис промислового зразка, викладену українською або іншою мовою. В останньому випадку для збереження дати подання заявки переклад цієї частини українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

[124] Тобто чи є він формою, малюнком, розфарбуванням або їхнім поєднанням, які визначають зовнішній вигляд (дизайн) промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

перевіряється на відповідність формальним вимогам статті 11 цього Закону та правилам, встановленим на його основі центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності; 4) документ про сплату збору за подання заявки перевіряється на відповідність встановленим вимогам.

Етап 3. Державна реєстрація та видача патенту. Реєстрація патенту (деклараційного патенту) здійснюється шляхом внесення відповідного запису до реєстру на підставі рішення Державної служби інтелектуальної власності про видачу патенту (деклараційного патенту) та за наявності документів про сплату державного мита за видачу патенту (деклараційного патенту) і збору за публікації про видачу патенту (деклараційного патенту).

Відомості про видачу патенту публікуються в офіційному бюлетені «Промислова власність». Патент видається Державною службою інтелектуальної власності в місячний строк після його державної реєстрації тій особі, яка має право на його одержання, або надсилається за адресою для листування. Якщо право на одержання одного й того самого патенту мають декілька осіб, то їм видається один патент.

Патент, виданий в Україні, забезпечує правову охорону об’єкта інтелектуальної власності лише в межах України. Саме тому для одержання правової охорони об’єкта в інших державах потрібно здійснювати його патентування в цих державах. Обсяг правової охорони винаходу та корисної моделі визначаються формулою винаходу чи корисної моделі, а обсяг правової охорони промислового зразка – сукупністю його ознак (які містяться в описі промислового зразка).

§ 4.6. Практикум

§ 4.6.1. Описові та контрольні запитання

Описові питання:

1. Патентне право: поняття, загальна характеристика, джерела.
2. Об'єкти патентного права: поняття, види, умови правової охорони.
3. Суб'єкти патентного права.
4. Зміст суб'єктивних патентних прав.
5. Патент: поняття, види та порядок отримання.

Контрольні запитання:

1. Що таке джерело права? Які види джерел права Ви знаєте?
2. Які договори є джерелами патентного права?
3. Які закони регламентують патентні правовідносини?
4. Що таке пріоритет? Які види пріоритету Вам відомі?
5. Наведіть спільні та відмінні риси винаходу та корисної моделі.
6. Які винаходи та корисні моделі можна вважати службовими?
7. Які промислові зразки належать до службових?
8. У чому полягають особливості секретних винаходів?
9. Хто є первинним суб'єктом патентного права, а хто похідним?
10. Чи є відмінності у правовому статусі первинних та похідних суб'єктів патентного права?
11. Які є особисті немайнові права суб'єктів патентного права?
12. Які є майнові права суб'єктів патентного права?
13. Що таке патент і які його функції?
14. Які види патентів Ви знаєте?
15. Які строки дії патентів?
16. Що входить до складу заявки на винахід та корисну модель?
17. Які документи входять до складу заявки на промисловий зразок?

18. Які права становлять зміст права інтелектуальної власності на винахід, корисну модуль та промисловий зразок?
19. У чому полягає формальна експертиза заявки?
20. Що таке кваліфікаційна експертиза заявки?

§ 4.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, есе)

1. Правове регулювання прав на художній дизайн виробу: авторське чи патентне право?
2. Правове регулювання патентного права в Україні та Європейському Союзі: порівняльно-правовий аспект.
3. Патентне право у Сполучених Штатах Америки.
4. Патентне право та право промислової власності: взаємовідношення понять.
5. Авторське та патентне право: спільні та відмінні риси.
6. Перспективи вдосконалення патентного права в умовах євроінтеграції.
7. Міжнародні договори як джерела патентного права.
8. Національні джерела патентного права та проблеми їхнього вдосконалення.
9. Винахідник як суб’єкт патентного права.
10. Автор як суб’єкт патентного права.
11. Похідні суб’єкти патентного права.
12. Державна служба інтелектуальної власності та її значення для правової охорони прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
13. Патентний повірений як суб’єкт патентних правовідносин.
14. Винахід та корисна модель: спільні та відмінні риси.
15. Правова охорона суб’єктивних прав на винаходи та корисні моделі: національний та зарубіжний досвід.
16. Чи потрібно в Україні охороняти права інтелектуальної власності на корисну модель?
17. Подання та оформлення заявки на винахід.
18. Подання та оформлення заявки на корисну модель.
19. Подання та оформлення заявки на промисловий зразок.
20. Захист прав суб’єктів патентного права.

§ 4.6.3. Творчі завдання та задачі

Творчі завдання:

1. Зобразіть схематично джерела патентного права, розташувавши їх за юридичною силою.
2. Складіть схему-характеристику суб'єктів патентного права.

Задачі:

№ 1. Працівник залізниці Л. Роник розробив механізм кріплення для залізничної колії. Цього ж року даний механізм було зареєстровано як винахід та Л. Ронику було видано патент. Однак, як виявилось згодом, механізм мав низку суттєвих недоліків без виправлення яких застосування винаходу могло спричинити аварійну ситуацію. Проте винахідник не мав можливості доопрацювати винахід, тож недоліки не були виправлені.

Через сім років один із інженерів залізниці А. Лейпер, який був знайомий з винаходом Роника, доопрацював його та запатентував як корисну модель. Механізм кріплення для залізничної колії Лейпера успішно пройшов випробування та його почали використовувати на залізниці, а творець корисної моделі – отримувати винагороду згідно з ліцензійним договором.

Про ситуацію з винаходом Роника довідався репортер газети «Експерт» М. Журавель. Провівши журналістське розслідування, він з'ясував, що А. Лейпер був одним з членів комісії, яка відмовила Л. Ронику у застосуванні його винаходу. На думку репортера, Лейпер зловживав своїм службовим становищем та грубо порушив авторські права Роника. Наслідком журналістського розслідування була серія критичних статей Журавля в газеті «Експерт» та кілька інтерв'ю в ефірі місцевих телеканалів.

А. Лейпер звернувся в суд з позовом до газети «Експерт», у якому обґрунтовував правомірність створення і використання розробленої ним корисної моделі, та просив суд: визнати публікації у пресі як такі, що заподіяли шкоди його честі та гідності; стягнути з газети

«Експерт» відшкодування моральної шкоди у розмірі 50 000 грн.; зобов'язати Журавля опублікувати у газеті спростування.

Проаналізуйте ситуацію та розгляньте аргументи сторін. Чи було у даному випадку порушено авторське право? Чи правомірні дії А. Лейпера? Чи має у даному випадку право на звернення до суду Л. Роник? Чи справедливі звинувачення М. Журавля? Уявіть себе на місці судді. Які обставини Вам необхідно встановити, для того щоб винести справедливе рішення?

№ 2. Гр. Канатенко М. В. винайшов нову модель верстату для обробки металевих виробів. Отримавши патент, він звернувся до місцевого заводу, який виробляв подібні верстати, з пропозицією укласти ліцензійний договір на промислове виробництво запатентованого ним пристрою. Однак керівництво місцевого заводу відмовилось укладати договір, оскільки виготовлення цього верстату вимагало значних коштів на модернізацію виробництва, яких на той час у заводу не було.

Через чотири роки керівництво заводу звернулося до гр. Канатенка щодо укладення ліцензійного договору на цей верстат, зазначивши, що завдяки іноземним інвестиціям вони мають змогу його виробляти та продавати не лише в Україні, але й закордоном. Однак гр. Канатенко відмовився укладати такий договір. Свою позицію він мотивував тим, що він незацікавлений співпрацювати з даним заводом. Окрім цього, він не бажає, щоб створений ним виріб продавався закордоном, а лише в Україні.

Завод звернувся з позовом у суд. У своєму рішенні суд надав дозвіл заводу використовувати верстат шляхом його виробництва та продажу протягом строку дії патенту гр. Канатенка, а також визначив розмір винагороди винахіднику.

Чи правомірні дії суду? Обґрунтуйте свою позицію, посилаючись на норми закону.

№ 3. Гр. Іваненко А. Р. винайшов кермовий механізм, який надавав можливість модернізувати старі велосипеди та полегшував керування ними. На цей механізм було видано патент як на корисну модель. Наступного року цей механізм поступив у продаж в усі велокрамниці. Гр. Тищенко М. І. хотів придбати такий механізм для свого велосипеду, однак не зміг цього зробити через значну для

нього вартість. До виходу на пенсію гр. Тищенко був слюсарем та мав обладнання необхідне для виробництва такого механізму. Виготовивши подібний механізм, він прилаштував його до свого велосипеду та почав використовувати для особистих потреб. Подібні пристрої він зробив для кількох своїх друзів безкоштовно.

Чи є в діях гр. Тищенко М. І. порушення прав, які випливають з патенту? Які дії не визнаються порушенням прав, що випливають з патенту?

№ 4. ТзОВ «Світанок» уклало договір з ПП «Ліхтар» щодо розробки системи освітлення «Райдуга» для автомобілів та поставки одного прототипу і 50 серійних примірників такої системи. Зазначені системи освітлення були виставлені ТзОВ «Світанок» на продаж через інтернет-магазин.

ПП «Ліхтар», яке володіло патентом на СО «Райдуга», звернулося до суду щодо порушення патентних прав. На думку представника позивача, для використання зазначених систем шляхом їхнього продажу потрібно укласти окремий ліцензійний договір, в іншому випадку здійснення їхнього продажу є протиправним. У позові також вимагалось заборонити продаж спірної системи освітлення та видалити інформацію про неї з інтернет-сторінки.

Представник ТзОВ «Світанок» заперечив зазначені вимоги. Він стверджував, що товариство володіє правом попереднього користувача на передані за договором прототип та примірники СО «Райдуга», а тому суд повинен відмовити ПП «Ліхтар» в задоволенні позовних вимог.

Які факти у даному випадку повинен встановити суд, щоб винести справедливе та обґрунтоване рішення? Що таке право попереднього користувача? Яким чином суд може встановити чи підпадає випадок використання СО «Райдуга» під визначення дій, що визнаються правом попереднього користувача чи ні?

№ 5. Приватний підприємець О. Федурко розробив ящик для зберігання інструментів із спеціальними замками. На зазначений ящик він отримав деклараційний патент на винахід та патент на промисловий зразок. Цього ж року він уклав ліцензійний договір з підприємством про виготовлення та продаж винаходу.

За рік до припинення чинності деклараційного патенту О. Федурко вирішив звернутись до Державної служби інтелектуаль-

ної власності з заявою про проведення кваліфікаційної експертизи заявки на винахід. Однак йому відмовили у її розгляді.

Проаналізуйте ситуацію. Чи було у даному випадку порушено патентне законодавство? Які строки дії деклараційного патенту на винахід? Протягом якого строку можна подати заяву про проведення кваліфікаційної експертизи? Які дії повинен був вчинити О. Федурко, щоб отримати патент на винахід?

§ 4.6.4. Типові тестові завдання

Хто з перерахованих осіб є суб'єктом патентного права?

1. автор комп'ютерної програми;
2. автор промислового зразка;
3. творець картини;
4. автор раціоналізаторської пропозиції.

Хто з перерахованих осіб є суб'єктом патентного права?

1. винахідник;
2. патентний повірений;
3. виробник фонограми;
4. автор бази даних.

Вкажіть об'єкти винаходу:

1. винахід та твір технологічного характеру;
2. сорти рослин і породи тварин;
3. механізм та процес перетворення речовини;
4. комп'ютерна програма та промисловий зразок.

Яким з вказаних умов повинен відповідати винахід для одержання правової охорони?

1. умовам Цивільного кодексу України;
2. умовам практичності;
3. умовам патентоздатності;
4. не суперечити інтересам винахідника.

Вкажіть умови патентоздатності винаходу:

1. новизна, винахідницький рівень, промислова придатність;
2. винахідницький рівень, актуальність, промислова придатність;

3. новизна, промислова придатність;
4. винахідницький рівень, промислова придатність.

Які із зазначених об'єктів є об'єктами корисної моделі?

1. пристрій, база даних;
2. форма продукту;
3. продукт, нове застосування продукту чи процесу;
4. топографії інтегральних мікросхем.

Умовами патентоздатноті корисної моделі є:

1. новизна, винахідницький рівень, промислова придатність;
2. винахідницький рівень, актуальність, промислова придатність;
3. новизна, промислова придатність;
4. винахідницький рівень, промислова придатність.

Протягом якого строку діє патент на винахід?

1. 25 років;
2. 20 років;
3. 15 років;
4. 10 років.

Умовою патентоздатноті (патентоспроможності) промислового зразка є:

1. винахідницький рівень;
2. промислова придатність;
3. естетичний вигляд;
4. новизна.

Протягом якого строку діє патент на промисловий зразок?

1. 25 років;
2. 20 років;
3. 15 років;
4. 10 років.

Протягом якого строку діє патент на корисну модель?

1. 25 років;
2. 20 років;
3. 15 років;
4. 10 років.

Протягом якого строку діє патент на секретну корисну модель?

1. 25 років;
2. 20 років;
3. 15 років;
4. 10 років.

Які документи входять до складу заявки на корисну модель?

1. заява про видачу патенту, опис, формула, реферат;
2. заява про видачу патенту, опис, реферат;
3. заява про видачу патенту, опис, формула, реферат, резюме;
4. заява про видачу патенту, опис, реферат, резюме.

Експертиза, у ході якої встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями), і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам це:

1. формальна експертиза;
2. кваліфікаційна експертиза;
3. винахідницька експертиза;
4. документознавча експертиза.

Експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності) це:

1. формальна експертиза;
2. кваліфікаційна експертиза;
3. винахідницька експертиза;
4. патентознавча експертиза.

Які документи входять до складу заявки на промисловий зразок?

1. заява про видачу патенту, опис, формула, реферат;
2. заява про видачу патенту, опис, комплект зображень, реферат;
3. заява про видачу патенту, опис, формула, реферат, комплект зображень;
4. заява про видачу патенту, опис, комплект зображень.

Які з вказаних розділів повинен містити опис корисної моделі?

1. галузь техніки, до якої належить корисна модель;
2. відомості, що підтверджують корисність корисної моделі;

3. відомості, які підтверджують можливість здійснення корисної моделі;

4. відомості щодо заявника, його адреси та адреси винахідника.

Хто з перерахованих є суб'єктом патентного права?

1. автор наукового відкриття;
2. патентний повірений;
3. автор промислового зразка;
4. автор комп'ютерної програми.

Службовий винахід – це винахід створений працівником:

1. у зв'язку з виконанням службових обов'язків;
2. на підставі договору про передачу майнових прав інтелектуальної власності на винахід;
3. згідно з договором про створення за замовленням і використання винаходу;
4. з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва та обладнання роботодавця.

Майнові права інтелектуальної власності на винахід є чинними:

1. з моменту створення винаходу;
2. з дати державної реєстрації;
3. з дати наступної за датою реєстрації;
4. жодна з відповідей не є правильною.

Протягом якого строку діє деклараційний патент на винахід?

1. 25 років;
2. 20 років;
3. 15 років;
4. 6 років.

Протягом якого строку діє деклараційний патент на секретний винахід?

1. 25 років;
2. 20 років;
3. 15 років;
4. 6 років.

Хто має право припинити чинність майнових прав на винахід?

1. господарський суд;

2. винахідник;
3. орган, що здійснив їхню державну реєстрацію;
4. прокуратура.

Які документи входять до складу заявки на промисловий зразок?

1. заява на видачу патенту;
2. опис промислового зразка;
3. формула промислового зразка;
4. комплект зображень виробу.

Строк чинності виключних майнових прав на винахід спливає:

1. через 20 років від дати фактичного виготовлення винаходу;
2. через 20 років від дати державної реєстрації права на винахід;
3. через 20 років від дати одержання патенту;
4. через 20 років від дати подання заявки.

Протягом якого строку публікується опис патенту?

1. 3 місяці від дати державної реєстрації права на винахід;
2. 3 місяці від дати опублікування відомостей про державну реєстрацію права на винахід;
3. 3 місяці від дати подання заявки на винахід;
4. 3 місяці від дати видачі патенту на винахід.

Які документи входять до складу заявки на корисну модель?

1. заява про видачу патенту;
2. есе;
3. реферат;
4. опис.

Скорочене викладання змісту опису винаходу – це:

1. формула винаходу;
2. зміст винаходу;
3. реферат винаходу;
4. есе винаходу.

Корисна модель є придатною для промислового використання, якщо вона:

1. може бути предметом торгівлі;
2. може бути практично використана у промисловості;
3. має промислове значення;

4. може бути практично використана у сільському господарстві.

Відомості про заявку на патент публікуються по закінченні:

1. 3 місяців від дати подання заявки;
2. 6 місяців від заявлення пріоритету;
3. 18 місяців від дати надходження заявки;
4. 1 місяця після експертизи заявки.

Формула винаходу – це:

1. словесне та описове відображення технічної сутності винаходу;
2. опис суттєвих технічних ознак винаходу;
3. сукупність розрахунків необхідних для виготовлення винаходу;
4. детальний аналіз способів виготовлення винаходу.

Хто з перерахованих осіб є суб'єктом патентного права?

1. автор комп'ютерної програми;
2. автор промислового зразка;
3. автор наукової статті, у якій описано винахід;
4. автор раціоналізаторської пропозиції.

Умовами патентоздатності корисної моделі є:

1. винахідницький рівень;
2. промислова придатність;
3. новизна;
4. корисність.

Рекомендовані джерела та література

Міжнародні договори

Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури підписаний у Будапешті 28 квітня 1977 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_039.

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws /show/995_123.

Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/895_001.

Договір про патентне право 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/895_002.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kmu.gov.uakmudocsEA00_Ukraine-EU_Association_Agreement_ (body).pdf.

Закони України

Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12.

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від

15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3688-12/page.

Закон України «Про благоустрій населених пунктів» від 6 вересня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Find.

Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3855-12/page.

Підзаконні нормативно-правові акти України

Положення Про державну службу інтелектуальної власності України, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/658-2014-%D0%BF.

Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. «Про затвердження порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1716-2004-%D0%BF.

Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 1997 р. «Про затвердження Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/938-97-%D0%BF.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» від 22.01.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Правил складання та подання заявки на промисловий зразок» від 18.02.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0226-02.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи» від 12.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://

zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0379-01.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на корисні моделі» від 20.06.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0558-01.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на промислові зразки» від 12.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0378-01.

Інші джерела

Об'єкти промислової власності – форми бланків офіційних документів // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/blanki_pohodj.html.

Ustawa Rzeczypospolitej Polski z dnia 4 lutego 1994 r. "O prawie autorskim i prawach pokrewnych" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19940240083.

U.S. Patent Reform: An Overview of the America Invents Act / Christopher M. Francis, Esq. – Howard & Howard Attorneys [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://howardandhoward.com/user_area/pdf/US%20Patent%20Reform%20-%20Francis.pdf.

Література

Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.

Гащин Є. Ліцензійні угоди та ефективність зарубіжного патентування винаходів / Гащин Є. // Вісник ТДТУ. – 1996. – №1. – С. 181-183. – (Економіка).

Захист прав інтелектуальної власності. Досвід Сполучених Штатів Америки: Збірник документів, матеріалів, статей / За заг. ред. О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий дім «ІнЮре», 2003. – 368 с.

Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – 660 с.

Ковальова М. В. Деякі особливості патентної охорони промислової власності в Україні та в Європейському Союзі / Ковальова М. В. // Часопис Київського університету права. – № 2. – 2013. – С. 238-240.

Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 208 с.

Кузнєцов Ю. М. Патентознавство та авторське право: підручник / Кузнєцов Ю. М. – К. : Кондор, 2005. – 428 с.

Марченков С. Від заяви до винахідника – разом / Марченков С. // Інтелектуальна власність. – 2007. - № 8. – С. 8-14.

Москалюк Н. Б. Особливості набуття патентних прав на винахід, об'єктом якого є генетично модифікований продукт / Н. Б. Москалюк // Адвокат. – № 5. – 2010. – С. 28-35.

Порівняльне патентне право і захист комерційної таємниці / Уклад. О. Я. Трагнюк. – Харків, 2010. – 214 с.

Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.

Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 270 с.

Романюк Т. В. Суть та зміст поняття «корисна модель» в Україні та світі / Т. В. Романюк // Часопис Київського університету права. – 2013. – Вип.4. – С. 258-261.

Сорвачов О. В. Обмеження, припинення і скасування майнових прав інтелектуальної власності на промислові зразки / Сорвачов О. В. // Право і суспільство. – № 5. – 2012. – С. 75-78.

Шандра Р. Правове регулювання права інтелектуальної власності на промислові зразки за законодавством Польщі / Роман Шандра // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : Матеріали XIX звітної науково-практичної конференції (7-8 лютого 2013 р.). – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 182-183.

РОЗДІЛ V.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ НА ПРАВОВІ ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ, ТОВАРІВ І ПОСЛУГ (КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ)

§ 5.1. Інститут комерційних позначень: загальна характеристика та джерела правового регулювання

Відповідно до ст. 1 Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р., правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг (комерційні позначення) – товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування, вказівки про походження чи найменування місця походження – віднесено до об'єктів промислової власності.

Метою зазначеної групи об'єктів є виокремлення учасників цивільного обороту, їхніх товарів та послуг з-посеред інших. У зв'язку з цим, на відміну від інших об'єктів інтелектуальної власності, які є результатами творчої діяльності, на комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (товарні знаки та знаки обслуговування) та географічні зазначення (вказівки про походження чи найменування місця походження) не виникають особисті немайнові права інтелектуальної власності[125].

Міжнародними джерелами права інтелектуальної власності на правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг (комерційні позначення) є: Паризька конвенція про охорону промислової власності, Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1981 р., Договір про закони щодо товарних знаків від 27 жовтня 1994 р., Ніццька угода про Між-

[125] Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 399.

народну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15 червня 1957 р., Лісабонська угода про охорону вказівок про місце походження виробів та їхню міжнародну реєстрацію від 31 жовтня 1958 р., Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС) від 15 квітня 1994 р. Окремі аспекти правової охорони комерційних позначень закріплені також в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (підрозділ 2 «Торговельні марки» та підрозділ 3 «Географічні зазначення»).

До **національних джерел** права інтелектуальної власності на комерційні позначення належать Цивільний кодекс України (глави 43-45), Господарський кодекс України (глава 16 «Використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності»), Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», а також низка підзаконних нормативно-правових актів: наказ Держпатенту України «Про затвердження Правил складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг» від 28 липня 1998 р., наказ Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Положення про Перелік видових назв товарів» від 12.12.2000 р., наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» від 17.08.2001 р. та наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Державний реєстр України назв місць походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів» від 13.12.2001 р.

§ 5.2. Інтелектуальна власність на комерційне (фірмове) найменування

Виникнення інституту комерційного найменування варто віднести до Середньовіччя, до епохи розвитку міського життя й торговельних відносин. Товариські об'єднання, що виникали в той час, намагалися шляхом зовнішнього відмежування одне від одного не допустити змішування їх з боку клієнтів. Вони почали використовувати для цього у всіх ділових відносинах особливе позначення товариства, в яке включалися чи імена всіх товаришів, чи ім'я одного з них із вказівкою на існування товариства. Таким чином, із самого початку це було найменування колективу купців, що їх індивідуалізувало, але згодом й одноособові купці почали користуватися певною фірмою, тобто почали завжди однаково підписуватися й позначати своє ім'я в торговельних відносинах для вирізнення себе від інших купців, котрі носили схоже ім'я. Таке ж саме значення, як позначки індивідуальних купців, мали й знаки торговельних товариств, причому це виявлялося в тому, що знаки товариства складалися за допомогою об'єднання знаків усіх товаришів. Однак й вони не були комерційними найменуваннями в повному розумінні.

У 18 столітті на законодавчому рівні відбувся поділ результатів інтелектуальної власності на дві групи: твори літератури й мистецтва і твори, що відносяться до промислової власності. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. до об'єктів промислової власності, окрім винаходів, корисних моделей, товарних знаків та інших об'єктів, віднесла також і фірмові (комерційні) найменування, ставши, таким чином, першим нормативним актом, який на міжнародному рівні закріпив та надав правову охорону такому специфічному об'єкту інтелектуальної власності як комерційні найменування[126].

У сучасному українському законодавстві комерційне найменування є ідентифікатором суб'єкта господарювання. Так, згідно

[126] Кривошеїна І. В. Комерційні найменування: історичний аспект виникнення і розвитку поняття / Кривошеїна І. В. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Вип. 22; част. 1. – С. 161.

з ч. 1 ст. 159 Господарського кодексу України, суб'єкт господарювання – юридична особа або громадянин-підприємець – може мати комерційне найменування. Громадянин-підприємець має право заявити як комерційне найменування своє прізвище або ім'я. **Основними функціями** комерційного найменування є дистинктивна або індивідуалізуюча та запобіжна функції. **Дистинктивна** функція (від лат. *distinctio* – розрізняти, розрізнення)[127] дозволяє відрізнити одного учасника комерційної діяльності від іншого, незалежно від того, які товари чи послуги вони реалізують та пропонують на ринку. Запобіжна функція не дає ввести в оману споживачів щодо справжньої діяльності фізичної чи юридичної особи – суб'єктів господарювання[128].

Таким чином, **комерційне (фірмове) найменування** – це найменування юридичної чи фізичної особи, яке індивідуалізує їх як окремих суб'єктів господарювання, допомагає відрізнити їх один від одного та не дає ввести в оману споживачів щодо їхньої справжньої діяльності.

Структурно у комерційному (фірмовому) найменуванні прийнято виділяти дві частини – основну та додаткову.

Основна частина (так званий «корпус фірми»), включає: 1) *предмет діяльності* (обмеження щодо напряму діяльності особи). За предметом діяльності особа може бути: науково-дослідним, сільськогосподарським, виробничим підприємством тощо; 2) *вид особи* (обмеження за організаційно-правовою формою). До цієї частини належать відомості про організаційно-правову форму суб'єкта господарювання (товариство з обмеженою відповідальністю, повне, командитне, акціонерне товариство, приватне, державне, казенне підприємство тощо) та інші відомості, обов'язковість яких передбачена законодавством[129].

---

[127] Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – С. 281.

[128] У відповідності до ч. 1 ст. 489 Цивільного кодексу України, **правова охорона надається комерційному найменуванню**, якщо воно дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності.

[129] Так, згідно з ч. 4 ст. 119 Цивільного кодексу України, комерційне найменування повного товариства має містити імена (найменування) всіх його учасників, слова «повне товариство» або містити ім'я (найменування) одного чи кількох учас-

Додаткова частина (яку ще називають додатком), включає: 1) *обов'язкову частину*, що містить індивідуалізуючий елемент – власну (спеціальну) назву юридичної особи («Фіакр», «Гетьман» тощо) або прізвище чи ім'я громадянина-підприємця; 2) *факультативну частину*, яка може включати в себе скорочену назву особи і слова: «центральний», «спеціалізований», «головний» тощо[130].

В науковій літературі виділяють три принципи, на підставі яких повинно формуватись комерційне найменування: 1) *істинність* – воно повинно містити відповідну дійсності інформацію щодо організаційно-правової форми суб'єкта господарювання, сфери та видів діяльності, інформацію про володільця тощо; 2) *виключність* – воно повинно бути новим, оригінальним, відрізнятися від найменувань, що вже існують, не співпадати з існуючими торговельними марками та географічними зазначеннями; 3) *постійність* – найменування повинно бути незмінним протягом усього строку існування суб'єкта господарювання[131].

У відповідності до ст. 489 Цивільного кодексу України, право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту першого використання цього найменування[132] та охороня-

---

ників з доданням слів «і компанія», а також слова «повне товариство». У відповідності до вимог ч. 2 ст. 133 даного кодексу, найменування командитного товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників, слова «командитне товариство» або містити ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів «і компанія», а також слова «командитне товариство».

[130] Правовій охороні підлягає як повне, так і скорочене комерційне найменування суб'єкта господарювання, якщо воно фактично використовується ним у господарському обігу. У разі якщо комерційне найменування суб'єкта господарювання є елементом його торговельної марки, то здійснюється правова охорона і комерційного найменування, і торговельної марки (ст. 156 Господарського кодексу України).

[131] Див.наприклад: Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 78; Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – С. 281.

[132] Момент першого використання комерційного (фірмового) найменування може встановлюватись за даними державної реєстрації суб'єкта господарювання або матеріалами, що підтверджують його відомість (наприклад, якщо відомості про нього містяться в: а) енциклопедіях, довідниках, каталогах; б) рекламних мате-

ється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того чи є комерційне найменування частиною торговельної марки. Відомості про комерційне найменування можуть вноситись в реєстр, порядок ведення якого повинен встановлюватися законом. Однак на сьогодні в Україні відсутній як Державний реєстр комерційних найменувань[133], так й спеціалізований закон щодо них.

Проте під час реєстрації юридичної особи або фізичної особи підприємця відомості про комерційне найменування вносяться в Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців[134], порядок ведення якого встановлюється Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців».

За Цивільним кодексом України (ч. 4 ст. 489), особи можуть мати однакові комерційні найменування, якщо це не вводить в оману споживачів щодо товарів, які вони виробляють та (або) реалізовують, та послуг, які ними надаються. Однак, згідно з Господарським кодексом України, суб'єкт господарювання, комерційне найменування якого було включено до реєстру раніше, має пріоритетне право захисту перед будь-яким іншим суб'єктом, тотожне комерційне найменування якого включено до реєстру пізніше. Особа, яка використовує чуже комерційне найменування, на вимогу його власника зобов'язана припинити таке використання і відшкодувати завдані збитки (ч. 2 та 5 ст. 156). Такий підхід законодавця негативно сприймається серед правознавців, оскільки він суперечить ст. 8 Паризької конвенції про охорону промислової власності, згідно з якою фірмове найменування охороняється в усіх країнах учасницях

ріалах – публікації в пресі, виступи по телебаченню тощо; в) документах, що підтверджують спонсорську діяльність підприємства; г) інформації, якою володіють органи державної влади чи місцевого самоврядування та ін.).

[133] Державні реєстри // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/registers.html.

[134] Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – автоматизована система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»).

без обов'язкового подання заявки чи реєстрації і незалежно від того, чи є воно частиною товарного знака[135].

Майновими правами інтелектуальної власності **на комерційне найменування** (ст. 490 Цивільного кодексу України) є: 1) право на використання комерційного найменування; 2) право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання; 3) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Вони передаються іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною. Їхня чинність припиняється у разі ліквідації юридичної особи та з інших підстав, встановлених законом.

§ 5.3. Інтелектуальна власність на торговельну марку (знак для товарів та послуг)

Відповідно до ст. 492 Цивільного кодексу України, **торговельною маркою** може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи. Право інтелектуальної власності на певну торговельну марку може належати одночасно кільком фізичним та (або) юридичним особам (ст. 493).

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Право на одержання свідоцтва має будь-яка фізична або юридична особа, об'єднання осіб або їхні правонаступники. Умови та порядок видачі свідоцтва встановлюються Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»

---

[135] Див.наприклад: Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 403.

та деталізуються у Правилах складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів й послуг затверджених наказом Держпатенту України від 28 липня 1998 р.

Набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку, яка має міжнародну реєстрацію або визнана в установленому законом порядку добре відомою, не вимагає засвідчення свідоцтвом[136].

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», **правова охорона надається знаку**, який: 1) не суперечить публічному порядку, принципам гуманності й моралі та 2) на який не поширюються підстави для відмови в наданні правової охорони, встановлені цим Законом. Обсяг правової охорони торговельної марки визначається наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг, якщо інше не встановлено законом.

Об'єктом торговельної марки може бути: 1) будь-яке позначення або 2) будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори та комбінації кольорів, а також будь-яка комбінація таких позначень.

Підстави для відмови в наданні правової охорони для торговельної марки. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», не можуть одержати правову охорону:

1) позначення, які зображують або імітують: а) державні герби, прапори та інші державні символи (емблеми); б) офіційні назви дер-

---

[136] Охорона прав на добре відомий знак здійснюється згідно зі ст. 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності, ст. 25 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» на підставі визнання знака добре відомим Апеляційною палатою Державної служби інтелектуальної власності або судом. **Знак може бути визнаний добре відомим** незалежно від реєстрації його в Україні. При визначенні того, чи є знак добре відомим в Україні, можуть розглядатися, зокрема, такі фактори, якщо вони є доречними: 1) ступінь відомості чи визнання знака у відповідному секторі суспільства; 2) тривалість, обсяг та географічний район будь-якого використання знака; 3) тривалість, обсяг та географічний район будь-якого просування знака, включаючи рекламування чи оприлюднення та представлення на ярмарках чи виставках товарів та/або послуг щодо яких знак застосовується; 4) тривалість та географічний район будь-яких реєстрацій та/або заявок на реєстрацію знака за умови, що знак використовується чи є визнаним; 5) свідчення успішного відстоювання прав на знак, зокрема територія, на якій знак визнано добре відомим компетентними органами; 6) цінність, що асоціюється зі знаком.

жав; в) емблеми, скорочені або повні найменування міжнародних міжурядових організацій; г) офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки; ґ) нагороди та інші відзнаки[137];

2) позначення, які: а) звичайно не мають розрізняльної здатності та не набули такої внаслідок їхнього використання; б) складаються лише із позначень, що є загальновживаними як позначення товарів і послуг певного виду; в) складаються лише з позначень чи даних, які є описовими при використанні щодо зазначених у заявці товарів і послуг або у зв'язку з ними, зокрема вказують на вид, якість, склад, кількість, властивості, призначення, цінність товарів і послуг, місце та час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг; г) є оманливими або такими, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу; ґ) складаються лише з позначень, що є загальновживаними символами і термінами; д) відображають лише форму, яка обумовлена природним станом товару чи необхідністю отримання технічного результату, або яка надає товарові істотної цінності[138];

3) позначення, які є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати зі: а) знаками, раніше зареєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи для таких самих або споріднених з ними товарів і послуг; б) знаками інших осіб, якщо ці знаки охороняються без реєстрації на підставі міжнародних договорів, учасником яких є Україна, зокрема знаками, визнаними добре відомими відповідно до статті 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності; в) фірмовими найменуваннями, що відомі в Україні й належать іншим особам, які одержали право на них до дати подання заявки щодо таких же або споріднених з ними товарів і послуг; г) кваліфікованими зазначеннями походження товарів (у тому числі спиртів та алкогольних напоїв), що охороняються відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» (такі позначення можуть бути лише елемента-

---

[137] Такі позначення можуть бути включені до знака як елементи, що не охороняються, якщо на це є згода відповідного компетентного органу або їхніх власників.

[138] Позначення (окрім вказаного в п. а) можуть бути внесені до знака як елементи, що не охороняються, якщо вони не займають домінуючого положення в зображенні знака.

ми, що не охороняються, знаків осіб, які мають право користуватися вказаними зазначеннями); ґ) знаками відповідності (сертифікаційними знаками), зареєстрованими у встановленому порядку;

4) позначення, які відтворюють: а) промислові зразки, права на які належать в Україні іншим особам; б) назви відомих в Україні творів науки, літератури і мистецтва або цитати й персонажі з них, твори мистецтва та їхні фрагменти без згоди власників авторського права або їхніх правонаступників; в) прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети і факсиміле відомих в Україні осіб без їхньої згоди.

Порядок одержання свідоцтва на торговельну марку. Особа, котра бажає одержати свідоцтво на торговельну марку подає заявку безпосередньо до Державного підприємства «Український інститут промислової власності», який є уповноваженим закладом експертизи, або надсилає її на його адресу. За дорученням заявника заявка може подаватися через представника в справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу.

Іноземні особи та особи без громадянства, які мають постійне місце проживання чи місцезнаходження поза межами України, реалізують свої права, зокрема право на подання заявки, тільки через патентних повірених, якщо інше не передбачене міжнародними угодами.

Якщо до складу заявників входить хоча б одна фізична особа, яка має постійне місце проживання на території України, чи юридична особа, котра має місцезнаходження на території України, то заявка може подаватися без залучення патентного повіреного за умови зазначення адреси для листування в Україні.

Вимоги до заявки встановлені ст. 7 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та виданими на його основі Правилами складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва на знак для товарів і послуг. **Заявка** – це сукупність документів, необхідних для видачі свідоцтва. Вона складається українською мовою й повинна стосуватися одного знака та містити: 1) заяву про реєстрацію знака, у якій обов’язково зазначаються відомості про заявника та його адреса; 2) зображення знака, який заявляється; 3) перелік товарів і послуг, для яких заявник просить зареєструвати знак, згрупованих за Міжнародною класифікацією товарів і послуг для реєстрації знаків.

Якщо заявник просить про охорону кольору чи поєднання кольорів як вирізняльної ознаки свого знака, то він повинен: 1) заявити про це та зазначити в заяві колір чи поєднання кольорів; 2) подати в заявці кольорові зображення знака.

Експертиза заявки проводиться відповідно до ст. 10 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та складається із формальної експертизи та кваліфікаційної експертизи (експертизи по суті). Після проведення формальної експертизи, під час якої заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам закону та встановлюється дата її подання, проводиться кваліфікаційна експертиза заявки, під час якої перевіряється відповідність заявленого позначення умовам надання правової охорони.

Кінцеві результати експертизи заявки, яка не відкликана й не вважається такою, відображаються в обґрунтованому висновку експертизи за заявкою, що набирає чинності після затвердження його Державною службою інтелектуальної власності. На підставі рішення про реєстрацію знака для товарів і послуг (та за наявності: 1) документа про сплату державного мита за видачу свідоцтва; 2) збору за публікацію про його видачу) відомості про видачу свідоцтва публікуються в офіційному бюлетені «Промислова власність». Одночасно з публікацією відомостей про видачу свідоцтва Державна служба здійснює державну реєстрацію знака, щодо чого вносить до Державного реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг відповідні відомості[139].

Видача свідоцтва здійснюється Державною службою інтелектуальної власності у місячний строк після державної реєстрації знака. Свідоцтво видається особі, яка має право на його одержання. Якщо право на одержання свідоцтва мають кілька осіб, їм видається одне свідоцтво (ч. 1 ст. 14 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»).

Особа, котра отримала свідоцтво на торговельну марку володіє майновими правами на неї. До **майнових прав** інтелектуальної власності на торговельну марку, згідно зі ст. 495 Цивільного кодексу

[139] Знаки для товарів та послуг // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/ua/signs.html.

України, належать: 1) право на використання торговельної марки; 2) виключне право дозволяти використання торговельної марки; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку належать володільцю відповідного свідоцтва,[140] володільцю міжнародної реєстрації, особі, торговельну марку якої визнано в установленому законом порядку добре відомою, якщо інше не встановлено договором.

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку (а відповідно й свідоцтво на них) є чинними протягом десяти років з дати, наступної за датою подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку, якщо інше не встановлено законом. Зазначений строк може бути продовженим щоразу на десять років у порядку, встановленому законом.

Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку припиняється в установленому законом порядку достроково: 1) у зв'язку з перетворенням торговельної марки у загальновживане позначення певного виду товарів чи послуг; 2) за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, передбачених законом.

Якщо, у зв'язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку, завдано збитків особі, котрій було надано дозвіл на її використання, такі збитки відшкодовуються особою, яка надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом. Чинність достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути відновлено у порядку, встановленому законом, за заявою особи, якій ці права належали у момент їхнього припинення.

---

[140] Строк дії свідоцтва становить 10 років від дати подання заявки і продовжується за клопотанням власника свідоцтва щоразу на 10 років, за умови сплати збору (ч. 3 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»).

Право попереднього користувача на торговельну марку. Будь-яка особа, яка до дати подання заявки на торговельну марку або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача). Право попереднього користувача може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом із підприємством чи діловою практикою або з тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано торговельну марку або здійснено значну і серйозну підготовку для такого використання (ст.ст. 496-500 Цивільного кодексу України).

§ 5.4. Інтелектуальна власність на зазначення походження товарів (географічне зазначення)

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», **зазначення походження товару (географічні зазначення)** позначається термінами «просте зазначення походження товару» та «кваліфіковане зазначення походження товару».

Просте зазначення походження товару – це будь-яке словесне чи зображувальне позначення, яке прямо або опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Просте зазначення походження товару не підлягає реєстрації.

Кваліфіковане зазначення походження товару позначається термінами «назва місця походження товару» та «географічне зазначення походження товару». **Назва місця походження товару** – назва географічного місця, яка вживається як позначення в назві товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для цього географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов з характерним для цього географічного місця людським фактором.

Назва місця походження товару має наступні ознаки: 1) вона містить назву географічного об'єкта; 2) взаємозв'язок цієї назви з іншими, такими, що виділяють товари із маси однорідних товарів з особливими, унікальними властивостями; 3) взаємозв'язок цієї назви зі специфічними природними умовами даного об'єкта та/або з якими-небудь особливими людськими факторами, які властиві лише цьому географічному об'єкту; 4) залежність особливих властивостей товару від зазначених специфічних природних умов та/або людського фактору. Зазначення місця походження товару, зазвичай, представляють у вигляді назви країни, географічного регіону, місцевості або об'єкта (в тому числі історичного). Вони вказують на місце походження товару (наприклад, «зроблено в Україні» або "made in China")[141].

Географічне зазначення походження товару – назва географічного місця, яка вживається як позначення в назві товару, що походить з цього географічного місця та має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для цього географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора. Прикладом географічного зазначення походження товарів можуть слугувати: «Петриківський розпис», «Поляна квасова», «Сонячна долина», «Трускавецька», «Миргородська» та ін.[142]

---

[141] Компанієць В. В. Особливості правової охорони географічних зазначень в Україні / Компанієць В. В. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 1, том 1. – С. 138.

[142] В Угоді про асоціацію особливу увагу присвячено правовій охороні географічних зазначень товарів, що виробляються в Європейському Союзі. У ст. 208 Угоди зазначено: «Продукти, що вироблені та марковані згідно з національним законодавством до того, як ця Угода набрала чинності, але які не відповідають вимогам цієї Угоди, можуть продаватися доти, доки не закінчаться на складі». Окрім цього, передбачено відстрочку для низки продуктів, які виробляються в Україні: «для **10-річного** перехідного періоду з дати набрання чинності цією Угодою охорона відповідно до цієї Угоди таких географічних зазначень Європейського Союзу не припиняє використання цих географічних зазначень для позначення та презентації визначених подібних продуктів, що походять з України: a) Champagne, b) Cognac, c) Madera, d) Porto, e) Jerez /Xérès/ Sherry, f) Calvados, g) Grappa, h) Anis Português, i) Armagnac, j) Marsala, k) Malaga, l) Tokaj. Для **семирічного** перехідного періоду з дати набрання чинності цією Угодою охорона відповідно до цієї Угоди таких гео-

Правова охорона кваліфікованим зазначенням походження товарів надається на підставі їхньої реєстрації, яка діє безстроково від дати реєстрації[143]. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає з дати державної реєстрації цього права, якщо інше не встановлено законом. Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається характеристиками товару (послуги) і межами географічного місця його (її) походження, зафіксованими державною реєстрацією права інтелектуальної власності на географічне зазначення (ст. 501 Цивільного кодексу України).

Можливою є також реєстрація права на використання вже зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару, яка засвідчується свідоцтвом, котре діє протягом 10 років від дати подання заявки.

Державну реєстрацію кваліфікованих зазначень походження товарів та/або права на їхнє використання здійснює Державна служба інтелектуальної власності України, яка вносить відповідні відомості до Державного реєстру України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів[144].

Право на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару мають: 1) особа чи група осіб, котрі в заявленому географічному місці виробляють товар, особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики якого пов'язані з цим географічним місцем; 2) асоціації споживачів; 3) установи, які мають безпосереднє відношення до вироблення чи вивчення відповідних продуктів, виробів, технологічних процесів або географічних місць.

графічних зазначень Європейського Союзу не припиняє використання цих географічних зазначень для позначення та презентації визначених подібних продуктів, які походять з України: a) Parmigiano Reggiano, b) Roquefort, c) Feta».

[143] У відповідності до Цивільного кодексу України, право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним з дати, наступної за датою державної реєстрації, і охороняється безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням.

[144] Зазначення походження товару // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/origin_commodity.html.

Порядок реєстрації права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Для здійснення державної реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та одержання свідоцтва особою, яка має на це право, подається заявка до Державного підприємства «Український інститут промислової власності». Заявка складається українською мовою, повинна стосуватися лише одного зазначення походження товару й містити:

- заяву про реєстрацію назви місця походження товару чи географічного зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого відповідного кваліфікованого зазначення походження товару, у якій обов'язково зазначаються відомості про заявника та його поштова адреса;
- заявлену назву місця походження товару або заявлене географічне зазначення походження товару;
- назву товару, для якого заявник просить зареєструвати вказане зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого відповідного кваліфікованого зазначення походження товару;
- назву та межі географічного місця, де виробляється товар і з яким пов'язані особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару;
- опис особливих властивостей товару, певних якостей, репутації або інших характеристик товару;
- дані щодо використання заявленого кваліфікованого зазначення походження товару на етикетці та під час маркування товару;
- дані про взаємозв'язок особливих властивостей, певних якостей, репутації або інших характеристик товару з природними умовами та/або людським фактором вказаного географічного місця.

Разом із заявкою подаються: 1) документ, який підтверджує, що заявник у зазначеному місці виробляє товар, для якого просить зареєструвати назву місця його походження чи географічне зазначення походження товару та/або право на використання зареєстрованого відповідного кваліфікованого зазначення походження товару; 2) висновок спеціально уповноваженого органу, визначеного відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2001 р. № 149-р «Про спеціально уповноважені органи для визначення та контролю особливих властивостей та інших характеристик товарів» (далі – Роз-

порядження) про те, що особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару, зазначені в заявці, об'єктивно зумовлені природними умовами та/або людським фактором вказаного географічного місця виготовлення товару чи пов'язані з ними; 3) висновок спеціально уповноваженого органу, визначеного відповідно до Розпорядження щодо меж географічного місця, з яким пов'язані особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару; 4) розрахунковий документ про сплату збору за подання заявки.

Розгляд та експертиза заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару проводяться згідно зі ст. 11 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів».

Під час експертизи з'ясовується чи відповідає кваліфіковане зазначення походження товару **умовам правової охорони** визначеним у ст. 7 даного закону. Згідно з даною статтею:

1) правова охорона надається кваліфікованому зазначенню походження товару, що вказує на конкретне географічне місце, з якого походить товар, і на яке не поширюються встановлені цим Законом підстави для відмови в наданні правової охорони;

2) правова охорона надається назві місця походження товару щодо якої виконуються такі умови: а) вона є назвою географічного місця, з якого даний товар походить; б) вона вживається як назва даного товару чи як складова частина цієї назви; в) у вказаному цією назвою географічному місці об'єктивно існують характерні природні умови чи поєднання характерних природних умов і людського фактора, що надають товару особливих властивостей порівняно з однорідними товарами з інших географічних місць; г) позначуваний цією назвою товар має відповідні властивості, що виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи поєднанням цих умов з характерним для даного географічного місця людським фактором; д) виробництво (видобування) і переробка позначуваного цією назвою товару здійснюються в межах зазначеного географічного місця[145];

[145] Незалежно від умов, передбачених цією частиною ст. 7 Закону, назва географічного місця вважається назвою місця походження товару у разі, коли сирови-

3) правова охорона надається географічному зазначенню походження товару щодо якого виконуються такі умови: а) воно є назвою географічного місця, з якого даний товар походить; б) воно вживається як назва даного товару чи як складова частина цієї назви; в) у вказаному цією назвою географічному місці наявні характерні умови та/або людський фактор, що надають товару певних якостей чи інших характеристик; г) позначуваний цією назвою товар має певні якості, репутацію чи інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами та/або людським фактором; д) хоча б основна складова позначуваного цією назвою товару виробляється та/або переробляється в межах зазначеного географічного місця;

4) правова охорона може бути надана однаковим зазначенням походження товару, що використовуються для позначення різних за властивостями однорідних товарів, за умови забезпечення при використанні цих зазначень відмінностей, достатніх для запобігання введенню в оману споживачів щодо дійсної ідентифікації товарів;

5) правова охорона надається омонімічним зазначенням походження товару за умови забезпечення запобігання введенню в оману споживачів щодо дійсної ідентифікації товару, географічного місця походження товару або його меж;

6) правова охорона як назві місця походження товару чи географічному зазначенню походження товару надається також традиційній географічній або негеографічній назві, яка використовується для позначення товару, що відповідає умовам, передбаченим частинами третьою та четвертою цієї статті.

Не надається правова охорона кваліфікованому зазначенню походження товару (ст. 8 Закону), що: а) не відповідає умовам, передбаченим статтею 7 цього Закону; б) суперечить публічному порядку, принципам гуманності та моралі; в) є видовою назвою товару; г) правильно вказує на географічне місце виготовлення товару, але створює у споживачів помилкове уявлення про те, що товар виго-

---

на для виробництва товару походить з іншого географічного місця, ніж географічне місце виробництва товару, якщо географічне місце виробництва (видобування) сировини визначене, існують спеціальні умови виробництва такої сировини та встановлено контроль за їхнім дотриманням.

товлено в іншому географічному місці; д) є назвою сорту рослини чи породи тварини і тому здатне ввести в оману споживачів щодо дійсного походження товару; е) є тотожним або схожим настільки, що його можна сплутати із знаком для товарів і послуг, права на який визнані в Україні, якщо, зважаючи на репутацію, відомість і тривалість використання цього знака, така правова охорона може ввести в оману споживачів щодо ідентичності товару. Також правова охорона не надається кваліфікованому зазначенню походження товару, пов'язаному з географічним місцем в іноземній державі, якщо права на це зазначення або інше позначення, що за своїм змістом відповідає поняттю кваліфікованого зазначення походження товарів, не охороняються у відповідній іноземній державі.

Якщо за результатами експертизи визначено, що заявка відповідає встановленим законом вимогам, то відомості про заявку публікуються в офіційному бюлетені Державної служби інтелектуальної власності «Промислова власність».

Протягом 6 місяців від дати опублікування офіційних відомостей про заявку будь-яка особа може подати до Державної служби інтелектуальної власності заперечення проти реєстрації заявленої назви місця походження товару або заявленого географічного зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого відповідного кваліфікованого зазначення походження товару. У разі відсутності заперечень або визнання їх необґрунтованими, Державна служба інтелектуальної власності приймає рішення про реєстрацію цього кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання вже зареєстрованого цього кваліфікованого зазначення походження товару й повідомляє про це заявника. На підставі прийнятого рішення здійснюється державна реєстрація.

Свідоцтво про реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару видається Державною службою інтелектуальної власності протягом місяця від дати реєстрації цього зазначення або від дати внесення до Реєстру відомостей щодо осіб, яким надано право на використання раніше зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару.

Майнові права інтелектуальної власності на географічні зазначення. Право на використання зареєстрованої назви місця

походження товару або зареєстрованого географічного зазначення походження товару мають за умови реєстрації цього права виробники, які в географічному місці, зазначеному в Державному реєстрі, виробляють товар, особливі властивості, певні якості чи інші характеристики якого відповідають тим, що внесені до цього реєстру.

Володілець свідоцтва має такі права: 1) використовувати зареєстроване кваліфіковане зазначення походження товару; 2) вживати заходів щодо заборони використання кваліфікованого зазначення походження товару особами, які не мають на це права; 3) вимагати від осіб, які порушили його права, припинення цих порушень і відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законом порядку.

Реєстрація права на використання кваліфікованого зазначення походження товару не обмежує прав інших осіб на реєстрацію їхніх прав на його використання. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення, що належать окремим суб'єктам права інтелектуальної власності на географічне зазначення, встановлюються законом.

Володілець свідоцтва не має права на такі дії: 1) видання ліцензії на використання кваліфікованого зазначення походження товару; 2) заборону (перешкоджання) спеціально уповноваженим органам здійснювати контроль за наявністю в товарі особливих властивостей та інших характеристик, на підставі яких зареєстровано кваліфіковане зазначення походження товару та/або право на його використання.

§ 5.5. Практикум

§ 5.5.1. Описові та контрольні запитання

Описові питання:

1. Інститут комерційних позначень: загальна характеристика та джерела правового регулювання.
2. Інтелектуальна власність на комерційне (фірмове) найменування.
3. Інтелектуальна власність на торговельну марку (знак для товарів та послуг).
4. Інтелектуальна власність на зазначення походження товарів (географічне зазначення).

Контрольні запитання:

1. У чому проявляється особливість суб'єктивних прав інтелектуальної власності на комерційні позначення?
2. Які Ви знаєте види комерційних позначень?
3. Що таке комерційне найменування і які функції воно виконує?
4. Чи може фізична особа мати комерційне найменування? Якщо так, то за яких умов?
5. Чи вбачаєте Ви різницю між поняттями «комерційне найменування», «фірмове найменування», «фірма»?
6. З якого моменту виникають права на комерційне найменування?
7. У чому полягає відмінність між комерційним найменуванням і торговельною маркою?
8. Які суб'єктивні права на комерційне найменування закріплені у законодавстві України?
9. Дайте визначення поняття «торговельна марка».
10. Які умови надання правової охорони торговельним маркам закріплено в законодавстві України?

11. Хто може бути суб'єктом права інтелектуальної власності на торговельну марку?

12. Яким критеріям повинна відповідати торговельна марка, щоб бути визнаною добре відомою?

13. У чому полягає право попереднього користувача на торговельну марку?

14. Які суб'єктивні права інтелектуальної власності на торговельну марку Вам відомі?

15. Яка різниця між простим та кваліфікованим зазначенням походження товару?

16. Розкрийте сутність поняття кваліфікованого зазначення походження товарів і класифікуйте його на види.

17. Що таке географічне зазначення як об'єкт інтелектуальної власності?

18. Вкажіть умови надання правової охорони географічним зазначенням?

19. Які майнові права має особа, котра володіє свідоцтвом на географічне зазначення?

20. Яким географічним зазначенням не надається правова охорона?

§ 5.5.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, есе)

1. Комерційні позначення як об'єкти права інтелектуальної власності.

2. Поняття комерційного найменування, його правові ознаки та функції.

3. Комерційні найменування: історичний аспект виникнення і розвитку поняття.

4. Сутність комерційного найменування як об'єкта права інтелектуальної власності.

5. Особливості суб'єктивного права інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування.

6. Структура комерційного (фірмового) найменування.

7. Охорона прав на комерційні найменування: український та зарубіжний досвід.

8. Право інтелектуальної власності на торговельні марки в контексті європейської інтеграції.

9. Порядок набуття права інтелектуальної власності на комерційні найменування.

10. Джерела права інтелектуальної власності на торговельні марки в Україні.

11. Порядок набуття права інтелектуальної власності на торговельні марки.

12. Визнання торговельної марки «добре відомою» або «загальновживаною»: проблеми та правові наслідки.

13. Міжнародно-правова система охорони права інтелектуальної власності на товарні знаки.

14. Охорона прав на географічні зазначення та інтеграція України в європейський правовий простір.

15. Просте та кваліфіковане зазначення походження товару.

16. Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

17. Порядок набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

18. Особливості правової охорони географічних зазначень в Україні.

§ 5.5.3. Творчі завдання та задачі

Творчі завдання:

1. Зобразіть схематично джерела права інтелектуальної власності на комерційні позначення.

2. Складіть проект комерційного найменування для фізичної та юридичної осіб.

Задачі:

№ 1. Мешканець смт. Білобоки гр. Тесля О. М. відкрив ремонтну майстерню для меблів та зареєстрував її як юридичну особу ПП «Меблевий рай». Протягом двох років він лагодив старі меблі,

досягнув значних комерційних успіхів та зміг розширити свою справу. Він взяв на роботу двох майстрів, дизайнера та почав виробляти та продавати нові меблі. Однак у Білобоках відкрився магазин меблів «Меблевий рай», який був частиною однойменної мережі магазинів, що вже більш, ніж десять років реалізовувала вітчизняні та іноземні меблі у різних містах України. Керівництво магазину звернулося до гр. Теслі О. М. з вимогою припинити використання комерційного найменування «Меблевий рай», змінивши його на інше.

Проаналізуйте ситуацію та дайте їй правову оцінку. Чи правомірні вимоги керівництва магазину меблів? Які дії повинен вчинити Тесля О. М.?

№ 2. ТзОВ «Ейркрафт» звернулося до господарського суду з позовом на Державну службу інтелектуальної власності про визнання недійсним свідоцтва на знак для товарів і послуг від 15.13.2014 р. № 67892 «Ейркрафт» володільцем якого є ПП «Ґеймер». Представник товариства у суді пояснив, що у зв'язку зі схожістю товарного знака «Ейркрафт» з комерційним (фірмовим) найменуванням товариства – «Ейркрафт», зазначений спірний знак для товарів і послуг не відповідає законодавчо визначеним умовам надання правової охорони. Представник ПП «Ґеймер» заперечив проти визнання недійсним товарного знака. Він пояснив, що такий знак створений через особливість комп'ютерних ігор, які виробляє та продає підприємство. Про існування ж подібного фірмового найменування на час реєстрації свідоцтва керівництву підприємства було невідомо, а позивач доказів його відомості в Україні не навів. Окрім цього, повне найменування позивача – ТзОВ «Ейркрафт» – не є тотожним із зареєстрованим знаком і тому не вводить в оману споживачів.

Розгляньте справу та проаналізуйте аргументи сторін. Чи має господарський суд підстави для визнання недійсним свідоцтва?

№ 3. ТзОВ «Ласун», яке користувалося торговельною маркою «Смаколики» на праві попереднього користувача уклало договір, за яким зазначене право перейшло до ТзОВ «Солодко». ТзОВ «Ласун» почало виробляти кондитерські вироби та реалізовувати їх під новою торговельною маркою. Керівництво ПП «Добрий Кондитер», яке володіло свідоцтвом на торговельну марку «Смаколики», звернулося до суду щодо визнання недійсним зазначеного договору.

Проаналізуйте ситуацію. Чи можна передати право попереднього користувача на торговельну марку за договором? Чи є у суду підстави визнати даний договір недійсним? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 4. ПП «Петра» із села Завадка продавало мінеральну воду з місцевого джерело. За назвою села підприємство зареєструвало географічне зазначення «Завадка» та отримало свідоцтво на нього. Місцевий фермер І. Ольжич виявив у себе на фермі ще одне джерело мінеральної води та вирішив придбати обладнання для розливу води в пластикові пляшки і подальшого продажу її під назвою «Завадка Столова».

Чи правомірні дії фермера? Як би Ви порадили йому вчинити у даному випадку? Аргументуйте відповідь, посилаючись на норми законодавства.

§ 5.5.4. Типові тестові завдання

Право на комерційне найменування є чинним з моменту:

1. його державної реєстрації;
2. офіційного затвердження наказом підприємства;
3. першого використання цього найменування;
4. публікації відомостей про його державну реєстрацію.

Правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно:

1. дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших;
2. зареєстроване державним реєстратором;
3. не є частиною торгової марки;
4. не вводить в оману споживачів щодо справжньої діяльності особи.

Суб’єктами права на торговельну марку є:

1. лише юридичні особи;
2. лише фізичні особи;
3. як фізичні, так й юридичні особи;
4. як фізичній, так і юридичні особі за умови позитивного рішення компетентного державного органу.

Позначеннями, які складають торговельну марку можуть бути:

1. слова;
2. літери;
3. цифри;
4. комбінації кольорів.

Набуття права на торговельну марку засвідчується:

1. патентом;
2. свідоцтвом;
3. сертифікатом;
4. державним актом про право інтелектуальної власності.

Обсяг правової охорони торговельної марки визначається:

1. наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг;
2. характеристикою її ознак, зазначеною у патенті;
3. зображенням торгової марки та характеристикою товарів і послуг вказаних у сертифікаті;
4. ознаками торговельної марки визначеними у державному акті.

Не вимагає засвідчення охоронним документом набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку, яка:

1. визнана законом як офіційна;
2. має міжнародну реєстрацію;
3. не заборонена законом;
4. визнана в установленому законом порядку добре відомою.

Майнові права на торговельну марку є чинними протягом:

1. 5 років;
2. 10 років;
3. 15 років;
4. 20 років.

Право на використання торговельної марки є:

1. майновим правом;
2. особистим немайновим правом;
3. об’єктивним правом;
4. переважним правом.

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку починають діяти:

1. з дати державної реєстрації торговельної марки;
2. з дати подання заявки на торговельну марку;
3. з дати наступної за датою подання заявки на торговельну марку;
4. з дати видачі свідоцтва на торговельну марку.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути продовжений:

1. щоразу на десять років;
2. спочатку на п'ять, а потім на десять років;
3. лише на десять років;
4. лише на п'ять років.

Чинність майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути припинено достроково:

1. у зв'язку із закінченням строку дії свідоцтва на торгову марку;
2. у зв'язку з перетворенням торговельної марки у загальновживане позначення певного виду товарів чи послуг;
3. за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору;
4. в результаті їхнього відчуження.

Чинність достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути відновлено у порядку встановленому законом:

1. за рішенням суду;
2. на підставі рішення Державної служби з питань інтелектуальної власності;
3. за заявою особи, якій ці права належали у момент їхнього припинення;
4. у разі видання припису прокурора.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає:

1. з моменту його першого застосування;
2. з дати його державної реєстрації;

3. з дати подання заявки на реєстрацію географічного зазначення;

4. з дати наступної за датою подання заявки на його реєстрацію.

Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається:

1. характеристиками товару (послуги);

2. межами географічного місця його походження;

3. описом географічного зазначення;

4. його характерними ознаками визначеними у свідоцтві.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним:

1. з моменту його першого застосування;

2. з дати його державної реєстрації;

3. з дати подання заявки на реєстрацію географічного зазначення;

4. з дати, наступної за датою його державної реєстрації.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення охороняється:

1. протягом 10 років;

2. протягом 20 років;

3. безстроково;

4. безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням.

Рекомендовані джерела та література

Міжнародні договори

Договір про закони щодо товарних знаків від 27 жовтня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_102/page2.

Лісабонська угода про охорону вказівок про місце походження виробів та їх міжнародну реєстрацію від 31 жовтня 1958 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_b11.

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1981 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_134.

Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15 червня 1957 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_066.

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws /show/995_123

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kmu.gov.uakmudocsEA00_Ukraine-EU_Association_Agreement _(body).pdf.

Закони України

Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page.

Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/752-14.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12/page.

Закон України від 15 травня 2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15.

Підзаконні нормативно-правові акти України

Наказ Держпатенту України «Про затвердження Правил складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг» від 28 липня 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95.

Наказ Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Положення про Перелік видових назв товарів» № 583 від 12.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0061-01.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» № 598 від 17.08.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0772-01.

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Державний реєстр України назв місць походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів» № 798 від 13.12.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1086-01.

Інші джерела

Об'єкти промислової власності – форми бланків офіційних документів // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/blanki_pohodj.html.

Державні реєстри // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/registers.html.

Зазначення походження товару // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/origin_commodity.html.

Знаки для товарів та послуг // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/signs.html.

Література

Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.

Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – 660 с.

Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 208 с.

Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник у двох частинах / В. Б. Юскаєв – Суми : Видавництво СумДУ, 2010. – Ч.2. – 148 с.

Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.

Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 270 с.

Черевко Г. В. Інтелектуальна власність: Навч. посібн. / Г. В. Черевко. – К. : Знання, 2008. – 412 с.

Кривошеїна І. В. Комерційні найменування: історичний аспект виникнення і розвитку поняття / І. В. Кривошеїна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Вип. 22; част. 1. – С. 161-163.

Іщук С. Сутність комерційного найменування як об'єкта права інтелектуальної власності / С. Іщук // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2006. – Випуск 43. – С. 172-179.

Іщук С. І. Особливості виникнення права інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування / С. І. Іщук // Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 37. − К. : Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2007. − С. 414−419.

Іщук С. І. Виключність права на комерційне (фірмове) найменування / С. І. Іщук // Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 39. − К. : Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2008. − С. 427−431.

Іщук С. Структура комерційного (фірмового) найменування / С. Іщук // Юридична Україна. – 2008. – № 8. – С. 46−50.

Іщук С. Визначення сутності комерційного (фірмового) найменування: термінологічний аспект / С. Іщук // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Випуск 46. – С. 112−119.

Іщук С. І. Особливості суб'єктивного права інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування [Електронний ресурс] / С. І. Іщук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2010. – № 1. – Режим доступу : http://lj.oa.edu.ua/articles/2010/n1/10isikfn.pdf.

Репешко П. І. Міжнародно-правова система охорон права інтелектуальної власності на товарні знаки / П. І. Репешко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Вип. 22; част. 1. – С. 212-216.

Компанієць В. В. Особливості правової охорони географічних зазначень в Україні / В. В. Компанієць // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 1, том 1. – С. 137-141.

РОЗДІЛ VI.

ПРАВА НА ІНШІ (НЕТРАДИЦІЙНІ) ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

§ 6.1. Інтелектуальна власність на наукове відкриття

Наукове відкриття – це встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей і явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання (ст. 457 Цивільного кодексу України)[146].

Закономірності, властивості та явища матеріального світу можуть бути визнані науковим відкриттям за умови, що вони:

1) були раніше невідомими (у світі);

2) існують об'єктивно;

3) вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання[147];

4) є доступними для перевірки.

Об'єктами наукового відкриття є закономірності, властивості чи явища матеріального світу. ***Закономірність матеріального світу*** – це невідомий раніше об'єктивно існуючий зв'язок між явищами чи властивостями матеріального світу, що вносить докорінні зміни у рівень пізнання. ***Властивість матеріального світу*** – це невідома раніше об'єктивно існуюча якісна сторона об'єкта матеріального світу, що вносить докорінні зміни у рівень пізнання. ***Явище матеріального світу*** – це невідома раніше об'єктивно існуюча

---

[146] Згідно зі ст. 1 Женевського договору про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів, **наукове відкриття** – це встановлення явищ, властивостей чи законів матеріального світу, що раніше не були встановлені та є доступними для перевірки.

[147] Наприклад, якщо вони є основою для нових напрямків у розвитку науки і техніки, створення радикально нових технічних рішень; принциповим чином змінюють раніше відомі теоретичні уявлення; пояснюють наукові факти й експериментальні дані, які не мали раніше наукового пояснення тощо.

форма прояву сутності об'єкта матеріального світу (природи), що вносить докорінні зміни у рівень пізнання[148].

Первинним суб'єктом права інтелектуальної власності на наукове відкриття є його автор. Автором наукового відкриття вважається фізична особа, яка шляхом спостереження, дослідження, експерименту чи розмірковування самостійно здійснила наукове відкриття способом, що забезпечує його встановлення; у випадку, коли під час здійснення наукового відкриття згадані вимоги виконували спільно кілька осіб, будь-яке посилання на автора наукового відкриття розглядається як посилання на усіх цих осіб (ст. 1 Женевського договору про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів).

Автор наукового відкриття володіє комплексом особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності, перелік яких міститься у ст.ст. 458, 423 та 424 Цивільного кодексу України. До особистих немайнових прав автора наукового відкриття належать: 1) право на визнання його творцем (автором) наукового відкриття; 2) право надати науковому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву; 3) право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди його честі чи репутації; 4) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майновими правами інтелектуальної власності на наукове відкриття є: 1) право на його використання; 2) виключне право дозволяти використання наукового відкриття; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню наукового відкриття, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Право на наукове відкриття засвідчується **дипломом** та охороняється у порядку, встановленому законом. Однак, слід зауважити, що на сьогодні не існує спеціального закону, який би визначав порядок видачі дипломів на наукові відкриття. Комітет з питань науки та освіти Верховної Ради України спільно з Державним департаментом інтелектуальної власності ще у 2004 р. підготував проект

[148] Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 458-461.

Закону України «Про охорону прав на наукові відкриття». Розробка вказаного законопроекту передбачала захист організаційно-економічних та правових інтересів держави, впровадження відповідних заходів, спрямованих на підтримку й охорону одного із найважливіших об'єктів інтелектуальної власності – наукового відкриття, впровадження механізму його державної реєстрації для ефективного використання результатів науково-дослідної діяльності в галузі фундаментальних досліджень. Законопроект був взятий за основу, але у подальшому відкликаний[149].

§ 6.2. Інтелектуальна власність на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми

Інтелектуальна власність на топографію (компонування) інтегральної мікросхеми (напівпровідниковий продукт)[150] охороняється нормами Цивільного кодексу України (гл. 40) та Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем».

Згідно зі ст. 1 Закону, **інтегральна мікросхема (ІМС)** – мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі та (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виго-

[149] Бурлуцький О. В. Розгляд проблеми захисту права на наукове відкриття в умовах НТП України / О. В. Бурлуцький // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 248. Див. також: Проект Закону про охорону прав на наукові відкриття // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=6414&skl=5.

[150] В підрозділі 6 Угоди про асоціацію використовуються терміни «напівпровідниковий продукт» та «топографія напівпровідникового продукту», тоді як Цивільний кодекс України містить термін «компонування інтегральної мікросхеми», а Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» – «інтегральна мікросхема» та «топографія інтегральної мікросхеми». Термін «топографія інтегральної мікросхеми» був введений у науковий обіг за радянських часів, окремі дослідники критикували його та зазначали, що він не відповідає суті явища, яке описує. Пропонувався поступовий перехід до терміну «компонування інтегральної мікросхеми».

товлення. **Топографія ІМС** – зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними[151].

Топографія інтегральної мікросхеми вважається придатною для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо відповідає єдиній умові його охороноздатності – якщо вона є **оригінальною**. Зміст цієї умови розкривається у ст. 5 Закону: топографія ІМС визнається оригінальною, якщо вона не створена шляхом прямого відтворення (копіювання) іншої топографії ІМС, має відмінності, які надають їй нові властивості, і не була відомою у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки до Державної служби інтелектуальної власності або до дати її першого використання[152]. Топографія ІМС визнається оригінальною доти, доки не доведено протилежне.

Первинним суб'єктом права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми є її **автор**, тобто фізична особа, творчою працею якої створено даний інтелектуальний продукт. **Похідними суб'єктами** є інші особи, котрі набули прав на компонування інтегральної мікросхеми за договором чи законом (правонаступник, спадкоємець, роботодавець автора, замовник та ін.).

---

[151] Відповідно до ст. 224 Угоди про асоціацію, **напівпровідниковий продукт** означає кінцеву або проміжну форму будь-якого продукту: що складається з корпусу матеріалу, який містить прошарок напівпровідникового матеріалу; і має один або більше прошарків, які складаються з провідникового, ізоляційного або напівпровідникового матеріалу, з прошарками, розташованими відповідно до раніше визначеної тривимірної структури; і призначена для виконання електронної функції виключно або разом з іншими функціями. **Топографія** напівпровідникового продукту – набір взаємопов'язаних зображень, які зафіксовано або закодовано; які представляють тривимірну структуру з прошарків, з яких складається напівпровідниковий продукт; і в такому наборі кожне зображення має структуру або частину структури з поверхнею напівпровідникового продукту на будь-якому етапі виробництва.

[152] У ч. 2 ст. 225 Угоди про асоціацію містяться такі умови правової охорони топографі ІМС: вона повинна бути результатом власної інтелектуальної діяльності її творця і не бути загальновідомою в напівпровідниковій промисловості. Якщо топографія напівпровідникового продукту складається з елементів, які є загальновідомими в напівпровідниковій промисловості, вона охороняється лише в тому обсязі, в якому комбінація таких елементів, взятих як ціле, відповідає згаданим вище умовам.

Набуття права інтелектуальної власності на топографію (компонування) інтегральної мікросхеми засвідчується свідоцтвом. Обсяг її правової охорони визначається зображенням топографії (компонування) на матеріальному носієві.

Умови та порядок видачі свідоцтва встановлюються Законом України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем». Зокрема, у ст. 6 даного закону передбачено, що право на реєстрацію топографії ІМС має автор або його правонаступник. Автори, які спільно створили топографію ІМС, мають однакові права на реєстрацію топографії ІМС, якщо інше не передбачено угодою між ними.

Право на реєстрацію топографії ІМС та усі права, які випливають з цієї реєстрації, має роботодавець автора топографії ІМС або його правонаступник, якщо топографію ІМС створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи за спеціальним дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше.

Автор топографії ІМС, створеної у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи за спеціальним дорученням роботодавця, зобов'язаний подати роботодавцю письмове повідомлення про створену ним топографію ІМС разом з матеріалами, які відображають топографію ІМС досить чітко та в повному обсязі.

Якщо роботодавець чи його правонаступник протягом чотирьох місяців від дати одержання цього повідомлення не подасть заявки до Державної служби інтелектуальної власності чи не прийме рішення про збереження топографії як конфіденційної інформації, про що він зобов'язаний повідомити письмово автора, то право на реєстрацію топографії переходить до автора. У випадку, коли роботодавець використав своє право на реєстрацію топографії ІМС чи на збереження її як конфіденційної інформації, автор має право на винагороду відповідно до економічної цінності топографії та іншої вигоди, яку одержав чи міг би одержати роботодавець чи його правонаступник. Винагорода авторові виплачується у розмірі та на умовах, що визначаються письмовою угодою між автором і роботодавцем, яка укладається не пізніше чотирьох місяців від дати одержання роботодавцем повідомлення (ст. 7 Закону).

Особа, котра бажає зареєструвати топографію ІМС і має на це право, подає до Державної служби інтелектуальної власності заявку на реєстрацію. Заявка може бути подана двома й більше особами. Вона повинна стосуватися тільки однієї топографії ІМС. Заявка на реєстрацію складається українською мовою і повинна містити:

- заяву про реєстрацію топографії ІМС;
- матеріали, що ідентифікують топографію ІМС.

За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Державної служби інтелектуальної власності разом із заявкою або протягом двох місяців від дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше, ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання (ст. 9 Закону).

Згідно зі ст. 11 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», заявка на реєстрацію топографії ІМС проходить формальну експертизу, під час проведення якої:

- встановлюється дата подання заявки;
- визначається, чи є об'єкт, що заявляється, топографією ІМС;
- заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам статті 9 цього Закону та правилам, встановленим на його основі центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності;
- документ про сплату збору за подання заявки перевіряється на відповідність встановленим вимогам.

Після прийняття рішення про реєстрацію заявленої топографії ІМС, Державна служба інтелектуальної власності здійснює реєстрацію заявленої топографії ІМС, вносячи до Реєстру відповідні відомості (ст. 12).

Одночасно з державною реєстрацією топографії ІМС здійснюється публікація в офіційному бюлетені «Промислова власність» відомостей про реєстрацію топографії ІМС (ст. 13). Свідоцтво видається заявнику у місячний строк після реєстрації топографії ІМС. Якщо заявка подана кількома заявниками, то їм видається одне свідоцтво і надсилається тому заявникові, адреса якого з цією метою зазначена у заяві, а при відсутності такого зазначення – першому заявникові за списком вказаних у заяві заявників (ч. 1 ст. 14 Закону).

Суб'єктивні права інтелектуальної власності на топографію інтегральної мікросхеми. Згідно з ч. 3 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», автору топографії ІМС належить право авторства, яке є невідчужуваним **особистим** правом та охороняється безстроково.

У відповідності до ст. 474, Цивільного кодексу України, майновими правами інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми є: 1) право на використання компонування інтегральної мікросхеми; 2) виключне право дозволяти використання компонування інтегральної мікросхеми; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню компонування інтегральної мікросхеми, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на топографію (компонування) інтегральної мікросхеми належать володільцю відповідного свідоцтва, якщо інше не встановлено законом чи договором. Вони є чинними з дати, наступної за датою їхньої державної реєстрації за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на топографію інтегральної мікросхеми спливає через **десять** років, що відліковуються від дати подання заявки.[153]

Чинність майнових прав інтелектуальної власності може бути припинено достроково за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, а також в інших випадках, передбачених законом (ст. 476). Чинність може бути відновлено у порядку, встановленому законом, за заявою особи, якій ці права належали у момент їхнього припинення (ст. 478).

Правові наслідки спливу строку чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на топографію (компо-

[153] У ст. 227 Угоди про асоціацію зазначено інший спосіб обчислення строків чинності майнових прав на топографію ІМС: «Виключні права тривають щонайменше 10 років від дати першого комерційного використання топографії будь-де у світі або, якщо реєстрація є умовою для виникнення чи безперервного застосування виключних прав, – 10 років з найбільш ранньої з таких дат: а) закінчення календарного року, в якому топографія була вперше використана на комерційній основі будь-де у світі; б) закінчення календарного року, в якому була подана належним чином оформлена заявка на реєстрацію».

нування) інтегральної мікросхеми. У разі припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на топографію (компонування) ІМС, вона може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом. Якщо, у зв'язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав, завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на її використання, такі збитки відшкодовуються особою, котра надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом (ст. 477).

§ 6.3. Інтелектуальна власність на раціоналізаторську пропозицію

Термін «раціоналізаторська» походить від латинського слова *ratio* – розум. Таким чином, раціоналізаторська пропозиція – це розумна пропозиція, спрямована на удосконалення будь-яких виробничих процесів. Як правило, раціоналізаторська пропозиція стосується виробництва (зокрема удосконалює застосовувану техніку, технологію, матеріали тощо), але вона також може стосуватися й інших видів суспільно-корисної діяльності[154].

Відповідно до ч. 1 ст. 481 Цивільного кодексу України, **раціоналізаторською пропозицією** є визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності. Раціоналізаторська пропозиція відома в багатьох країнах світу, але найважливішу роль вона відіграє у таких промислово розвинутих державах як Японія, Сполучені Штати Америки та Німеччина[155].

Законодавче регулювання **права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію** в Україні є дуже незначним і здебільшого не відповідає сучасним правовим реаліям. Джерелами цього права є переважно підзаконні нормативно-правові акти.

---

[154] Закорецька Г. До удосконалення цивільного законодавства про право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію / Г. Закорецька // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – № 3. – С. 24.

[155] Іващенко В. А. Правові проблеми реалізації прав на раціоналізаторські пропозиції в Україні / В. А. Іващенко // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 371.

Єдиним законом у цій сфері є *Цивільний кодекс України.* Глава 41 кодексу містить чотири статті, які регулюють право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію: ст. 481 «Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції», ст. 482 «Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції», ст. 483 «Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію», ст. 484 «Права суб'єктів права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію».

Підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють це право застарілі й не цілком відповідають положенням Цивільного кодексу України. До них, зокрема, належать: Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні, затверджене Указом Президента України від 18 вересня 1992 р., яке втратило чинність у частині правової охорони об'єктів промислової власності (крім пунктів 54, 59, 60, 61, 62, 68 і 70) на підставі Указу Президента від 22 червня 1994 р.; Положення про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію, затверджене наказом Державного патентного відомства України від 22 серпня 1995 р.; Методичні рекомендації про порядок складання, подачі та розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію, затверджені наказом Державного патентного відомства України від 27 серпня 1995 р.

Радою товариства винахідників і раціоналізаторів України розроблений проект Типового положення про раціоналізаторські пропозиції, який узгоджено з кодексом, однак він й досі залишається без належної уваги[156].

Об'єкти раціоналізаторської пропозиції.

Згідно з ч. 2 ст. 482 Цивільного кодексу України, об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес. Виходячи з поняття раціоналізаторської пропозиції, яке закріплене у ч. 1 цієї ж статті, ми можемо схематично зобразити приблизний перелік її об'єктів:

[156] Там само. – С.24.

<table>
<tr><th colspan="4">Об’єкти раціоналізаторської пропозиції:</th></tr>
<tr><td colspan="2">Матеріальний об’єкт</td><td colspan="2">Процес</td></tr>
<tr><td>застосування нових:</td><td>удосконалення або усунення недоліків застосовуваних:</td><td>технологічний (технічний):</td><td>організаційний:</td></tr>
<tr><td colspan="2">виробів</td><td>нова або удосконалена технологія виробництва</td><td>порядок ведення обліку</td></tr>
<tr><td colspan="2">інструментів</td><td rowspan="2">усунення технологічних (технічних) недоліків (виробу, конструкції, технології тощо)</td><td>процес матеріально-технічного постачання</td></tr>
<tr><td colspan="2">пристроїв</td><td>процес роботи з клієнтами, їхнього обслуговування</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">конструкцій</td><td rowspan="4">створення або зміна конструкції виробів, технології виробництва і застосовуваної техніки, складу матеріалу</td><td>логістичний процес</td></tr>
<tr><td rowspan="3">способи і методи управління, контролю, нагляду, дослідження, техніки безпеки, охорони праці з метою підвищення якості та ефективності праці</td></tr>
<tr><td colspan="2">механізмів</td></tr>
<tr><td colspan="2">обладнання</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">устаткування</td><td rowspan="2">зниження виробничих матеріаловитрат</td></tr>
<tr><td rowspan="2">процедура співпраці між підрозділами юридичної особи</td></tr>
<tr><td colspan="2">техніки</td><td>підвищення енергозбереження</td></tr>
<tr><td colspan="2">та ін.</td><td>та ін.</td><td>та ін.</td></tr>
</table>

Табл. 6.1. Схема об’єктів раціоналізаторської пропозиції

Для одержання правової охорони раціоналізаторська пропозиція повинна бути новою та корисною для юридичної особи, якій вона подана (п. 9 Тимчасового положення про правову охорону об’єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні), стосуватися сфери її діяльності, бути технічним (техно-

логічним) або організаційним рішенням (ч. 1 ст. 481 Цивільного кодексу України).

Раціоналізаторська пропозиція є **новою** для юридичної особи, якій вона подана, якщо згідно з наявними на даній юридичній особі джерелами інформації ця або тотожна поданій пропозиція не була відома в мірі, достатній для її практичного використання[157]. Не визнається обставиною, що впливає на новизну раціоналізаторської пропозиції, її використання за ініціативою автора протягом не більше 3 місяців до подання заяви.

Пропозицію не вважають новою, якщо до подання заявки за встановленою формою таке ж рішення:

- вже використовували на цьому підприємстві, крім випадків, коли рішення використовували за ініціативи автора протягом певного періоду до подання заявки;
- передбачене наказами і розпорядженнями адміністрації;
- розроблено технічними службами цього підприємства;
- заявлене іншою особою, якій належить першість на цю або тотожну пропозицію;
- рекомендоване вищою організацією або опубліковане в інформаційних виданнях із розповсюдження передового досвіду в цій галузі;
- передбачене обов'язковими для підприємства нормативами[158].

Раціоналізаторська пропозиція **є корисною** для юридичної особи, якій вона подана, якщо її використання дає змогу підвищити її економічну ефективність або одержати інший позитивний ефект. **Не визнаються раціоналізаторськими** пропозиції, які знижують надійність та інші показники якості продукції або погіршують умови праці, якість робіт, а також викликають або збільшують рівень забруднення навколишнього природного середовища.

---

[157] Такий вид новизни в науковій літературі називають «локальною» або «місцевою» новизною. Див: Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 139; Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник у двох частинах / В. Б. Юскаєв – Суми : Видавництво СумДУ, 2010. – Ч.2. – С. 67.

[158] Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник у двох частинах / В. Б. Юскаєв – Суми: Видавництво СумДУ, 2010. – Ч.2. – С. 68.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є її автор та юридична особа, якій ця пропозиція подана (ст. 483 Цивільного кодексу України). Таким чином, кодекс визначає дві категорії можливих суб'єктів права на раціоналізаторську пропозицію:

1. Суб'єкт, який має право подати пропозицію для її подальшого визнання раціоналізаторською (автор);

2. Суб'єкт, який має право визнати подану йому пропозицію раціоналізаторською – юридична особа.

Автором раціоналізаторської пропозиції визнається фізична особа (людина), творчою працею якої її було створено. Не може бути автором раціоналізаторської пропозиції юридична особа. Раціоналізаторську пропозицію може бути подано як працівником юридичної особи, так і будь-якою іншою фізичною особою. Якщо є кілька співавторів, то між ними повинен укладатися договір про користування правами на раціоналізаторську пропозицію. Не визнаються авторами фізичні особи, які не внесли особистого творчого вкладу в створення раціоналізаторської пропозиції, а надали автору тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу або сприяли оформленню прав на раціоналізаторську пропозицію та її використання[159].

Цивільний кодекс України не визначає жодних інших правових ознак суб'єкта, котрий має право визнати пропозицію раціоналізаторською, окрім наявності у нього статусу юридичної особи та здійснення ним такого виду діяльності, який дає можливість використовувати пропозицію. Отже, у даному випадку не має значення ані організаційно-правова форма, ані форма власності юридичної особи, якій подається пропозиція. Це може бути господарське товариство, державне чи приватне підприємство, орган державної влади чи місцевого самоврядування, державна установа тощо.

Обсяг правової охорони[160] раціоналізаторської пропозиції

---

[159] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 139-140.

[160] Межі правової охорони об'єкта інтелектуальної власності (див.: Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – С.394). Йдеться про сукупність ознак та властивостей, які дають можливість відрізнити одну раціоналізаторську пропозицію від іншої.

визначається її описом, а також кресленнями, якщо вони подані (ст. 483 Цивільного кодексу України). Опис є одним з розділів заяви автора (співавторів) на раціоналізаторську пропозицію. Заява подається у письмовій формі та у день її подання повинна бути зареєстрована у Журналі реєстрації раціоналізаторських пропозицій. Форма заяви та Журналу закріплені в Інструкції щодо заповнення форм первинної облікової документації з обліку об'єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем і раціоналізаторських пропозицій), затвердженій наказом Державного комітету статистики України від 10 серпня 2004 р.

Порядок розгляду заяв на раціоналізаторські пропозиції та прийняття стосовно них рішень визначається самою юридичною особою, однак рішення щодо раціоналізаторської пропозиції повинно бути прийняте протягом місяця з дня надходження заяви.

В заяві потрібно вказати найменування пропозиції, всіх без винятку співавторів, творчою працею яких створена пропозиція, і навести відомості про них (прізвище, ім'я, по-батькові, місце роботи або домашня адреса, якщо заява подається особою, яка не працює на цьому підприємстві). В розділі **«Опис пропозиції»** викладаються недоліки існуючої конструкції виробу, технології виробництва і техніки, що застосовується, чи складу матеріалу, які усуваються пропозицією, мета пропозиції, зміст пропонованого рішення, включаючи дані, достатні для його практичного здійснення без участі автора (співавторів), а також відомості про прибуток чи інший позитивний ефект.

До заяви в необхідних випадках додаються графічні матеріали (креслення, схеми, ескізи тощо), техніко-економічні розрахунки та додаткові відомості про пропозицію. Заява, графічні чи інші матеріали, що додаються до неї, підписуються всіма співавторами, зазначеними у заяві. На заяві та графічному матеріалі проставляється дата заповнення і виготовлення.

Права суб'єктів права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію затверджується свідоцтвом, що видається юридичною особою, яка визнала пропозицію раціоналізаторською.

Автору раціоналізаторської пропозиції належать такі права:

- право авторства на раціоналізаторську пропозицію (п. 6 Методичних рекомендацій про порядок складання, подачі та розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію);
- право на подання заяви на раціоналізаторську пропозицію;
- право знати причини відмови у розгляді заяви та подання заперечення керівнику юридичної особи в разі такої відмови (п. 19 Методичних рекомендацій);
- право доповнювати або змінювати опис пропозиції, креслення, схеми чи ескізи, не змінюючи суті пропозиції після реєстрації заяви, але до винесення рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською, або про її відхилення (п. 21 Методичних рекомендацій);
- право, у випадку незгоди з рішенням про відмову у визнанні пропозиції раціоналізаторською або у прийнятті її до використання, в місячний термін від дати одержання рішення подати заперечення керівнику підприємства, який прийняв це рішення (п. 28 Методичних рекомендацій);
- право на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій ця пропозиція подана (ч. 1 ст. 484 Цивільного кодексу України);
- право на винагороду протягом 2 років від дати початку використання раціоналізаторської пропозиції юридичною особою, яка видала автору свідоцтво на неї.

Розмір винагороди визначається умовами договору між автором і підприємством й не може становити менше:

- 10 відсотків доходу, одержуваного щорічно підприємством від використання раціоналізаторської пропозиції;
- 2 відсотки від частки собівартості продукції (робіт і послуг), що припадає на раціоналізаторську пропозицію, корисний ефект від якої не впливає на одержання доходу.

Винагорода сплачується автору відповідно до договору, але не пізніше 3-х місяців після закінчення кожного року використання раціоналізаторської пропозиції (п. 53 Тимчасового положення).

Юридична особа, котра визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на використання цієї пропозиції у будь-якому обсязі (ч. 2 ст. 484 Цивільного кодексу України). Охорона прав на раціоналізаторську пропозицію за межами підприємства може

здійснюватись у відповідності до законодавства про комерційну таємницю.

§ 6.4. Інтелектуальна власність на селекційні досягнення (сорт рослин, породу тварин)

Під **селекцією** слід розуміти виведення нових або поліпшення існуючих порід свійських тварин та видів рослин штучним відбором і схрещенням. **Селекційне досягнення** – це біологічне рішення задачі з виведення нового сорту рослин чи породи тварин, відмінних від загальновідомих сортів та порід, що мають достатню однорідність та стабільність, й відносяться до ботанічних та біологічних родів і видів[161].

Сучасна селекція представлена трьома основними напрямами – селекція рослин, селекція тварин та селекція мікроорганізмів. Штами мікроорганізмів є об'єктами винаходу та охороняються нормами патентного права. Сорти рослин і породи тварин є об'єктами самостійного інституту права інтелектуальної власності (sui generis – права особливого роду) [162].

Міжнародним джерелом права інтелектуальної власності на сорти рослин є Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 2 грудня 1961 р. Національним джерелом – Закон України «Про охорону прав на сорти рослин». Що ж стосується правового регулювання інтелектуальної власності породи тварин, то наразі існує лише проект такого спеціального закону[163]. Окремі норми щодо права на породу тварини містяться у Законі України «Про племінну справу у тваринництві». Право інтелектуальної власності на сорти рослин та породи тварин регламентується також нормами Цивільного кодексу України (гл. 42).

---

[161] Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – С. 548.

[162] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 106.

[163] З проектом Закону України «Про охорону прав на породи тварин» можна ознайомитись на офіційному веб-проталі Верховної Ради України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=0978&skl=5.

Сорт рослин – це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови виникнення правової охорони: а) може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів; б) може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин»). **Порода тварин** – цілісна консолідована (стійка) група сільськогосподарських тварин одного виду, яка має спільне походження і відрізняється специфічними екстер'єрно-конституційними та корисними господарськими властивостями, що передаються спадково[164].

Первинними суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин та породу тварин є автор сорту рослин[165] та автор породи тварин. До **похідних** суб'єктів належать усі інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин за договором чи законом.

Ст. 485 Цивільного кодексу України визначає наступні види прав інтелектуальної власності на сорт рослин та породу тварин: 1) особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені державною реєстрацією; 2) майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом; 3) майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, породи тварин, засвідчене державною реєстрацією.

Автор набуває особистих немайнових прав від дати реєстрації сорту. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт

---

[164] Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – С. 484.

[165] **Автор сорту (селекціонер)** – людина, яка безпосередньо вивела або виявила і поліпшила сорт (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин»). Згідно з Міжнародною конвенцією з охорони нових сортів рослин, термін **«селекціонер»** означає: 1) особу, яка вивела чи винайшла та вдосконалила сорт; 2) особу, яка є роботодавцем згаданої вище особи чи, 3) яка доручила останній особі роботу, *якщо це передбачається законодавством відповідної Договірної Сторони*, або 4) правонаступника першої або другої із згаданих вище осіб, залежно від конкретного випадку. Таким чином, законодавство України визнає селекціонером лише автора сорту рослини.

рослин не відчужуються, не передаються і діють безстроково. Про особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин свідчить свідоцтво про авторство на сорт рослин. До особистих немайнових прав автора сорту рослин належать: 1) право за своєю вимогою одержати свідоцтво про авторство на сорт рослин; 2) право пропонувати назву створеного ним сорту і включати до назви своє ім'я; 3) право перешкоджати іншим особам привласнювати та спотворювати його авторство; 4) право вимагати не розголошувати його ім'я як автора сорту і не зазначати його у публікаціях (право на анонімність); 5) вимагати зазначення свого імені під час використання сорту, якщо це практично можливо (право на авторство). Цей перелік особистих немайнових прав автора не є вичерпним (ст.ст. 10 та 37 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин»).

Згідно зі ст. 487 Цивільного кодексу України, майновими правами інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідченими патентом, є: 1) право на використання сорту рослин, породи тварин, придатних для поширення в Україні; 2) виключне право дозволяти використання сорту рослин, породи тварин; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин, породи тварин, у тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин належать володільцю патенту, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом, є чинними з дати, наступної за датою їхньої державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин спливає через тридцять років, а щодо дерев та винограду – через тридцять п'ять років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав.

Про майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин свідчить свідоцтво про державну реєстрацію. Право на поширення сорту рослин чи породи тварин є чинним з дати,

наступної за датою його державної реєстрації, та діє безстроково за умови підтримання чинності цього права відповідно до закону (ст. 488 Цивільного кодексу України; ст. 10 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин»).

Порядок набуття права інтелектуальної власності на сорт рослин регламентується Законом України «Про охорону прав на сорти рослин». Згідно з даним законом, право на подання заявки на сорт рослин належить автору сорту (селекціонеру), якщо інше не передбачено цим Законом. Якщо сорт створили спільно кілька авторів, то вони мають право на подання заявки спільно, якщо інше не передбачено договором між ними. Відмова одного чи кількох з них від здійснення цього права не припиняє такого права в решти співавторів сорту (ст. 16).

Якщо сорт створено селекціонером у зв'язку з виконанням трудового договору чи договору про створення за замовленням (укладеним з роботодавцем) з використанням ноу-хау останнього, то в разі, якщо трудовим договором чи договором про створення за замовленням між роботодавцем і селекціонером не передбачено інше, право на подання заявки на сорт належить селекціонерові та роботодавцю спільно (ч. 1 ст. 17).

Будь-яка особа може подати заявку про набуття права на поширення сорту, який віднесений до загальновідомих, без прав інтелектуальної власності на нього (ст. 19-1).

Заявка повинна стосуватися тільки одного сорту. Вона складається українською мовою і повинна містити: 1) заяву про визнання прав на сорт з позначенням видів прав на сорт, які має намір отримати заявник; 2) ім'я (назву) та адресу місця проживання (місцезнаходження) заявника; 3) ім'я та адресу місця проживання автора (авторів); 4) зазначення ботанічного таксона (українською та латинською мовами); 5) запропоновану назву сорту; 6) технічну анкету сорту; 7) зазначення показників для визначення придатності сорту для поширення в Україні (якщо в заяві позначено намір набути майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин); 8) відомості про походження сорту, які містять методи та вихідні форми, що використовуються для його створення; 9) відомості про інші заявки щодо цього сорту; 10) відомості

про здійснене комерційне використання; 11) доказ сплати збору за подання заявки; 12) інші визначені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони прав на сорти рослин, відомості, необхідні для набуття прав на сорт (ст. 20).

Заявка на сорт рослин проходить державну експертизу. Експертиза заявки складається з формальної експертизи (експертизи за формальними ознаками) та кваліфікаційної (технічної) експертизи (ч. 3 ст. 25).

Під час проведення **формальної експертизи**: а) визначається дата подання заявки відповідно до положень статті 21 цього Закону; б) перевіряється відповідність складу документів заявки вимогам, визначеним частиною третьою статті 20 цього Закону; в) заявка порівнюється з наданою заявником копією попередньої заявки, якщо така подавалася до компетентного органу держави-учасника, і встановлюється дата пріоритету відповідно до положень статті 22 цього Закону; г) встановлюється факт сплати збору за подання заявки; д) за рішенням Уповноваженого органу перевіряється право заявника на подання заявки (ст. 26).

Кваліфікаційна експертиза передбачає проведення комплексу досліджень, необхідних для підготовки експертного висновку за заявкою та прийняття рішення щодо державної реєстрації сорту і прав на нього.

Під час проведення кваліфікаційної експертизи: 1) проводиться експертиза запропонованої назви сорту; 2) визначається новизна сорту; 3) визначається відповідність сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності, а Уповноважений орган визначає переліки родів і видів, сорти яких проходять цю експертизу; 4) проводиться експертиза на придатність для поширення. При цьому можуть бути враховані результати такої експертизи, проведеної компетентним органом будь-якої держави-учасника; 5) розглядаються можливі заперечення третіх осіб проти набуття прав на сорт.

За результатами кваліфікаційної експертизи формулюється обґрунтований експертний висновок за заявкою і приймається рішення про державну реєстрацію сорту та видачу патенту або рішення про відмову в реєстрації сорту і видачі патенту (ст. 27).

Уповноваженим органом в місячний строк від дати державної реєстрації прав на сорт авторові (авторам) видається свідоцтво про авторство на сорт рослин, а заявникові – патент на сорт рослин і свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин. Якщо авторів сорту є більше, ніж один, то свідоцтво про авторство на сорт видається кожному автору.

На відміну від свідоцтва, патент на сорт рослини видається лише одній особі. Якщо права на сорт набувають кілька осіб, то патент на сорт рослин та свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин видаються особі, яка зазначена в заявці першою, якщо договором між заявниками не передбачено інше. Іншим заявникам за їхнім клопотанням та при сплаті відповідного збору можуть бути видані завірені копії (ст. 35).

§ 6.5. Інтелектуальна власність на комерційну таємницю

Поняття комерційної таємниці закріплене у ч. 1 ст. 505 Цивільного кодексу України. Згідно з даною статтею, **комерційною таємницею** називається інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію», *інформація* – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. За порядком доступу інформація поділяється на відкриту та з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом (ст. 20 цього Закону). Детальнішу класифікацію видів інформації зображено у наступній таблиці:

<table>
<tr><th>Відкрита інформація:</th><th colspan="4">Інформація з обмеженим доступом:</th></tr>
<tr><td>про вплив товару (роботи, послуги) на життя та здоров'я людини</td><td colspan="4">конфіденційна[166]</td></tr>
<tr><td>про стан довкілля (крім інформації про місце розташування військових об'єктів)</td><td colspan="4">службова</td></tr>
<tr><td>та, яка не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом[167]</td><td colspan="4">таємна (секретна):</td></tr>
<tr><td>публічна[168]</td><td rowspan="2">державна таємниця</td><td rowspan="2">банківська таємниця[169]</td><td rowspan="2">комерційна таємниця</td><td rowspan="2">інші види</td></tr>
<tr><td>правова, статистична та інші види відкритої інформації</td></tr>
</table>

Табл. 6.2. Види інформації

[166] **Конфіденційною** є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом (ч. 2 ст. 21 Закону України «Про інформацію»).

[167] До інформації з обмеженим доступом **не можуть бути віднесені такі відомості**: 1) про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; 2) про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що трапилися або можуть трапитися і загрожують безпеці людей; 3) про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; 4) про факти порушення прав та свобод людини і громадянина; 5) про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб; 6) інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ч. 4 ст. 21 Закону України «Про інформацію»).

[168] **Публічна інформація** – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом. Пу-

Відповідно до запропонованої класифікації, комерційна таємниця є одним із видів таємної (секретної) інформації. Згідно зі ст. 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації», **таємна інформація** – це інформація, доступ до якої обмежується відповідно до ч. 2 ст. 6 цього Закону[170], розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю. Не можемо погодитись з авторами, які відносять комерційну таємницю до конфіденційної інформації[171].

Інформація, яка становить комерційну таємницю характеризується сукупністю ознак, строк існування яких обмежує строк чинності майнових прав на неї. **До зазначених ознак належать:**

1. Секретність (таємність). Інформація в цілому чи в певній формі та сукупності її складових повинна бути невідомою та не бути легкодоступною для осіб, які завичай мають справу з тим видом інформації, до якого належить комерційна таємниця.

блічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом (ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

[169] **Банківською таємницею,** зокрема, **є:** 1) відомості про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України; 2) операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди; 3) фінансово-економічний стан клієнтів; 4) системи охорони банку та клієнтів; 5) інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи - клієнта, її керівників, напрями діяльності; 6) відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація; 7) інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню; 8) коди, що використовуються банками для захисту інформації (ст. 60 Закону України «Про банки та банківську діяльність»).

[170] Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог: 1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; 2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; 3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

[171] Див.напр.: Носік Ю. В. Права на комерційну таємницю в Україні: Монографія / Ю. В. Носік – К. : КНТ, 2007. – С. 24.

2. Комерційна цінність. Інформація повинна мати комерційну цінність для особи, яка нею правомірно володіє, за умови її збереження у таємниці.

3. Захищеність. Інформація визнається комерційною таємницею лише у тому випадку, якщо вона була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Об'єктом комерційної таємниці можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці (ч. 2 ст. 505 Цивільного кодексу України). Так, згідно з ч. 1 ст. 36 Господарського кодексу України, відомості, пов'язані з виробництвом, технологією[172], управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, **що не є державною таємницею**, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. Не можуть бути комерційною таємницею також відомості, які віднесені до інших видів таємниць – банківської (ст.ст. 60-62 Закону України «Про банки і банківську діяльність»), лікарської (ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я), адвокатської (ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), усиновлення (ст.ст. 226-228 Сімейного кодексу України) тощо.

Перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці міститься також в постанові Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці». Згідно з даною постановою, *комерційну таємницю не становлять:*

---

[172] Інформація, отримана завдяки досвіду та випробуванням технології та її складових становить такий **різновид комерційної таємниці**, як ноу-хау. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», **ноу-хау** – це технічна, організаційна або комерційна інформація, отримана завдяки досвіду та випробуванням технології та її складових, яка: не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції, технологічного процесу та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям незагальновідомості та істотності.

- установчі документи, документи, які дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами;
- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць;
- документи про сплату податків та обов'язкових платежів;
- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;
- документи про платоспроможність;
- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;
- відомості, що, відповідно до чинного законодавства, підлягають оголошенню.

Дана постанова була прийнята з метою реалізації норм Закону України «Про підприємства в Україні», який втратив чинність, що свідчить про необхідність перегляду законодавцем закріпленого у ній переліку[173].

Суб'єкти права інтелектуальної власності на комерційну таємницю можуть бути первинними та похідними. **Первинним суб'єктом** є особа, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею. Такій особі у повному обсязі належать майнові права інтелектуальної власності на неї (ч. 2 ст. 506 Цивільного кодексу України). Згідно з ч. 1 ст. 36 Господарського кодексу України, склад та обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їхнього захисту визначаються **суб'єктом господарювання** відпо-

[173] Теличко О. А. Правові засади охорони комерційної таємниці на підприємстві / О. А. Теличко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 1, том 1. – С. 244.

відно до закону. Суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, котрі здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. **Суб'єктами господарювання є:** 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці (ч. 1 та ч. 2 ст. 55 Господарського кодексу України).

Похідними суб'єктами права інтелектуальної власності на комерційну таємницю є особи, які отримали відповідну інформацію на підставі цивільного (наприклад, користувач, який отримав її на підставі договору комерційної концесії) чи трудового договору (найманий працівник), суб'єкти публічного права (органи державної влади чи місцевого самоврядування), яким вона була надана, або отримали її іншим правомірним способом[174].

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю, згідно з ч. 1 ст. 506 Цивільного кодексу України, є: 1) право на використання комерційної таємниці; 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці; 3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Строк зазначених прав обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених частиною першою статті 505 цього Кодексу.

---

[174] Окрім добросовісного придбання є й інші способи правомірного отримання комерційної таємниці: незалежне відкриття та зворотний технічний аналіз. Див.: Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту. – К. : Видавництво «Ліра-К», 2011. – С. 71

§ 6.6. Практикум

§ 6.6.1. Описові та контрольні запитання

Описові питання:

1. Інтелектуальна власність на наукове відкриття.
2. Інтелектуальна власність на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми.
3. Інтелектуальна власність на раціоналізаторську пропозицію.
4. Інтелектуальна власність на селекційні досягнення (сорт рослин, породу тварин).
5. Інтелектуальна власність на комерційну таємницю.

Контрольні запитання:

1. Що таке раціоналізаторська пропозиція? Які її ознаки та особливості?
2. Які нормативно-правові акти регулюють право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію?
3. Як, на Вашу думку, слід вдосконалити правове регулювання на раціоналізаторську пропозицію?
4. Хто має право визнати пропозицію раціоналізаторською?
5. Чи видається на раціоналізаторську пропозицію охоронний документ?
6. Яку винагороду має право отримати автор раціоналізаторської пропозиції?
7. Яким умовам повинна відповідати раціоналізаторська пропозиція для надання їй правової охорони?
8. Які відомості повинен містити опис раціоналізаторської пропозиції?
9. Що таке «обсяг правової охорони» раціоналізаторської пропозиції і чим він визначається?
10. Якими нормативно-правовими актами регулюється комерційна таємниця в Україні?

11. Якими ознаками повинна характеризуватись інформація, щоб її можна було визнати комерційною таємницею?

12. Хто має право визнати інформацію комерційною таємницею?

13. Чи є відмінність між комерційною таємницею та конфіденційною інформацією? Якщо так, то поясніть яка саме.

14. Які види таємної інформації Ви знаєте?

15. Що таке інформація, в розумінні Закону України «Про інформацію»?

16. Які види інформації не можуть бути визнані комерційною таємницею?

17. Які особисті немайнові права мають власники комерційної таємниці?

18. Які майнові права належать особам, що правомірно володіють комерційною таємницею?

19. Які санкції передбачені Кримінальним кодексом України за вчинення злочинів у сфері комерційної таємниці?

20. Чи потрібно здійснювати державну реєстрацію комерційної таємниці?

21. Чи видається на комерційну таємницю охоронний документ?

§ 6.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, есе)

1. Проблеми правового регулювання права інтелектуальної власності на наукове відкриття.

2. Об'єкти права інтелектуальної власності на наукове відкриття та їхня загальна характеристика.

3. «Компонування» чи «топографія» інтегральної мікросхеми: аргументи щодо застосування понять.

4. Порядок набуття права інтелектуальної власності на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми.

5. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми.

6. Проблеми правового регулювання права інтелектуальної власності на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми в Україні.

7. Селекційні досягнення в рослинництві та тваринництві як об'єкти права інтелектуальної власності.

8. Порядок набуття права інтелектуальної власності на сорт рослин в Україні.

9. Охорона права на сорти рослин: український та світовий досвід.

10. Законодавство України про охорону на породи тварин: проблеми вдосконалення.

11. Інтелектуальна власність на раціоналізаторську пропозицію: світовий досвід та проблеми реалізації в Україні.

12. Правові проблеми реалізації прав на раціоналізаторські пропозиції в Україні.

13. Проблеми вдосконалення правового регулювання права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію в Україні.

14. «Комерційна таємниця» та «ноу-хау»: проблема розмежування понять та правового регулювання.

15. Інтелектуальна власність на комерційну таємницю: зарубіжний досвід.

16. Відповідальність за порушення права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

17. Інформація, що не становить комерційної таємниці.

18. Правові ознаки комерційної таємниці.

19. Місце комерційної таємниці серед інших видів інформації.

20. Правові засади охорони комерційної таємниці на підприємстві.

§ 6.6.3. Творчі завдання та задачі

Творчі завдання:

1. Складіть схему нетрадиційних об’єктів права інтелектуальної власності.

2. Складіть проект заяви на раціоналізаторську пропозицію.

Задачі:

№ 1. ТзОВ «Омега» уклало ліцензійний договір з ТзОВ «Комп’ютинг» про використання топографії інтегральної мікросхеми

«Матриця» (на шість років). За три роки до закінчення строку даного договору рішенням господарського суду реєстрація топографії інтегральної мікросхеми «Матриця» була визнана недійсною. У відповідності до ч. 2 ст. 477 Цивільного кодексу України, ТзОВ «Комп'ютинг» звернулося до ТзОВ «Омега» з вимогою щодо відшкодування збитків завданих достроковим припиненням виключних прав інтелектуальної власності на «Матрицю», у тому числі упущеної вигоди у розмірі 30 000 грн. (по 10 000 грн. за кожен втрачений рік).

Чи правомірні вимоги ТзОВ «Комп'ютинг»? Що входить до складу збитків? У який спосіб може бути здійснено дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на топографію ІМС і які його правові наслідки?

№ 2. Гр. Петренко і гр. Стецько подали позов в суд до заводу «Мегасталь» щодо стягнення з нього грошової суми. Як зазначили позивачі, вони подали заводу пропозицію щодо вдосконалення кількох верстатів, внаслідок якої завод на 90% зменшив кількість виробництва бракованої продукції та вже за перший місяць зекономив 25 000 грн. Незважаючи на те, що пропозиція використовується більше, ніж рік, з ними не укладено договір про винагороду. Керівництво заводу лише висловило їм подяку та дозволило взяти кілька днів відгулу.

Представник заводу на суді пояснив, що, згідно зі ст. 484 ЦК України, автори раціоналізаторської пропозиції мають право на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій ця пропозиція подана. Відповідно, право визначати, яке заохочення є добросовісним, належить тій юридичній особі, котра визнала пропозицію раціоналізаторською. Оскільки ідею вдосконалення верстата автори запозичили на одному з польських заводів, куди їх підприємство скерувало на стажування, то їхня заслуга у цьому невелика. А оголошена керівництвом подяка та відгули, в поєднанні з оплаченим стажуванням закордоном (де вони й перейняли корисний досвід) є достатньою, добросовісною винагородою.

Хто зі сторін спору правий? Яке рішення, на Вашу думку, повинен прийняти суд? Обґрунтуйте свою позицію.

№ 3. Головний інженер Патлатко М. В. подав на підприємство «Велюр-плюс» раціоналізаторську пропозицію, у якій запропону-

вав вдосконалити роботу сталеплавильного цеху. Запропонована Патлатком пропозиція збільшувала виробничу потужність цеху та одночасно призводила до значного збільшення викидів в атмосферу.

Підприємство використало пропозицію головного інженера, однак відмовилось визнавати її раціоналізаторською. Своє рішення керівництво підприємства мотивувало тим, що, згідно з Тимчасовим положенням «Про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні», не визнаються раціоналізаторськими пропозиції, які збільшують рівень забруднення навколишнього природного середовища. Таким чином, хоча дана пропозиція й приносить додатковий прибуток підприємству за рахунок збільшення виробничих потужностей сталеплавильного цеху, однак не може бути визнана раціоналізаторською.

Які пропозиції не можуть бути визнані раціоналізаторськими? Чи правомірна у даному випадку пропозиція підприємства «Велюр-плюс»?

№ 4. Директор ПП «Сортонасінницьке підприємство» О. Джалай звернувся до суду щодо визнання його селекціонером «Академічної груші». На його думку, Державна служба інтелектуальної власності незаконно визнала селекціонером лише працівника Сортонасінницького підприємства А. Розумника, який вивів цей новий сорт груші, та незаконно видала йому авторське свідоцтво на нього. На думку О. Джалая, приймаючи рішення, Державна служба повинна була врахувати положення Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин, згідно з яким термін **«селекціонер»** означає не лише особу, яка вивела чи винайшла та вдосконалила сорт, але й особу, яка є роботодавцем згаданої вище особи.

Чи правомірні вимоги О. Джалая? Хто за українським законодавством визнається селекціонером? Які документи засвідчують: 1) особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин? 2) майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин? 3) майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин?

№ 5. Директор ТзОВ «Елементал» видав наказ, яким визнав інформацію про розмір заробітної плати працівників комерційною таємницею. Даним наказом він повідомив працівників про кримі-

нальну відповідальність у разі розголошення цієї інформації представникам органів державної влади, колегам по роботі чи іншим особам.

Чи правомірні дії директора ТзОВ «Елементал»? Чи буде притягнений до кримінальної відповідальності той працівник підприємства, який розголосить цю інформацію?

№ 6. Подружжя Петрусевичів вирішило придбати квартиру в новобудові. Вони звернулися до будівельної компанії «Будновасервіс» щодо укладення договору про пайову участь у будівництві нового житлового будинку. Перед укладенням договору подружжя попросило показати їм документи, які б підтвердили платоспроможність будівельної компанії. Менеджер з продажу житла відмовив подружжю, пояснивши це тим, що така інформація стосується виробничої діяльності підприємства, а тому є комерційною таємницею. Однак він запевнив їх, що підприємство ефективно працює та є цілком платоспроможним.

Яка інформація не може бути визнана комерційною таємницею? Яким нормативно-правовим актом це врегульовано? Чи правомірна відмова менеджера «Будновасервісу»?

§ 6.6.4. Типові тестові завдання

Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин спливає через ____ років, а щодо дерев та винограду – через _____ років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав.:

1. 20, 25;
2. 30, 35;
3. 15, 20;
4. 25, 30.

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом, є чинними з дати:

1. їхньої державної реєстрації;
2. наступної за датою їхньої державної реєстрації;
3. видачі свідоцтва;

4. видачі патенту.

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин належать:

1. автору;
2. власнику свідоцтва;
3. володільцю авторського свідоцтва;
4. володільцю патенту.

Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин становлять:

1. особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені державною реєстрацією;
2. особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені авторським свідоцтвом;
3. майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом;
4. майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, породи тварин, засвідчене державною реєстрацією.

У разі припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування ІМС воно:

1. переходить у суспільне надбання;
2. може бути повторно зареєстроване;
3. може бути визнане корисною моделлю;
4. може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою.

Чинність майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми може бути припинено достроково за ініціативою:

1. автора компонування ІМС;
2. особи, якій вони належать;
3. державної служби інтелектуальної власності;
4. суду.

Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми спливає через _____ років, що відліковуються від дати подання заявки на компонування інтегральної мікросхеми:

1. п'ять;
2. десять;
3. п'ятнадцять;
4. двадцять.

Майнові права інтелектуальної власності на компонування ІМС є чинними з дати:

1. їхньої державної реєстрації;
2. видачі свідоцтва на ІМС;
3. наступної за датою їхньої державної реєстрації;
4. видачі патенту на ІМС.

Майнові права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми належать:

1. автору компонування ІМС;
2. володільцю свідоцтва на компонування ІМС;
3. володільцю диплому на компонування ІМС;
4. особі, яка зареєструвала компонування ІМС.

Майнові права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми належать:

1. автору компонування ІМС;
2. володільцю свідоцтва на компонування ІМС;
3. володільцю патенту на компонування ІМС;
4. володільцю авторського свідоцтва на компонування.

Набуття права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми засвідчується:

1. свідоцтвом;
2. авторським свідоцтвом;
3. патентом;
4. дипломом.

Компонування інтегральної мікросхеми вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо воно є:

1. новим;

2. корисним;
3. оригінальним;
4. інтегративним.

Яким умовам повинна відповідати раціоналізаторська пропозиція для надання їй правової охорони?

1. бути новою;
2. мати корисний ефект;
3. раціоналізувати виробництво;
4. бути раціонально обґрунтованою.

Яким умовам повинна відповідати раціоналізаторська пропозиція для надання їй правової охорони?

1. стосуватися сфери діяльності приватного підприємця або господарського товариства;
2. містити локальну новизну;
3. бути корисною для підприємства, якому вона подана;
4. бути офіційно зареєстрованою.

Протягом якого строку повинна бути розглянута заява на раціоналізаторську пропозицію та прийняте рішення щодо неї?

1. протягом місяця з дати реєстрації заяви;
2. протягом місяця з дати написання заяви;
3. протягом місяця з дати реєстрації заяви, але не пізніше наступного дня після її попереднього розгляду;
4. протягом місяця від дня попереднього розгляду заяви.

Хто з вказаних осіб має право визнати пропозицію раціоналізаторською?

1. благодійний фонд «Індиго»;
2. просте товариство «Іваненко та Петренко»;
3. товариство з обмеженою відповідальністю «Глаукома»;
4. Львівська міська рада.

Винагорода сплачується автору раціоналізаторської пропозиції відповідно до договору, але не пізніше:

1. трьох місяців після закінчення кожного року використання раціоналізаторської пропозиції;
2. трьох місяців після закінчення використання раціоналізаторської пропозиції;

3. трьох місяців з дня підписання «Акту про використання об'єкту права інтелектуальної власності»;

4. усі запропоновані варіанти неправильні.

Які відомості повинен містити опис раціоналізаторської пропозиції?

1. недоліки існуючої конструкції, виробу, технології виробництва, застосовуваної техніки чи складу матеріалів, які усуваються пропозицією;

2. відомості про прибуток чи інший позитивний ефект, що може бути отриманий від використання раціоналізаторської пропозиції;

3. дані, що підтверджують локальну новизну;

4. економічне обґрунтування корисного ефекту, який може бути одержаний від використання раціоналізаторської пропозиції.

Які з вказаних нормативно-правових актів регламентують питання раціоналізаторської пропозиції?

1. Цивільний кодекс України;

2. Закон України «Про раціоналізацію та інновацію»;

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про раціоналізаторську пропозицію»;

4. Господарський кодекс України.

Протягом якого строку діє свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію?

1. 20 років;

2. 15 років;

3. 2 роки;

4. безстроково.

Які з вказаних нормативно-правових актів регламентують питання раціоналізаторської пропозиції?

1. Кодекс інтелектуальної власності України;

2. Закон України «Про раціоналізаторські пропозиції»;

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про адміністративний порядок захисту прав інтелектуальної власності»;

4. Цивільний кодекс України.

Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції визначається:

1. Законом України «Про раціоналізаторську пропозицію»;
2. Цивільним кодексом України;
3. описом раціоналізаторської пропозиції;
4. колективним договором юридичної особи.

Яким умовам повинна відповідати раціоналізаторська пропозиція для надання їй правової охорони?

1. бути новою;
2. мати корисний ефект;
3. раціоналізувати виробництво;
4. бути раціонально обґрунтованою.

Винагорода сплачується автору раціоналізаторської пропозиції відповідно до договору, але не пізніше:

1. 3-х місяців після закінчення використання раціоналізаторської пропозиції;
2. 3-х місяців після закінчення кожного року використання раціоналізаторської пропозиції;
3. 3-х місяців з дня підписання «Акту приймання-передачі робіт»;
4. усі запропоновані варіанти неправильні.

Пропозицію не вважають новою, якщо до подання заявки таке ж рішення:

1. передбачене наказами і розпорядженнями адміністрації підприємства;
2. опубліковане в інформаційних виданнях;
3. розроблено технічними службами цього підприємства;
4. раніше обговорювалось працівниками підприємства.

Хто з перерахованих осіб може бути суб’єктами права інтелектуальної власності на комерційну таємницю?

1. Закрите акціонерне товариство «Злагода»;
2. Товариство з обмеженою відповідальністю «Просвіта»;
3. громадянин України Сидоренко Іван Іванович;
4. приватний підприємець Смирнов Василь Федорович.

Які з перерахованих відомостей можуть становити комерційну таємницю?

1. відомості щодо умов праці на підприємстві;
2. відомості щодо одержання заводом державного замовлення на виробництво таємних видів озброєння;
3. інформація про технологію виробництва продукції;
4. наявна у комерційному банку інформація про стан рахунків клієнта.

Які з вказаних законів регламентують питання комерційної таємниці?

1. Закон України «Про таємну інформацію»;
2. Цивільний кодекс України;
3. Закон України «Про комерційну таємницю»;
4. Комерційний кодекс України.

Які з вказаних законів регламентують питання комерційної таємниці?

1. Закон України «Про комерційну таємницю»;
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці»;
3. Закон України «Про інформацію»;
4. Цивільний кодекс України.

Хто з вказаних суб'єктів має право визнати інформацію комерційною таємницею?

1. приватний підприємець Неїжмак Іван Іванович;
2. державний департамент з питань інтелектуальної власності;
3. державне підприємство «Інститут дослідження таємної інформації»;
4. Міністерство освіти і науки України.

Яка інформація не належить до комерційної таємниці?

1. інформація про втрату печатки та кутового штампу підприємства;
2. інформація про укладені підприємством договору поставки зерна для державних потреб;

3. дані щодо розмірів зарплати гр. Петренка Івана Олексійовича;

4. наявна у банку інформація про проведені клієнтом операції.

Хто з перерахованих осіб може бути суб'єктом права інтелектуальної власності на комерційну таємницю?

1. закрите акціонерне товариство «Галичина»;

2. Львівська міська рада;

3. громадянин України Сидоренко Іван Іванович;

4. приватний підприємець Смирнов Василь Федорович.

Яка інформація не належить до комерційної таємниці?

1. дані щодо розмірів зарплати гр. Петренка Івана Олексійовича;

2. відомості щодо порушення справи про банкрутство ПП «Іванка»;

3. інформація про укладені підприємством договори поставки зерна для державних потреб;

4. наявна у банку інформація про проведені клієнтом операції.

Які з вказаних відомостей не становлять комерційної таємниці?

1. інформація про виробничу діяльність підприємства;

2. інформація про викиди в атмосферу забруднюючих речовин;

3. дані про визнання підприємства банкрутом та відкриття щодо нього ліквідаційної процедури;

4. засновницький договір повного товариства.

Рекомендовані джерела та література

Міжнародні договори

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kmu.gov.uakmudocsEA00_Ukraine-EU_Association_Agreement_ (body).pdf.

Женевський договір про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів від 7 березня 1978 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/999_005.

Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_030.

Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 2 грудня 1961 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_856.

Закони України

Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page.

Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page.

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/page.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page.

Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17.

Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12/page.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/paran982#n982.

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14 вересня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-16/page.

Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3691-12.

Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3116-12.

Підзаконні нормативно-правові акти України

Тимчасове положення про правову охорону об’єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні (Положення втратило чинність у частині правової охорони об’єктів промислової власності (крім пунктів 54, 59, 60, 61, 62, 68 і 70) на підставі Указу Президента № 324/94 від 22.06.94), затверджене Указом Президента України від 18 вересня 1992 р. № 479/92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/479/92.

Положення про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію, затверджене наказом Державного патентного відомства України від 22 серпня 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0323-95.

Методичні рекомендації про порядок складання, подачі і розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію, затверджені наказом Державного патентного відомства України від 27 серпня 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uazakon.com/document/spart96/inx96740.htm.

Інструкція щодо заповнення форм первинної облікової документації з обліку об'єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем і раціоналізаторських пропозицій), затверджена наказом Державного комітету статистики України від 10 серпня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1054-04.

Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF.

Інші джерела

Об'єкти промислової власності – форми бланків офіційних документів // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/blanki_pohodj.html.

Проект Закону «Про охорону прав на наукові відкриття» // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=6414&skl=5.

Пропозиції Президента до Закону «Про охорону прав на породи тварин» // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=0978&skl=5.

Огляд стану адаптації законодавства України до acquis

communautaire [Електронний ресурс]. — К. : ВД «Професіонал», 2007. — 544 с. – Режим доступу : http://77.121.11.22/ecolib/5/1/24.pdf.

Chief Justice John Marshall Explains the Discovery Doctrine Johnson & Graham v. M'Intosh Opinion of the U.S. Supreme Court Feb. 28, 1823 // Cases Argued and Decided in the Supreme Court of the United States, Book 5, edited by Stephen K. Williams (Rochester, NY : Lawyer's Cooperative Publishing Co, 1910), 570–603. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.historytools.org/sources/Johnson-v-MIntosh.pdf/.

Discovery from the European Perspective by Nigel Murray // Ilta. personifycloud. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ilta.personifycloud.com/webfiles/productfiles/51/LIT1.pdf.

Література

Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.

Бурлуцький О. В. Розгляд проблеми захисту права на наукове відкриття в умовах НТП України / О. В. Бурлуцький // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 246-249.

Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – 660 с.

Закорецька Г. До удосконалення цивільного законодавства про право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію / Г. Закорецька // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – № 3. – С. 23-30.

Іващенко В. А. Правові проблеми реалізації прав на раціоналізаторські пропозиції в Україні / В. А. Іващенко // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 371-374.

Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 208 с.

Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту / В. С. Лазебний, Г. М. Розорінов, С. В. Толюпа. – К. : Видавництво «Ліра-К», 2011. – 160 с.

Носік Ю. В. Права на комерційну таємницю в Україні: Моно-

графія / Ю. В. Носік. – К. : КНТ, 2007. – 240 с.

Панфілова Т.О., Хаустов В.К. Охорона прав інтелектуальної власності та норми і правила СОТ / Т. О. Панфілова, В. К.Хаустов // Економіка і прогнозування. – 2002. – № 3. – С. 39-57.

Порівняльне патентне право і захист комерційної таємниці / Уклад. О. Я. Трагнюк. – Харків, 2010. – 214 с.

Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.

Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 270 с.

Горіславська І. В., Сіра Д. М. Селекційні досягнення в рослинництві та тваринництві як об’єкти права інтелектуальної власності: [Електронний ресурс] / Горіславська І. В., Сіра Д. М. // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 2. – С. 214-217. – Режим доступу : http://www.pap.in.ua/2_2013/Horislavska,%20Sira.pdf.

Теличко О. А. Правові засади охорони комерційної таємниці на підприємстві / О. А. Теличко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 1, том 1. – С. 243-248.

Черевко Г. В. Інтелектуальна власність: Навч. посібн. / Г. В. Черевко. – К. : Знання, 2008. – 412 с.

Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник у двох частинах / В. Б. Юскаєв.– Суми : Видавництво СумДУ, 2010. – Ч. 2. – 148 с.

Reid J. The Doctrine of Discovery and Canadian Law / Jennifer Reid // The Canadian Journal of Native Studies. – XXX, 2. – 2010. – P. 335-359.

Miller Robert J., LeSage L., Escarcena L.S. The International Law of Discovery, Indigenous Peoples, and Chile / Robert J. Miller, Lisa LeSage, Sebastian Lopez Escarcena // Nebraska Law Review. – Volume 89, Issue 4. – 2011. – P. 819-884.

РОЗДІЛ VII.

ДОГОВОРИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

§ 7.1. Поняття, види та загальна характеристика договорів у сфері інтелектуальної власності

Поняття цивільного договору міститься у ч. 1 ст. 625 Цивільного кодексу України: **договір** – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Договори у сфері інтелектуальної власності є одним із видів цивільних договорів. Їхньою особливістю є те, що вони врегульовують права та обов'язки фізичних і юридичних осіб пов'язані із створенням, використанням, охороною та захистом результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Таким чином, **договір у сфері інтелектуальної власності** варто розглядати як *домовленість двох або більше сторін, спрямовану на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків на результати інтелектуальної, творчої діяльності*.

Цивільний кодекс України виділяє дві групи договорів у сфері інтелектуальної власності. До першої групи належать **договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності,** види яких перераховано у ст. 1107 гл. 75 Цивільного кодексу України, а саме: 1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) ліцензійний договір; 3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; 4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; 5) інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

До таких інших договорів належать, зокрема, договір про розподіл майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, створені при виконанні службових обов'язків і (або) окремого

доручення роботодавця; договір між творцем (творцями) і роботодавцем про передання права на одержання охоронного документа на об'єкти права інтелектуальної власності, створені у зв'язку з виконанням трудового договору; договір між роботодавцем і творцем про винагороду; договір між співавторами про вклад у створення об'єкта права інтелектуальної власності та розподіл винагороди; договір про добросовісне заохочення за використання раціоналізаторської пропозиції[175]; договір застави майнових прав інтелектуальної власності, засновницькі договори щодо внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарських товариств[176] та ін.

Розглядаючи договір як цивільно-правовий документ, потрібно зауважити, що він має містити певний набір умов (елементів), які пов'язують сторони та є обов'язковими для виконання всіма учасниками договірного зобов'язання. Елементами договорів у сфері інтелектуальної власності є:

а) сторони договору;

б) істотні умови договору:

- предмет договору;
- ціна договору;
- строк договору;
- територія дії договору;

в) форма договору[177].

Законодавство визначає низку характерних особливостей договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, які відображуються у їхніх елементах та відрізняють їх

---

[175] Зразки цих договорів затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2004 р. «Про затвердження зразків документів» та мають рекомендаційний характери. Див. також: Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 154.

[176] Дмитришин В. С. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в Україні / В. С. Дмитришин. – К. : Інст. інтел. власн. і права, 2008. – С. 42, 44.

[177] Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та закордоном: монографія / О. В. Жилінкова. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – С.17.

від інших цивільно-правових договорів. **Сторонами** таких договорів можуть бути як фізичні, так й юридичні особи. Виняток становить договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, де однією зі сторін є його творець (ч. 1 ст. 1112 Цивільного кодексу України). Творцем об'єкта прав інтелектуальної власності може бути лише фізична особа.

Однією із сторін даних договорів завжди виступає **правоволоділець** – тобто фізична або юридична особа, яка володіє майновими правами інтелектуальної власності на результат інтелектуальної, творчої діяльності. Це може бути як первинний суб'єкт права інтелектуальної власності (наприклад, автор, винахідник тощо), так й похідний суб'єкт – особа, яка набула прав інтелектуальної власності за договором (іншим правочином) або законом (наприклад, роботодавець автора чи винахідника, спадкоємець тощо). Залежно від конкретного виду договору правоволоділець може називатись ліцензіаром, творцем (письменником, художником) тощо.

Другою стороною договору щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності виступає **користувач** – особа, якій надано відповідний обсяг правомочностей на використання об'єкта права інтелектуальної власності[178] (наприклад, ліцензіат у ліцензійному договорі, замовник у догворі про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності тощо) **або правонабувач** – особа, якій безповоротно передано виключні майнові права інтелектуальної власності.

Предметом даних договорів можуть бути лише майнові права інтелектуальної власності. Можливість передавати особисті немайнові права законодавством не передбачається.

У ч. 2 ст. 1107 Цивільного кодексу України встановлено вимоги щодо обов'язкового дотримання **письмової форми** даного виду договорів. У разі її недодержання договір є нікчемним[179]. Однак

---

[178] Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та закордоном: монографія / О. В. Жилінкова. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – С.18.

[179] Згідно зі ст. 215 Цивільного кодексу України, нікчемний договір (правочин) – це договір, недійсність якого встановлена законом. Визнання такого правочину недійсним у судовому порядку не вимагається. Якщо договір (правочин),

законом можуть бути встановлені випадки, в яких договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності може укладатись усно[180]. Положення ст. 207 Цивільного кодексу України розкривають суть поняття «письмова форма договору (правочину)». Договір вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо: 1) його зміст зафіксований в одному або кількох документах, у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони; 2) воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку; 3) він підписаний його сторонами.

У ст. 1114 містяться вимоги до **державної реєстрації** договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Їхня державна реєстрація здійснюється лише **на вимогу однієї із сторін** у порядку, встановленому законом. У зв'язку з цим, відсутність державної реєстрації не впливає на чинність прав, наданих за ліцензією або іншим договором, та інших прав на відповідний об'єкт права інтелектуальної власності, зокрема на право ліцензіата на звернення до суду за захистом свого права. Однак **факт передання виключних майнових прав** інтелектуальної власності, які, відповідно до цього Кодексу або іншого закону, **є чинними** після їхньої державної реєстрації, **підлягає державній реєстрації** у Державній службі інтелектуальної власності. Таким чином, обов'язковій державній реєстрації підлягають договори про передачу прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин і породи тварин тощо.

Окремо в Цивільному кодексі виділено договір про передання комплексу прав інтелектуальної власності – **договір комерційної концесії**. На відміну від попередньої групи договорів, **предметом договору є** не лише право на використання об'єкта права інтелек-

---

для якого законом встановлена його недійсність у разі недодержання вимоги щодо письмової форми, укладений усно і одна із сторін вчинила дію, а друга сторона підтвердила її вчинення, зокрема шляхом прийняття виконання, такий договір (правочин) у разі спору може бути визнаний судом дійсним (ч. 2 ст. 218 Цивільного кодексу України).

[180] Так, згідно з ч. 1 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права», в усній формі може укладатись договір про опублікування твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо).

туальної власності, але також право на використання ділової репутації і комерційного досвіду (ст. 366 гл. 36 Господарського кодексу України). Він має також й особливу **мету** укладення – здійснення підприємницької діяльності шляхом виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг (ст. 1115 гл. 76 Цивільного кодексу України).

Сторонами цього договору – правоволодільцем та користувачем – можуть бути як фізичні, так й юридичні особи, які мають статус суб'єкта підприємницької діяльності. Договір укладається в **письмовій формі** та підлягає **державній реєстрації** (ст.ст. 1117, 1118 Цивільного кодексу України). Відсутність державної реєстрації даного договору (у разі дотримання письмової форми) не тягне за собою його недійсність або нікчемність. Згідно з ч. 4 ст. 1118 Цивільного кодексу України, у відносинах з третіми особами сторони договору комерційної концесії мають право посилатися на договір лише з моменту його державної реєстрації. Тобто, договір комерційної концесії без відповідної реєстрації має юридичну силу для його сторін без посилання на нього у відносинах з іншими суб'єктами[181].

§ 7.2. Ліцензія та ліцензійний договір

Згідно зі ст. 1108 Цивільного кодексу України, особа, котра має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар)[182], може надати іншій особі (ліцензіату)[183] письмове повноваження, яке надає їй право на використання цього

[181] Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та закордоном: монографія / О. В. Жилінкова. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – С.73.

[182] **Ліцензіар** – фізична чи юридична особа, яка володіє виключними майновими правами інтелектуальної власності на використання результату інтелектуальної, творчої діяльності та передає його іншій особі (ліцензіату) у формі виключного чи невиключного права інтелектуальної власності на підставі ліцензії чи ліцензійного договору.

[183] **Ліцензіат** – фізична чи юридична особа, яка отримала виключне або невиключне право інтелектуальної власності на використання результату інтелектуальної, творчої діяльності на підставі ліцензії чи ліцензійного договору.

об'єкта в певній обмеженій сфері. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності[184] може бути оформлена як окремий документ або бути складовою частиною ліцензійного договору.

Відповідно до ст. 1109 Цивільного кодексу України, за ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог цього Кодексу та іншого закону.

У ліцензійному договорі визначається **вид ліцензії** на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Частиною 3 ст. 1108 Кодексу передбачено, що ліцензія може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону. У цій же статті визначено поняття зазначених видів ліцензій.

Виключна ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

Одинична ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері.

Невиключна ліцензія не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

Відмінності наведених видів ліцензій відображені у таблиці:

---

[184] **Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності** – це письмове повноваження, яке надає ліцензіар ліцензіату на право використання об'єкта права інтелектуальної власності в певній обмеженій сфері.

Вид ліцензії	**Можливість використання об'єкта інтелектуальної власності ліцензіаром (у сфері обмеженій ліцензією)**	**Кількість ліцензіатів, яким може бути видана ліцензія**
Виключна	виключена	лише один
Одинична	невиключена	лише один
Невиключна	невиключена	необмежена

Табл. 7.1. Відмінності між виключною, одиничною та невиключною ліцензіями

Якщо вид ліцензії у ліцензійному договорі не встановлено, то, у відповідності до ч. 4 ст. 1109 Цивільного кодексу України, вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія.

Відповідно до правових норм чинного законодавства, розрізняють також й інші види ліцензій. Зокрема, за критерієм спрямованості волі ліцензіара щодо надання ліцензії вирізняють добровільні, примусові та відкриті ліцензії. **Добровільна ліцензія** видається ліцензіаром на підставі прямої домовленості з ліцензіатом щодо повного або часткового використання об'єкта права інтелектуальної власності. **Примусова ліцензія** може надаватися в адміністративному або судовому порядку у тому випадку, якщо власник охоронного документу не використовує або недостатньо використовує об'єкт права інтелектуальної власності без поважних причин і при цьому відмовляється надати ліцензію на його використання[185]. **Відкрита ліцензія** видається на підставі офіційної заяви власника об'єкта інтелектуальної власності щодо надання дозволу на використання цього об'єкта будь-якій зацікавленій особі[186].

[185] Так, згідно з ч. 1 ст. 30 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», якщо винахід, крім секретного винаходу, не використовується або недостатньо використовується в Україні протягом трьох років, починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту або від дати, коли використання винаходу було припинено, то будь-яка особа, яка має бажання і виявляє готовність використовувати винахід, у разі відмови власника прав від укладання ліцензійного договору може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання винаходу.

[186] Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – С. 226.

У ліцензійному договорі також визначаються й інші умови:

1) сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (тобто, конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта[187], територія[188] та строк, на які надаються права, тощо);

2) розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності (може бути визначений у формі: роялті (від англ. *royalty* – королівський)[189], паушального платежу (від нім. *pauschale* – визначена або загальна сума)[190], комбінованої форми оплати)[191];

3) якщо в ліцензійному договорі про видання або інше відтворення твору винагорода визначається у вигляді фіксованої грошової

---

[187] Предметом ліцензійного договору не можуть бути права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, які на момент укладення договору не були чинними. Права на використання об'єкта права інтелектуальної власності та способи його використання, які не визначені у ліцензійному договорі, вважаються такими, що не надані ліцензіату.

[188] У разі відсутності в ліцензійному договорі умови про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України.

[189] **Роялті** – будь-який платіж, отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, а саме: на будь-які літературні твори, твори мистецтва або науки, включаючи комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- або аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо- чи телевізійного мовлення, передачі (програми) організацій мовлення, інших аудіовізуальних творів, будь-які права, які охороняються патентом, будь-які зареєстровані торговельні марки (знаки на товари і послуги), права інтелектуальної власності на дизайн, секретне креслення, модель, формулу, процес, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау) (п. 14.1.225 ст. 14 Податкового кодексу України).

[190] **Паушальний платіж** – заздалегідь обумовлена сума, яка є початковим платежем за ліцензійну угоду. Сума спрямовується на покриття витрат на ліцензування і частково – витрат на проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт щодо об'єктів, які стають предметом ліцензійних угод. Цей платіж може бути єдиним видом платежу за надану ліцензію і може виплачуватись частинами. Див.: Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – С. 306.

[191] Дмитришин В. С. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в Україні / В. С. Дмитришин. – К. : Інст. інтел. власн. і права, 2008. – С. 152.

суми, то в договорі має бути встановлений максимальний тираж твору;

4) інші умови, які сторони вважають за доцільне включити у договір.

Вимоги щодо **строку дії** ліцензійного договору містяться у ст. 1110 Цивільного кодексу України. Згідно з даною статтею, ліцензійний договір укладається на строк, встановлений договором, який повинен спливати не пізніше спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності. Так, ліцензійний договір на винахід не може укладатись на строк, який перевищує строк чинності патенту.

За відсутності у ліцензійному договорі умови про строк договору, він вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності, але не більше, ніж на п'ять років. Якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного строку жодна із сторін не повідомить письмово другу сторону про відмову від договору, договір вважається продовженим на невизначений час. У цьому випадку кожна зі сторін може в будь-який час відмовитися від договору, письмово повідомивши про це другу сторону за шість місяців до розірвання договору, якщо більший строк для повідомлення не встановлений за домовленістю сторін.

Ліцензіар може відмовитися від ліцензійного договору до завершення строку його дії у разі порушення ліцензіатом встановленого договором терміну початку використання об'єкта права інтелектуальної власності. Як ліцензіар, так й ліцензіат можуть відмовитися від ліцензійного договору у разі порушення другою стороною інших умов договору.

Типові ліцензійні договори. Уповноважені відомства або творчі спілки можуть затверджувати типові ліцензійні договори. Ліцензійний договір може містити умови, не передбачені типовим ліцензійним договором. Умови ліцензійного договору, укладеного з творцем об'єкта права інтелектуальної власності, що погіршують його становище порівняно із становищем, передбаченим законом або типовим договором, є нікчемними і замінюються умовами, вста-

новленими типовим договором або законом (ст. 1111 Цивільного кодексу України).

Субліцензія та субліцензійний договір. За згодою ліцензіара, наданою у письмовій формі, ліцензіат може видати письмове повноваження на використання об'єкта права інтелектуальної власності іншій особі (субліцензію) (ч. 4 ст. 1108 Цивільного кодексу України). У випадках, передбачених ліцензійним договором, може бути також укладений субліцензійний договір, за яким ліцензіат надає іншій особі (субліцензіату) субліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності. У цьому разі відповідальність перед ліцензіаром за дії субліцензіата несе ліцензіат, якщо інше не встановлено ліцензійним договором (ч. 2 ст. 1109 Цивільного кодексу України).

§ 7.3. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності

За договором про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності одна сторона (творець – письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установлений строк (ч. 1 ст. 1112 Цивільного кодексу України).

Особливістю цього договору, в порівнянні з іншими договорами щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, є те, що він укладається стосовно об'єкту інтелектуальної власності, який ще не створено. Тому в договорі потрібно закріпити умови щодо створюваних об'єктів інтелектуальної власності. Такими умовами може бути:

- вид об'єкта права інтелектуальної власності (літературний, художній чи інший твір; винахід, корисна модель чи промисловий зразок, топографія інтегральної мікросхеми, сорт рослин тощо);
- якісні характеристики об'єкта права інтелектуальної власності (особливі вимоги щодо змісту, обсягу, функціональності, призначення, зовнішнього вигляду тощо);

- кількісні характеристики об'єкта права інтелектуальної власності;
- строк виконання договору у цілому або частинами (строки подання окремих розділів книги, складових частин комп'ютерної програми тощо);
- інші умови, пов'язані з процесом створення об'єкта права інтелектуальної власності.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності повинен визначати також способи та умови використання цього об'єкта замовником (ч. 2 ст. 1112 Цивільного кодексу України). При цьому сторони договору повинні керуватись загальними та спеціальними нормами цивільного законодавства.

Загальні норми містяться у ст. 433 Цивільного кодексу України. Згідно з даною статтею, особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта. Однак, у випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором. Таким чином, сторони у договорі можуть визначити інший спосіб розподілу прав інтелектуальної власності на створюваний за договором об'єкт. Наприклад, майнові права на нього можуть бути повністю передані одній із сторін договору – творцю або замовнику.

Існують також певні спеціальні норми, які передбачають інший спосіб розподілу майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності створений за замовленням. Зокрема, згідно з ч. 3 ст. 1112 Цивільного кодексу України, оригінал твору образотворчого мистецтва (картина, гравюра, ікона тощо), створеного за замовленням, переходить у власність замовника. При цьому майнові права інтелектуальної власності на цей твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором.

Умови договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, що обмежують право творця цього об'єкта на створення інших об'єктів, є нікчемними (ч. 4 ст. 1112 Цивільного кодексу України).

§ 7.4. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності

За договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, одна сторона (особа, котра має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах (ч. 1 ст. 1113 Цивільного кодексу України). У даній статті йдеться про безповоротне передання (відчуження) одного, кількох або усіх виключних прав на об'єкт права інтелектуальної власності особою, яка ними володіє.

Цей договір може бути двох видів: 1) договір про передання частини виключних майнових прав інтелектуальної власності; 2) договір про передання всіх виключних майнових прав інтелектуальної власності[192].

Об'єктами, виключні майнові права на які можуть бути передані в рамках договору, виступають об'єкти права інтелектуальної власності, невичерпний перелік яких наведено у ст. 420 Цивільного кодексу України. Водночас, на окремі з цих об'єктів Цивільний кодекс України не закріплює виключних прав, що робить неможливим застосування розглядуваного договору щодо таких об'єктів. Це стосується, наприклад, наукового відкриття, зміст суб'єктивних прав на яке не передбачає виключних майнових прав (ст. 458), географічного зазначення (ст. 503), комерційного найменування (ст. 490). Щодо останнього допускається передання майнових прав інтелектуальної власності на нього лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною (ч. 2 ст. 490)[193].

Окрім цього, з метою захисту прав та інтересів правоволодільців і споживачів, у законодавстві України закріплені певні умови,

---

[192] Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та закордоном: монографія / О. В. Жилінкова. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – С.111.

[193] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 162.

дотримання яких є обов'язковим при укладенні даного виду договору. Так, у ч. 7 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», закріплено положення, згідно з яким відчуження права на торговельну марку не допускається, якщо воно може стати причиною введення в оману споживача щодо товару, послуги або щодо особи, яка виготовляє товар чи надає послугу[194].

Укладення договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше (ч. 2 ст. 1113 Цивільного кодексу України). Це означає, що ліцензійні договори укладені попереднім правоволодільцем продовжують діяти і після передання ним виключних прав іншій особі до спливу їхнього строку. Оскільки правоволоділець, передавши виключні майнові права інтелектуальної власності, перестає бути їхнім суб'єктом, то статус ліцензіара переходить до тієї особи, якій дані виключні права були передані.

Умови договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, що погіршують становище творця відповідного об'єкта або його спадкоємців порівняно зі становищем, передбаченим цим Кодексом та іншим законом, а також обмежують право творця на створення інших об'єктів, є нікчемними (ч. 3 ст. 1113 Цивільного кодексу України).

§ 7.5. Договір комерційної концесії

Правове регулювання договору комерційної концесії здійснюється у гл. 76 Цивільного кодексу України та гл. 36 Господарського кодексу України. За договором **комерційної концесії,** одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг (ч. 1 ст. 1115 Цивільного кодексу України).

---

[194] Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 591.

Цей договір є відносно новим для українського законодавства, однак його популярність в Україні постійно зростає. У відповідності до договору комерційної концесії працює «Макдоналдс», «Наша Ряба», «Піцца Челентано», «Картопляна Хата», «Лукойл-Україна», «Кока-кола» та ін.[195] Світова практика до відповідного інституту застосовує назву «франчайзинг» (від франц. *franchissage* – привілей, пільга)[196] та виділяє різні види зазначеного договору: **товарний** (інколи він називається торговим або збутовим), який полягає в отриманні користувачем права на реалізацію продукції, що постачається правоволодільцем (при цьому користувач має право і зобов'язаний використовувати у своїй діяльності торговельну марку правоволодільця, його технології та ноу-хау, необхідні для успішної реалізації продукції); **виробничий**, за якого користувачеві надається право виробництва та збуту товарів (виконання робіт, надання послуг) із застосуванням вихідних сировини та матеріалів, поставлених користувачем; **діловий**, згідно з яким користувач, використовуючи об'єкти права інтелектуальної власності, комерційний досвід та ділову репутацію правоволодільця, самостійно здійснює повний цикл виробництва товарів (виконання робіт, надання послуг) [197].

Варто зауважити, що такий комплексний підхід до розуміння франчайзингу отримав найбільше поширення у Сполучених Штатах Америки, у той час як в європейській практиці під франчайзингом розуміють лише його діловий варіант[198].

Сторонами в договорі комерційної концесії (як правоволодільцем, так й користувачем) можуть бути лише такі фізичні чи юридичні особи, які є суб'єктами підприємницької діяльності (суб'єктом господарювання – згідно з Господарським кодексом

---

[195] Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 595.

[196] Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С. 165.

[197] Франчайзинг: Навчальний посібник / За ред. О. Є. Кузьміна. – К. : Знання, 2011. – С. 16-19

[198] Дмитришин В. С. Договір комерційної концесії та договір франчайзингу: співвідношення понять та правова природа / В. С. Дмитришин // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 3. – С. 202.

України). **Правоволоділець** – фізична чи юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка згідно з договором комерційної концесії та за узгоджену плату передає іншій особі (користувачеві) комплекс належних їй прав на використання об'єктів інтелектуальної власності, ділову репутацію, комерційний досвід. **Користувач** – фізична чи юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка, відповідно до договору комерційної концесії, отримує комплекс належних правоволодільцеві прав на використання об'єктів інтелектуальної власності, ділову репутацію, комерційний досвід, зобов'язується дотримуватися умов їхнього використання та сплатити за це обумовлену договором винагороду.

Предметом договору комерційної концесії є: 1) право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), 2) право на використання комерційного досвіду; 3) право на використання ділової репутації. Договором комерційної концесії може бути передбачено використання предмета договору із зазначенням або без зазначення території використання щодо певної сфери цивільного обороту (ст. 1116 Цивільного кодексу України).

Форма та державна реєстрація договору комерційної концесії. Договір комерційної концесії повинен бути укладений в письмовій формі у вигляді єдиного документа. Недодержання цієї вимоги тягне за собою недійсність договору. Договір комерційної концесії підлягає державній реєстрації органом, який здійснив реєстрацію правоволодільця. Якщо правоволоділець зареєстрований як суб'єкт господарювання не в Україні, реєстрація договору комерційної концесії здійснюється органом, який зареєстрував суб'єкт господарювання, що є користувачем. У відносинах з третіми особами сторони договору комерційної концесії мають право посилатися на договір лише з дня (моменту) його державної реєстрації. Відсутність реєстрації договору позбавляє сторони права в разі виникнення спору посилатися на цей договір (ст. 1118 Цивільного кодексу України та ст. 367 Господарського кодексу України).

Порядок державної реєстрації договорів комерційної концесії та комерційної субконцесії визначено наказом Міністерства юсти-

ції України від 29.09.2014 р. № 1601/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації договорів комерційної концесії (субконцесії)».

Обов'язки сторін договору комерційної концесії. До обов'язків правоволодільця, згідно зі ст. 1120 Цивільного кодексу України, належить передання користувачеві технічної та комерційної документації і надання іншої інформації, необхідної для здійснення прав, наданих йому за договором комерційної концесії, а також інформування користувача та його працівників з питань, пов'язаних із здійсненням цих прав. Правоволоділець також зобов'язаний, якщо інше не встановлено договором комерційної концесії: 1) забезпечити державну реєстрацію договору; 2) надавати користувачеві постійне технічне та консультативне сприяння, включаючи сприяння у навчанні та підвищенні кваліфікації працівників; 3) контролювати якість товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) користувачем на підставі договору комерційної концесії.

З урахуванням характеру та особливостей діяльності, що здійснюється користувачем за договором комерційної концесії, користувач зобов'язаний: 1) використовувати торговельну марку та інші позначення правоволодільця визначеним у договорі способом; 2) забезпечити відповідність якості товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) відповідно до договору комерційної концесії, якості аналогічних товарів (робіт, послуг), які виробляються (виконуються, надаються) правоволодільцем; 3) дотримуватися інструкцій та вказівок правоволодільця, спрямованих на забезпечення відповідності характеру, способів та умов використання комплексу наданих прав використанню цих прав правоволодільцем; 4) надавати покупцям (замовникам) додаткові послуги, на які вони могли б розраховувати, купуючи (замовляючи) товари (роботи, послуги) безпосередньо у правоволодільця; 5) інформувати покупців (замовників) найбільш очевидним для них способом про використання ним торговельної марки та інших позначень правоволодільця за договором комерційної концесії; 6) не розголошувати секрети виробництва правоволодільця, іншу одержану від нього конфіденційну інформацію (ст. 1121 Цивільного кодексу України).

В договорі комерційної концесії можуть бути передбачені особливі умови, зокрема: 1) обов'язок правоволодільця не надавати іншим особам аналогічні комплекси прав для їхнього використання на закріпленій за користувачем території або утримуватися від власної аналогічної діяльності на цій території; 2) обов'язок користувача не конкурувати з правоволодільцем на території, на яку поширюється чинність договору щодо підприємницької діяльності, яку здійснює користувач з використанням наданих правоволодільцем прав; 3) обов'язок користувача не одержувати аналогічні права від конкурентів (потенційних конкурентів) правоволодільця; 4) обов'язок користувача узгоджувати з правоволодільцем місце розташування приміщень для продажу товарів (виконання робіт, надання послуг), передбачених договором, а також їхнє внутрішнє і зовнішнє оформлення. Умова договору, відповідно до якої правоволоділець має право визначати ціну товару (робіт, послуг), передбаченого договором, або встановлювати верхню чи нижню межу цієї ціни, є нікчемною.

Відповідальність правоволодільця за вимогами, що заявляються до користувача. У відповідності до ст. 375 Господарського кодексу України, правоволоділець несе **субсидіарну**[199] відповідальність за вимогами, що заявляються до користувача комерційної концесії у разі невідповідності якості товарів (робіт, послуг), які продаються (виконуються, надаються) користувачем. За вимогами,

[199] Договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника **додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи**. До пред'явлення вимоги особі, яка несе субсидіарну відповідальність, кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника. Якщо основний боржник відмовився задовольнити вимогу кредитора або кредитор не одержав від нього в розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, кредитор може пред'явити вимогу в повному обсязі до особи, яка несе субсидіарну відповідальність. Кредитор не може вимагати задоволення своєї вимоги від особи, яка несе субсидіарну відповідальність, якщо ця вимога може бути задоволена шляхом зарахування зустрічної вимоги до основного боржника. Особа, яка несе субсидіарну відповідальність, повинна до задоволення вимоги, пред'явленої їй кредитором, повідомити про це основного боржника, а у разі пред'явлення позову – подати клопотання про залучення основного боржника до участі у справі. У разі недотримання цих вимог особою, яка несе субсидіарну відповідальність, основний боржник має право висунути проти регресної вимоги особи, яка несе субсидіарну відповідальність, заперечення, які він мав проти кредитора (ст. 619 Цивільного кодексу України).

що заявляються до користувача як виробника продукції (товарів) правоволодільця, останній відповідає **солідарно**[200] з користувачем.

Припинення договору комерційної концесії. Договір комерційної концесії може бути припинений внаслідок спливу строку його чинності або внаслідок його розірвання. Користувач, який належним чином виконував свої обов'язки, має право на укладення договору комерційної концесії на новий строк на тих же умовах (ст. 1124 Цивільного кодексу України).

Договір комерційної концесії припиняється також у разі: 1) припинення права правоволодільця на торговельну марку чи інше позначення, визначене в договорі, без його заміни аналогічним правом[201]; 2) оголошення правоволодільця або користувача неплатоспроможним (банкрутом).

Кожна із сторін у договорі комерційної концесії, строк якого не встановлений, має право у будь-який час відмовитися від договору (тобто розірвати його), повідомивши про це другу сторону не менш,

---

[200] У разі **солідарного обов'язку (відповідальності)** боржників (так званих солідарних боржників), кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так й від будь-кого з них окремо. Кредитор, який одержав виконання обов'язку не в повному обсязі від одного із солідарних боржників, має право вимагати недоодержане від решти солідарних боржників. Солідарні боржники залишаються зобов'язаними доти, доки їхній обов'язок не буде виконаний у повному обсязі. Солідарний боржник не має права висувати проти вимоги кредитора заперечення, що ґрунтуються на таких відносинах решти солідарних боржників з кредитором, у яких цей боржник не бере участі. Виконання солідарного обов'язку у повному обсязі одним із боржників припиняє обов'язок решти солідарних боржників перед кредитором (ст. 543 Цивільного кодексу України).

[201] У разі зміни торговельної марки чи іншого позначення правоволодільця, права на використання яких входять у комплекс прав за договором комерційної концесії, цей договір зберігає чинність щодо нових позначень правоволодільця, якщо користувач не вимагає розірвання договору. У разі продовження чинності договору комерційної концесії, користувач має право вимагати відповідного зменшення належної правоволодільцеві винагороди. Якщо в період дії договору комерційної концесії припинилося право, користування яким надано за цим договором, договір продовжує свою чинність, крім положень, що стосуються права, яке припинилося, а користувач, якщо інше не передбачено договором, має право вимагати відповідного зменшення належної правоволодільцеві винагороди (ст. 375 Господарського кодексу України, ст.ст. 1128, 1129 Цивільного кодексу України).

як за шість місяців, якщо більш тривалий строк не встановлений договором. Розірвання договору комерційної концесії підлягає державній реєстрації (ст. 1126 Цивільного кодексу України).

Договір комерційної субконцесії. У випадках, передбачених договором комерційної концесії, користувач може укласти договір комерційної субконцесії, за яким він надає іншій особі (субкористувачу) право користування наданим йому правоволодільцем комплексом прав або частиною комплексу прав на умовах, погоджених із правоволодільцем або визначених договором комерційної концесії. До договору комерційної субконцесії застосовуються положення про договір комерційної концесії, встановлені Цивільним кодексом України або іншим законом, якщо інше не випливає з особливостей субконцесії. Користувач та субкористувач відповідають перед правоволодільцем за завдану йому шкоду солідарно. Визнання недійсним договору комерційної концесії має наслідком недійсність договору комерційної субконцесії.

§ 7.6. Практикум

§ 7.6.1. Описові та контрольні запитання

Описові питання:

1. Поняття, види та загальна характеристика договорів у сфері інтелектуальної власності.
2. Ліцензія та ліцензійний договір.
3. Договір про створення за замовленням і використання об’єкта права інтелектуальної власності.
4. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
5. Договір комерційної концесії (франчайзингу).

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення понять «правочин», «договір» та «договір у сфері інтелектуальної власності». Поясніть взаємовідношення цих понять.

2. Які Ви знаєте види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності?

3. Які договори, на Вашу думку, можна віднести до згаданих у ст. 1107 Цивільного кодексу України інших договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності?

4. Проаналізуйте ст. 215 Цивільного кодексу України. У чому полягає відмінність понять «недійсний правочин», «оспорюваний правочин» та «нікчемний правочин»?

5. У якій формі укладаються договори в сфері інтелектуальної власності?

6. Чи підлягають договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності державній реєстрації? Якщо так, то у яких випадках та яким державним органом вона повинна здійснюватись?

7. Що таке ліцензія на право використання об'єкта права інтелектуальної власності?

8. Дайте визначення поняття «ліцензійний договір»

9. Назвіть види ліцензій, які передбачені Цивільним кодексом України. Охарактеризуйте кожен з них.

10. Які існують види ліцензій, крім перерахованих у Цивільному кодексі України?

11. Хто є сторонами ліцензії та ліцензійного договору? Охарактеризуйте їх.

12. При укладенні якого договору в сфері інтелектуальної власності однією зі сторін завжди буде фізична особа? Поясніть чому.

13. Що означає поняття «сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності»?

14. Сторонами якого договору завжди виступають суб'єкти підприємницької діяльності?

15. Які договори у сфері інтелектуальної власності підлягають державній реєстрації?

16. Чи можуть договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності укладатись в усній формі?

17. Що таке авторський договір? Які види авторських договорів ви знаєте? Охарактеризуйте їх.

18. Дайте визначення поняття «договір комерційної концесії». У чому полягає відмінність між ліцензійним договором та договором комерційної концесії?

19. Хто здійснює державну реєстрацію договору комерційної концесії?

20. Що є предметом договору комерційної концесії?

§ 7.6.2. Тематика для творчої роботи (дискусії, обговорення, есе)

1. Поняття, ознаки та класифікація договорів у сфері інтелектуальної власності.

2. Авторський договір: поняття, види, правова характеристика.

3. Договір комерційної концесії та договір франчайзингу: співвідношення понять та правова природа.

4. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в Україні.

5. Європейський досвід укладання договорів у сфері інтелектуальної власності.

6. Обов'язкова письмова форма договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності: аргументи «за» і «проти».

7. Вплив євроінтеграційних процесів на договірне регулювання відносин інтелектуальної власності в Україні.

8. Чи є правове регулювання договорів в сфері інтелектуальної власності в Україні достатнім? Світовий досвід та пропозиції вдосконалення.

9. Види ліцензій в українській та світовій правозастосовній практиці.

10. Видавничий договір та його особливості.

11. Договір про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності.

12. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

13. Проблеми вдосконалення законодавства щодо договірного врегулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності.

14. Захист прав та інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності за допомогою договору.

15. Договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності та свобода творчості.

16. Особливості врегулювання відносин з роботодавцем за цивільним договором.

17. Типові договори у сфері інтелектуальної власності.

18. Особливості визнання недійсними договорів у сфері інтелектуальної власності.

19. Наслідки припинення права, користування яким надано за договором комерційної концесії.

20. Види договорів комерційної концесії (франчайзингу): українська та світова практика.

§ 7.6.3. Творчі завдання та задачі

Творчі завдання:

Проектування договору. У розробці проекту кожного з договорів приймають участь двоє студентів, кожен з яких представляє одну із сторін договору. Завданням учасників є узгодження умов договору таким чином, щоб вони влаштовували сторони та відповідали умовам чинного законодавства. Пропонується скласти проекти наступних договорів: 1) ліцензії; 2) ліцензійного договору; 3) договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; 4) договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; 5) іншого договору щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності (за вибором студентів); 6) договору комерційної концесії.

Задачі:

№ 1. Гр. Ребрик на підставі цивільного договору здійснював переклад статей наукового та популярного характеру для видавництва «Іноземна книга». Згідно з умовами договору, Ребрик відмовлявся від права згадуватись в опублікованих працях як автор перекладу та зобов'язаний був здійснювати переклади лише для цього видавництва. У разі надання відповідних послуг іншим видавництвам, договір з ним розривався в односторонньому порядку.

Після двох років співпраці з видавництвом «Іноземна книга» Ребрик вирішив переглянути умови договору. Він звернувся з проханням до видавництва зазначати його як автора зроблених ним перекладів. Окрім цього, він вирішив у вільний час перекладати на українську мову праці різних французьких мислителів, а договір з видавництвом, на його думку, обмежував цю можливість.

Директор видавництва зауважив, що за договором Ребрик повністю відмовився від права зазначатись автором перекладів, а це означає, що дане право йому більше не належить. Щодо права здійснювати переклад творів у вільний час, то директор зазначив, що договір не позбавляє його такої можливості. Тому змінювати його умови не потрібно. Однак, якщо він вирішить опублікувати такий переклад в іншому видавництві, договір з ним одразу розірвуть.

Проаналізуйте аргументи сторін. Чи правомірне прохання Ребрика? Чи відповідають вимогам законодавства аргументи директора видавництва? Що б Ви порадили у даному випадку автору перекладів?

№ 2. Гр. Гальчик уклав ліцензійний договір з ПП «Арабелла» на використання запатентованої ним корисної моделі – універсального автомобільного інструменту. Згідно з умовами договору, ПП «Арабелла» здійснювало виробництво інструменту та поставку роздрібним продавцям. Гр. Гальчик повинен був отримувати винагороду у розмірі 10% від вартості кожного проданого інструменту.

Оскільки протягом шести місяців від дати підписання договору винагороду Гальчику так і не виплатили, він звернувся щодо її виплати до директора підприємства. Директор повідомив, що обладнання ПП «Арабелла» не було придатне для виробництва винайденого

Гальчиком інструмента, тому вони уклали субліцензійний договір з ТзОВ «Нездійсненна мрія», у якому передали право на виробництво та продаж корисної моделі. У цьому ж договорі вони передбачили, що винагороду винахіднику буде сплачувати не ПП «Арабелла», а ТзОВ «Нездійсненна мрія».

Проаналізуйте ситуацію. Чи правомірні дії ПП «Арабелла»? Які подальші дії повинен вчинити гр. Гальчик? У яких випадках і за яких умов може бути укладено субліцензійний договір?

№ 3. Гр. Зубик І. Л. розробив комп'ютерну програму «Логіст-офіс», яка виявилась зручною для організації роботи магазинів гуртової торгівлі. Він уклав ліцензійні договори щодо використання даної програми з мережею гуртової торгівлі «Алколайф» (без зазначення строку). Згодом до нього звернулись представники ПП «Програміст», які прагнули доопрацювати програму та почати її серійний продаж. У результаті переговорів між гр. Зубиком та ПП «Програміст» було укладено договір «Про передання комплексу виключних майнових права на комп'ютерну програму«Логіст-офіс».

Після укладення договору ПП «Програміст» вирішило розірвати ліцензійний договір з «Алколайфом», на що представник мережі зауважив, що: 1) умови ліцензійного договору МГТ «Алколайф» не порушувались, отже підстав для розірвання договору немає; 2) укладення договору про передання виключних прав інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше, а це означає що право розірвати договір має лише Зубик І. Л., який й надалі є ліцензіаром.

Проаналізуйте ситуацію та дайте їй правову оцінку.

№ 4. Художник-імпресіоніст Маляр У. Ф. на підставі договору про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності написав картину для галереї «Інтерфото». За договором художник отримав фіксовану суму у 1200 грн. за картину, а галерея отримала право показувати її на національних та закордонних виставках. Протягом року галерея надіслала оригінал картини на різні виставки, а також розмістила її фотографію на своєму офіційному сайті із зазначенням ціни оригіналу та копій картини (які роздруковувались на полотні та майже не відрізнялись від оригіналу). До кінця року галерея продала 15 копій картини (по 1000 грн.

за кожну), а на аукціоні (який організувало ПП «Аукціонний дім мистецтв») оригінал було продано за 15 000 грн.

Дізнавшись про продаж копій та оригіналу картини з преси, та вважаючи, що його авторські права порушені, Маляр У. Ф. звернувся до керівництва галереї. На думку художника: 1) галерея не мала права розміщувати картину на своєму офіційному сайті; 2) вона не мала права робити та продавати копії картини без укладення ліцензійного договору або внесення відповідних змін до вже укладеного; 3) у разі продажу оригіналу та копій картини, галерея повинна заплатити автору 5% їхньої вартості.

Керівництво галереї відмовило художнику у його вимогах, мотивуючи це тим, що договором передбачалась лише фіксована сума оплати, яка була йому повністю виплачена. Картина ж за договором була власністю галереї й остання мала право використовувати картину будь-яким способом.

Чи були у даному випадку порушені авторські права художника? Чи обґрунтовані аргументи сторін даного спору?

№ 5. ТзОВ «Пальміра» придбала у ПАТ «Дозвілля» готель «Узбіччя», а також усі майнові права інтелектуальної власності щодо нього (права на торговельну марку, комерційне найменування тощо). Як з'ясувалось, кілька років тому ПАТ «Дозвілля» уклало договір комерційної концесії з ПП «Злагода», яким було створено ще два таких готелі. У зв'язку із цим, ТзОВ «Пальміра» повідомило ПП «Злагода» про намір відмовитись від договору комерційної концесії.

Керівництво ПП «Злагода» заперечило проти розірвання договору, посилаючись на те, що, згідно з Цивільним кодексом України, перехід виключного права інтелектуальної власності на об'єкт визначений у договорі комерційної концесії не є підставою для його розірвання. Окрім цього, оскільки внаслідок переходу майнових прав інтелектуальної власності змінився правоволоділець, то спочатку треба внести відповідні зміни до договору комерційної концесії та зареєструвати їх. І лише тоді можна буде піднімати питання про розірвання договору.

Проаналізуйте ситуацію та дайте правову оцінку аргументам сторін. Яку консультацію Ви дали б: а) ТзОВ «Пальміра»; б) ПП «Злагода»?

§ 7.6.4. Типові тестові завдання

В якій формі укладається договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності?

1. усній;
2. письмовій;
3. нотаріально посвідченій;
4. довільній.

Сторонами ліцензійного договору є:

1. ліцензіар та ліцензіат;
2. ліцензіат та ліцензувальник;
3. право володілець та користувач;
4. ліцензіар, ліцензіат та нотаріус.

Вкажіть види ліцензій передбачені Цивільним кодексом України:

1. виключна, повна, часткова;
2. добровільна та примусова;
3. виключна, невиключна, одинична;
4. одинична, подвійна, вільна.

Якщо у ліцензійному договорі не вказано виду ліцензії, то ліцензія буде вважатися:

1. недійсною;
2. невиключною;
3. одиничною;
4. неналежно оформленою.

Які з вказаних договорів підлягають обов'язковій державній реєстрації?

1. авторський договір та договір комерційної концесії;
2. договір про передачу майнових прав інтелектуальної власності на винахід;
3. ліцензійний договір та авторський ліцензійний договір;
4. договір про опублікування твору в періодичному виданні.

Які з вказаних договорів підлягають обов'язковій державній реєстрації?

1. договір про передачу виключний майнових прав інтелектуальної власності на базу даних;

2. авторський ліцензійний договір та ліцензія на винахід;
3. договір комерційної концесії та ліцензійний договір щодо торговельної марки;
4. договір про створення за замовленням і використання картини.

Однією із сторін якого договору завжди виступає фізична особа?

1. ліцензійний договір;
2. договір про передання майнових прав інтелектуальної власності;
3. договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
4. договір комерційної концесії.

Сторонами якого договору завжди є суб'єкти підприємницької діяльност?:

1. ліцензійний договір;
2. договір про передання майнових прав інтелектуальної власності;
3. договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
4. договір комерційної концесії.

Вкажіть сторін договору комерційної концесії:

1. право володілець та користувач;
2. власник та правонабувач;
3. позичальник та користувач;
4. ліцензіар та ліцензіат.

Умови ліцензійного договору, які суперечать положенням Цивільного кодексу України є:

1. неправомірними;
2. недійсними;
3. нікчемними;
4. незаконними.

Який з вказаних договорів підлягає обов'язковій державній реєстрації?

1. авторський договір між співавторами про вклад у створення монографії;

2. договір про передачу майнових прав інтелектуальної власності на корисну модель;
3. видавничий договір щодо наукової статті;
4. ліцензійний договір щодо раціоналізаторської пропозиції.

До сфери використання об'єкта права інтелектуальної власності, що визначається у ліцензійному договорі, належать:

1. розмір винагороди;
2. майнові права на твір та способи його використання;
3. форс-мажорні обставини;
4. порядок вирішення спорів у разі неправомірного використання твору.

Сторони договору комерційної концесії, строк якого не встановлений, мають право відмовитись від нього:

1. у будь-який час за згодою сторін;
2. у разі закінчення строку договору;
3. у будь-який час повідомивши про це за шість місяців;
4. у судовому порядку.

Вкажіть назву договору, згідно з яким одна сторона (правовволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг:

1. договір поставки;
2. ліцензійний договір;
3. договір оренди;
4. договір комерційної концесії.

Вкажіть вид ліцензії, яка видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері:

1. одинична ліцензія;
2. невиключна ліцензія;
3. виключна ліцензія;
4. обов'язкова ліцензія.

Предметом договору комерційної концесії може бути:

1. торговельна марка;
2. винахід;
3. комерційний досвід;
4. жодна відповідь не є правильною.

Предметом договору комерційної концесії може бути:

1. торговельна марка;
2. винахід, комерційний досвід, ділова репутація;
3. право використання винаходу, комерційного досвіду, ділової репутації;
4. усі відповіді правильні.

Під збитками заподіяними неналежним виконанням ліцензійного договору розуміють:

1. реальну шкоду та упущену вигоду;
2. інноваційні витрати;
3. моральну та майнову шкоду;
4. витрати на податки.

Підставами для припинення дії авторського договору є:

1. закінчення строку його дії;
2. угода про заміну одного зобов'язання на інше;
3. відмова однієї із сторін від виконання договору;
4. рішення податкової служби про недійсність договору.

Згідно з Цивільним кодексом України, до договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності відносяться:

1. договір комерційної концесії;
2. ліцензійний договір та ліцензія;
3. договір факторингу;
4. усі відповіді правильні.

Обов'язковою умовою договору про передання права на одержання патенту від автора промислового зразка до роботодавця є:

1. надання автору промислового зразка справедливої винагороди;
2. забезпечення автору можливості для створення інших промислових зразків;

3. виплата автору авторського гонорару;
4. усі відповіді правильні.

Залежно від моменту, з якого авторський договір вважається укладеним він є:

1. конкретним;
2. консенсуальним;
3. реальним;
4. визначеним.

Якщо договір комерційної концесії укладено без додержання письмової форми, то він, згідно з Цивільним кодексом України, є:

1. незаконним;
2. немічним;
3. неправомірним;
4. нікчемним.

Якщо у ліцензійному договорі немає умови про територію його дії, то дія ліцензії:

1. не обмежена територією;
2. обмежена територію країн учасниць Женевської конвенції про авторське право;
3. обмежена територією України;
4. обмежена територією країн СНД.

Предметом авторського договору можуть бути:

1. право на використання творів, які автор повинен створити;
2. право на оприлюднення незавершеного твору;
3. право на публічне виконання твору;
4. усі відповіді вірні.

Яка з ліцензій надає ліцензіату найбільший обсяг прав?

1. повна;
2. невиключна;
3. одинична;
4. виключна.

Вкажіть вид ліцензії, яка видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері:

1. одинична ліцензія;
2. невиключна ліцензія;
3. виключна ліцензія;
4. обмежуюча ліцензія.

Вкажіть вид ліцензії, яка не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері:

1. одинична ліцензія;
2. невиключна ліцензія;
3. дозвільна ліцензія;
4. загальна ліцензія.

Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що:

1. не передані;
2. подаровані;
3. передані в спадок;
4. є невідчужуваними.

Передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі:

1. договору комерційної концесії;
2. авторського договору про передачу виключного права на використання твору;
3. трудового договору;
4. авторського договору про передачу невиключного права на використання твору.

За авторським договором про передачу виключного права на використання твору, автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право:

1. використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі;
2. використовувати твір певним способом і у встановлених межах кільком особам;
3. без обмежень використовувати твір певним способом тільки одній особі;
4. без обмежень використовувати твір певним способом кільком особам.

За особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині:

1. його публічного сповіщення;
2. його перекладу;
3. прав, що не передаються;
4. створення похідних творів.

За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору, автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право:

1. використовувати твір на усій території України;
2. використовувати твір без будь-яких обмежень;
3. використовувати твір певним способом і у встановлених межах;
4. використовувати твір в межах, визначених у свідоцтві про невиключні права.

Якщо в авторському договорі не передбачено передачі виключних прав на використання твору, то передані за ним права вважаються:

1. виключними;
2. невиключними;
3. непереданими;
4. невизначеними.

У якій формі укладаються договори про передачу прав на використання творів?

1. усній;
2. письмовій;
3. нотаріально посвідченій;

4. письмовій та у відповідності з типовим авторським договором.

В усній формі може укладатися договір про використання твору:

1. шляхом публічного сповіщення;
2. за допомогою опублікування в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо);
3. шляхом його перекладу;
4. усі відповіді правильні.

Рекомендовані джерела та література

Міжнародні договори

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051/page.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_769.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_770.

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1981 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_134.

Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (вчинено в Римі 26 жовтня 1961 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_763.

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws /show/995_123

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Євро-

пейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kmu.gov.uakmudocsEA00_Ukraine-EU_Association_Agreement _(body).pdf.

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС) від 15 квітня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

Женевський договір про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів від 7 березня 1978 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/999_005.

Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 2 грудня 1961 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_856.

Закони України

Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page.

Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12.

Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/752-14.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12/page.

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3688-12/page.

Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3116-12.

Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80.

Підзаконні нормативно-правові акти України

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2004 р. «Про затвердження зразків документів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_46/pg_iiwosh/index.htm.

Наказ Міністерства юстиції України від 29.09.2014 р. № 1601/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації договорів комерційної концесії (субконцесії)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1194-14.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» від 27 грудня 2001 р. № 1756 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF.

Інші джерела

Зразки примірних договорів у сфері авторського права і суміжних прав // Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/zrazkydogap.html.

Література

Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.

Дмитришин В. С. Договір комерційної концесії та договір франчайзингу: співвідношення понять та правова природа / В. С. Дмитришин // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 3. – С. 199-202.

Дмитришин В. С. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в Україні / В. С. Дмитришин. – К. : Інст. інтел. власн. і права, 2008. – 248 с.

Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П. П. Крайнєва. – К. : Старт-98, 2012. – 660 с.

Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та закордоном: монографія / О. В. Жилінкова. – К.: Юрінком Інтер,2015. – 280 с.

Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 208 с.

Лазебний В. С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. Основи інтелектуальної власності та її захисту / В. С. Лазебний, Г. М. Розорінов, С. В. Толюпа. – К.: Видавництво «Ліра-К», 2011. – 160 с.

Право інтелектуальної власності: Акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.

Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 270 с.

Франчайзинг: Навчальний посібник / За ред. О. Є. Кузьміна. – К. : Знання, 2011. – 267 с.

Черевко Г. В. Інтелектуальна власність: Навч. посібн. / Г. В. Черевко. – К. : Знання, 2008. – 412 с.

Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник у двох частинах / В. Б. Юскаєв. – Суми : Видавництво СумДУ, 2010. – Ч. 2. – 148 с.

Ястремська О. О. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / О. О. Ястремська. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 124 с.

ГЛОСАРІЙ

А

Автор наукового відкриття – фізична особа, яка шляхом спостереження, дослідження, експерименту чи розмірковування самостійно здійснила наукове відкриття способом, що забезпечує його встановлення; у випадку, коли під час здійснення наукового відкриття згадані вимоги виконували спільно кілька осіб, будь-яке посилання на автора наукового відкриття розглядається як посилання на усіх цих осіб.

Автор промислового зразка – людина, творчою працею якої створено промисловий зразок.

Автор твору – це фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір. Автором може бути будь-яка фізична особа незалежно від віку, ступеня дієздатності, громадянства чи інших правових ознак.

Авторське право (в об'єктивному значенні) – це система правових норм, які регулюють відносини, що виникають у зв'язку із створенням, використанням, охороною та захистом літературних, художніх та інших творів.

Авторське право (в суб'єктивному значенні) – це право інтелектуальної власності особи на літературний, художній чи інший твір, що охороняється законом як об'єкт авторського права.

Б

База даних (компіляція даних) – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально й можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів. Бази (компіляції) даних є об'єктами авторського права, якщо вони за добором або упорядкуванням їхніх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності. Така

охорона не розповсюджується на самі дані або інформацію і не обмежує будь-яке авторське право, яке відноситься до самих даних або інформації, що містяться в компіляції.

В

Виключна ліцензія – ліцензія, що видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

Виключне право інтелектуальної власності – а) абсолютне майнове право на об'єкт права інтелектуальної власності, яке належить лише одній особі; б) майнове право особи, яка має щодо об'єктів інтелектуальної власності суб'єктивні права на використання цих об'єктів лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого законом.

Виконавець – актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

Виконання – це публічне здійснення чужого твору фізичною особою.

Винахід (корисна модель) – це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології.

Винахідник – людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель).

Виробник відеограми – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього).

Виробник фонограми – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків.

Відеограма – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору.

Відтворення твору – це виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їхній запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер.

Властивість матеріального світу – це невідома раніше об'єктивно існуюча якісна сторона об'єкта матеріального світу, що вносить докорінні зміни у рівень пізнання.

Володілець (власник) патенту – особа, якій належить патент на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Г

Географічне зазначення походження товару – назва географічного місця, яка вживається як позначення в назві товару, що походить з цього географічного місця та має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для цього географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора.

Д

Декомпіляція комп'ютерної програми – відновлення вихідного тексту комп'ютерної програми мовою високого рівня з її виконуваного коду чи об'єктивних модулів.

Державна таємниця (секретна інформація) – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою.

Джерело права – це форма зовнішнього вираження правової норми у вигляді міжнародних договорів, нормативно-правових актів

(законів, указів, наказів, постанов, розпоряджень тощо), правових звичаїв, правових прецедентів та ін.

Договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Договір комерційної концесії – це договір, за яким одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності – це договір, за яким одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності – це договір, за яким одна сторона (творець – письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установлений строк.

Договір у сфері інтелектуальної власності – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків на результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Договори, щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності – це договори, види яких перераховано у ст. 1107 гл. 75 Цивільного кодексу України, а саме: 1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) ліцензійний договір; 3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; 4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; 5) інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Допоміжні суб'єкти права інтелектуальної власності – суб'єкти, які виконують допоміжну роль для охорони та захисту інтелектуальної власності (ведуть державні реєстри об'єктів права

інтелектуальної власності, здійснюють їх державну реєстрацію та видають охоронні документи, виконують представницькі функції тощо). До допоміжних суб'єктів, зокрема, належать: Державна служба інтелектуальної власності, державні інспектори в галузі інтелектуальної власності, патентні повірені тощо

Доручення роботодавця – видане працівникові у письмовій формі завдання, яке має безпосереднє відношення до специфіки діяльності підприємства або діяльності роботодавця і може привести до створення об'єкта права інтелектуальної власності.

З

Закон – це нормативно-правовий акт Верховної Ради України, який має вищу юридичну силу порівняно з іншими (підзаконними) нормативно-правовими актами та регулює найважливіші суспільні відносини.

Закономірність матеріального світу – це невідомий раніше об'єктивно існуючий зв'язок між явищами чи властивостями матеріального світу, що вносить докорінні зміни у рівень пізнання.

Захист інтелектуальної власності – комплекс активних дій, що полягає у застосуванні державними органами та організаціями правових норм та засобів з метою припинення порушення суб'єктивних прав інтелектуальної власності, відновлення порушених прав, компенсації та відшкодування заподіяної матеріальної та (або) моральної шкоди.

Збитки – майнова шкода в структуру якої входять: 11) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі. Якщо особа, яка порушила право, одержала у зв'язку з цим доходи, то розмір упущеної вигоди, що має відшкодовуватися особі, право якої порушено, не може бути меншим від доходів, одержаних особою, яка порушила право.

Зміст суб'єктивного права інтелектуальної власності – сукупність особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності суб'єкта.

І

Ім'я автора – сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо.

Інтегральна мікросхема (ІМС) – мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі та (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення.

Інтелектуальна власність – це результати інтелектуальної, творчої діяльності людини у виробничій, науковій, літературній, художній та інших сферах, права на які охороняються законом. Поняття «інтелектуальна власність» використовується також для позначення сукупності виключних прав як особистого (морального), так й майнового (економічного) характеру на результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Інші (нетрадиційні) об'єкти права інтелектуальної власності – селекційні досягнення (нові сорти рослин та породи тварин), компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці (у тому числі ноу-хау), наукові відкриття та раціоналізаторські пропозиції.

Інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Інформація про управління правами – інформація, в тому числі в електронній (цифровій) формі, що ідентифікує об'єкт авторського права і (або) суміжних прав та автора чи іншу особу, яка має на цей об'єкт авторське право і (або) суміжні права, або інформація про умови використання об'єкта авторського права і (або) суміжних прав, або будь-які цифри чи коди, у яких представлена така інформація, коли будь-який із цих елементів інформації прикладений до

примірника об'єкта авторського права і (або) суміжних прав або вміщений у нього чи з'являється у зв'язку з його повідомленням до загального відома.

К

Кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті) – експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

Кваліфіковане зазначення походження товару – позначається термінами «назва місця походження товару» та «географічне зазначення походження товару».

Комерційна таємниця – це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Комерційне (фірмове) найменування – це найменування юридичної чи фізичної особи, яке індивідуалізує їх як окремих суб'єктів господарювання, допомагає відрізнити їх один від одного та не дає ввести в оману споживачів щодо їхньої справжньої діяльності.

Комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату.

Контрафактний примірник твору – це примірник твору, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися.

Конфіденційна інформація – інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна

інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом.

Користувач – а) особа, якій надано відповідний обсяг правомочностей на використання об'єкта права інтелектуальної власності; б) фізична чи юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка згідно з договором комерційної концесії отримує комплекс належних правоволодільцеві прав на використання об'єктів інтелектуальної власності, ділову репутацію, комерційний досвід, зобов'язується дотримуватися умов їхнього використання та сплатити за це обумовлену договором винагороду.

Л

Літературні твори – результати інтелектуальної, творчої діяльності автора белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру, що виражаються в усній чи письмові формі.

Ліцензіар – фізична чи юридична особа, яка володіє виключними майновими правами інтелектуальної власності на використання результату інтелектуальної, творчої діяльності та передає його іншій особі (ліцензіату) у формі виключного чи невиключного права інтелектуальної власності на підставі ліцензії чи ліцензійного договору.

Ліцензіат – фізична чи юридична особа, яка отримала виключне або невиключне право інтелектуальної власності на використання результату інтелектуальної, творчої діяльності на підставі ліцензії чи ліцензійного договору.

Ліцензійний договір – це договір, за яким одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог закону.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності – це письмове повноваження, яке надає ліцензіар ліцензіату на право використання об'єкта права інтелектуальної власності в певній обмеженій сфері.

М

Мала архітектурна форма – це елемент декоративного чи іншого оснащення об'єкта благоустрою. До малих архітектурних форм належать: альтанки, павільйони, навіси; паркові арки (аркади) і колони (колонади); вуличні вази, вазони і амфори; декоративна та ігрова скульптура; вуличні меблі (лавки, лави, столи); сходи, балюстради; паркові містки; огорожі, ворота, ґрати; інформаційні стенди, дошки, вивіски; інші елементи благоустрою, визначені законодавством.

Митна територія України – це територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, становлять митну територію України. Межі митної території України є митним кордоном України. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять митний кордон України.

Міжнародні джерела права інтелектуальної власності – міжнародні договори, угоди, конвенції тощо, які регулюють правовідносини у сфері інтелектуальної власності та згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. До міжнародних джерел права інтелектуальної власності належать: Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р.; Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів від 9 вересня 1886 р.; Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1981 р.; Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 р.; Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р.; Міжнародна (римська) конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення від 26 жовтня 1961 р.; та інші.

Модифікація комп'ютерної програми – переробка комп'ютерної програми та будь-яка її зміна, в тому числі переклад

з однієї мови програмування на іншу (за винятком адаптації), яка за своєю суттю є внесенням, здійснюваним виключно з метою функціонування комп'ютерної програми на конкретних технічних засобах чи під управлінням конкретних програм користувача.

Моральна шкода – немайнова шкода, яка полягає: 1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; 4) у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їхньої реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом.

Н

Назва місця походження товару – назва географічного місця, яка вживається як позначення в назві товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для цього географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов з характерним для цього географічного місця людським фактором.

Наукове відкриття – це встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей і явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання.

Невиключна ліцензія – ліцензія, яка не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

Ноу-хау – це технічна, організаційна або комерційна інформація, отримана завдяки досвіду та випробуванням технології та її складових, яка: не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції, технологічного процесу та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям незагальновідомості та істотності.

О

Об'єкти авторського права – це виражені у будь-якій об'єктивній формі й втілені будь-яким способом літературні, художні та інші твори, які є результатами творчої діяльності автора та охороняються законом не залежно від факту їхнього оприлюднення чи державної реєстрації, ступеня завершеності, призначення, цінності, жанру, обсягу чи мети.

Об'єкти патентного права – це результати науково-технічної творчості чи художнього конструювання, що відповідають вимогам чинного законодавства та умовам патентоздатності (патентоспроможності), зареєстровані у державному реєстрі як винаходи, корисні моделі чи промислові зразки, права на які засвідчуються патентом та охороняються законом.

Об'єктивна форма – це така форма вираження твору, яка є доступною для людського сприйняття. Зокрема, об'єктивна форма може бути письмовою, усною (публічне виконання), електронною, об'ємно-просторовою (скульптура), а також у вигляді звуко- чи відеозапису.

Обмеженням майнових прав автора – встановлені законом випадки вільного та безоплатного використання твору будь-якою особою без згоди автора чи інших суб'єктів авторського права.

Одинична ліцензія – ліцензія, що видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам

ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері.

Опублікування (випуск в світ) твору – твір вважається опублікованим (випущеним у світ), якщо він будь-яким способом повідомлений невизначеному колу осіб, у тому числі виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації. Твір не може бути опублікований, якщо він порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю та моральності населення. Ніхто не має права опублікувати твір без згоди автора, крім випадків, встановлених Цивільним кодексом України та іншим законом. У разі смерті автора його правонаступники мають право на опублікування твору, якщо це не суперечить волі автора.

Організація мовлення – організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення; **організація ефірного мовлення** – телерадіоорганізація, яка здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гамма-променів тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників); **організація кабельного мовлення** – телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так й виробництва інших організацій) шляхом передачі на віддаль сигналу за допомогою певного виду наземного, підземного чи підводного кабелю (провідникового, оптоволоконного чи іншого виду).

Офіційні документи – документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру видані органами державної влади у межах їхніх повноважень.

Охорона інтелектуальної власності – комплекс пасивних дій, який полягає у встановленні правових норм, інститутів та засобів для запобігання порушення суб'єктивних прав інтелектуальної власності.

П

Патент (патент на винахід, деклараційний патент на винахід, деклараційний патент на корисну модель, патент (деклараційний патент) на секретний винахід, деклараційний патент на секретну корисну модель) – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель).

Патентне право (в об'єктивному значенні) – це система правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають у зв'язку із створенням, використанням, охороною і захистом винаходів, корисних моделей та промислових зразків.

Патентне право (в суб'єктивному значенні) – це право інтелектуальної власності особи на винахід, корисну модель чи промисловий зразок, що охороняється законом.

Паушальний платіж – заздалегідь обумовлена сума, яка є початковим платежем за ліцензійну угоду. Сума спрямовується на покриття витрат на ліцензування і частково – витрат на проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт щодо об'єктів, які стають предметом ліцензійних угод. Цей платіж може бути єдиним видом платежу за надану ліцензію і може виплачуватись частинами.

Первинний суб'єкт права інтелектуальної власності – особа, якій належить право на об'єкт права інтелектуальної власності внаслідок його створення (творець) або первинної реєстрації, визнання чи використання. Первинними суб'єктами зокрема є: автор твору, промислового зразка, раціоналізаторської пропозиції, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослини чи породи тварини тощо; винахідник (творець винаходу чи корисної моделі); виконавець, виробник фонограми, відеограми, організації мовлення; та ін.

Передача – це змістовно завершена частина програми (телерадіопрограми), яка має відповідну назву, обсяг трансляції, авторський знак, може бути використана незалежно від інших частин програми і розглядається як цілісний інформаційний продукт.

Порода тварин – цілісна консолідована (стійка) група сільськогосподарських тварин одного виду, яка має спільне походження і відрізняється специфічними екстер'єрно-конституційними та корисними господарськими властивостями, що передаються спадково.

Похідний твір – це твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні. Не належать до похідних аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншою мовою інших аудіовізуальних творів.

Похідні суб'єкти права інтелектуальної власності – фізичні та юридичні особи, які на підставі закону, договору чи іншого правочину, набули майнові права інтелектуальної власності на результат інтелектуальної, творчої діяльності.

Право інтелектуальної власності (в об'єктивному значенні) – система правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення, використання, охорони та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Право інтелектуальної власності (в суб'єктивному значенні) – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом.

Право на авторство – право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках, та за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо.

Право на анонімність – право забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом.

Право на недоторканість твору – це право автора **вимагати** збереження цілісності твору та **протидіяти:** будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору; супроводженню твору без згоди автора ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо; будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

Право на псевдонім – право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його примірниках, й під час будь-якого його публічного використання.

Право особливого роду (sui generis) – спеціальний порядок для охорони баз даних, які не визнано оригінальними. Відповідно з цим порядком, виробник бази даних має право забороняти витяг із

запам'ятовуючого пристрою і (або) повторне використання всіх або істотної частини змісту бази, оцінюваної з якісної чи кількісної точки зору, коли придбання, перевірка або подання даного змісту свідчать про істотне з якісної або кількісної точки зору інвестування. У країнах ЄС це право діє протягом 15-років з 1 січня року, наступного за датою завершення створення (заповнення) бази даних.

Право слідування - невідчужуване право автора на одержання грошової суми від кожного наступного продажу оригіналу художнього твору чи оригіналу рукопису літературного твору.

Правоволоділець – а) фізична або юридична особа, яка володіє майновими правами інтелектуальної власності на результат інтелектуальної, творчої діяльності; б) фізична чи юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка згідно з договором комерційної концесії та за узгоджену плату передає іншій особі (користувачеві) комплекс належних їй прав на використання об'єктів інтелектуальної власності, ділову репутацію, комерційний досвід.

Правочин – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Правочин вважається **дрібним побутовим**, якщо він задовольняє дрібні побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невелику вартість.

Принцип «виставкового пріоритету» – встановлює пріоритет на промислові зразки, що демонструвались на офіційних міжнародних виставках, організованих на території однієї з держав-учасниць Паризької конвенції про охорону промислової власності.

Принцип «конвенційного пріоритету» – будь-який заявник, що подав заявку на винахід, корисну модель чи промисловий зразок в одній країні, може протягом певного терміну подати заявку в інших державах-учасницях Паризької конвенції про охорону промислової власності зі збереженням пріоритету першої заявки. Для патентів на винаходи і корисні моделі він становить 12 місяців, на промислові зразки 6 місяців. Пріоритет означає, що наступні заявки будуть розглядатися як подані на дату першої заявки;

Принцип «національного режиму» – кожна держава-учасниця Паризької конвенції про охорону промислової власності зобов'язана надавати громадянам інших держав-учасниць такі ж права на охо-

рону об'єктів промислової власності як й своїм громадянам. Іноземні громадяни зобов'язані вести свої справи через національних патентних повірених.

Пріоритет – першість у поданні заявки на патент.

Програма – поєднана єдиною творчою концепцією сукупність передач (телерадіопередач), яка має постійну назву і транслюється телерадіоорганізацією за певною сіткою мовлення.

Промислова власність - винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмове найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження товару, а також припинення недобросовісної конкуренції.

Промисловий зразок - це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання.

Просте зазначення походження товару – будь-яке словесне чи зображувальне позначення, яке прямо або опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Просте зазначення походження товару не підлягає реєстрації.

Псевдонім – вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства.

Публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом України «Про доступ до публічної інформації». Публічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом.

Публічне виконання – подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так й за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один й той самий час або в різних місцях і в різний час.

Р

Раціоналізаторська пропозиція – визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.

Репрографічне відтворення (репродукування) – факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (у тому числі збільшеному чи зменшеному) оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній (у тому числі цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер.

Роялті – будь-який платіж, отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, а саме: на будь-які літературні твори, твори мистецтва або науки, включаючи комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- або аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо- чи телевізійного мовлення, передачі (програми) організацій мовлення, інших аудіовізуальних творів, будь-які права, які охороняються патентом, будь-які зареєстровані торговельні марки (знаки на товари і послуги), права інтелектуальної власності на дизайн, секретне креслення, модель, формулу, процес, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау).

С

Секретний винахід (секретна корисна модель) – це винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесену до державної таємниці.

Селекційне досягнення – це біологічне рішення задачі з виведення нового сорту рослин чи породи тварин, відмінних від загальновідомих сортів та порід, що мають достатню однорідність та стабільність, й відносяться до ботанічних та біологічних родів і видів.

Сітка мовлення – це документ, що містить перелік, послідовність, назву, час виходу в ефір теле- чи радіопрограм, теле- чи радіопередач і відображає основні напрями програмної концепції мовлення на конкретний період.

Складені твори – твори, що складаються з двох або більше самостійних об'єктів авторського права. Вони є об'єктами авторського права за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини.

Службовий винахід (корисна модель) – це винахід (корисна модель), створений працівником: у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачене інше; з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

Службовий промисловий зразок – це промисловий зразок створений у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця, за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше.

Службові обов'язки – зафіксовані в трудових договорах (контрактах), посадових інструкціях функціональні обов'язки працівника, що передбачають виконання робіт, які можуть привести до створення об'єкта права інтелектуальної власності.

Сорт рослин – це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови виникнення правової охорони: а) може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів; б) може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак.

Співавтори – особи, спільною творчою працею яких створено твір.

Співавторство – це правовий наслідок створення літературного, художнього чи іншого твору узгодженою творчою співпрацею двох або більше фізичних осіб.

Суб'єкти авторського права – це особи, які володіють суб'єктивними авторськими правами на літературний, художній чи інший твір.

Суб'єкти права інтелектуальної власності – фізичні та юридичні особи, а також держава, яким належать суб'єктивні права інтелектуальної власності.

Суміжні права – права виконавців на їхні виконання; права виробників фонограм і відеограм на їхні фонограми і відеограми; права організацій мовлення на їхні радіо- і телевізійні програми та передачі.

Т

Таємна інформація – це інформація, доступ до якої обмежується відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації», розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю.

Твір ужиткового мистецтва – твір мистецтва, в тому числі твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування.

Творець (автор чи винахідник) – це фізична особа (людина), яка в результаті своєї інтелектуальної, творчої діяльності створила інтелектуальний продукт і внаслідок цього має на нього суб'єктивні права інтелектуальної власності.

Топографія інтегральної мікросхеми (ІМС) – зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними.

Торговельна марка – будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.

У

Умови патентоздатності (патентоспроможності) – це визначені законом умови, відповідаючи яким винахід, корисна модель чи промисловий зразок вважаються придатними для набуття права інтелектуальної власності на них.

Ф

Фонограма — звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору.

Формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками) – експертиза, у ході якої встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями) і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам.

Формула винаходу – словесне та описове відображенням технічної сутності винаходу, за допомогою якого фахівці мають змогу одержати у короткій формі інформацію про технічне рішення задачі у певній галузі із вказівкою засобів і результату, тобто мети рішення, яка може бути досягнута при використанні винаходу.

Х

Художні твори – результати інтелектуальної, творчої діяльності автора, які виражаються у формі зображення чи об'ємно-просторовій формі.

Я

Явище матеріального світу – це невідома раніше об'єктивно існуюча форма прояву сутності об'єкта матеріального світу (природи), що вносить докорінні зміни у рівень пізнання.

Наукове видання

Віталій СЕМКІВ
Роман ШАНДРА

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

Підручник для студентів неюридичних факультетів

Комп'ютерне верстання *Г. Кундельський*

Підписано до друку 1.09.2015 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетн. Друк офсетн. Умовн.-друк. арк. 16,27.
Наклад 300 прим.

ПП "Видавництво "Галицький друкар"
79059, м. Львів, вул. Щурата, 9.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3499 від 10.06.2009 р.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@mail.ru